

ဟိန္ဒူ-ဝဒ
ဒါလေစ
သက်ရောက်မှု

ဒေါက်တာဦးသန်းထွန်း(ရွှေဘို)

မြန်မာနိုင်ငံနှင့် အိန္ဒိယနိုင်ငံတို့သည် အလွန်ရှေးကျသော ခေတ်မှစ၍
ယဉ်ကျေးမှုအဆက်အသွယ် ရှိခဲ့ကြသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့် ဟိန္ဒူဘာသာတို့တွင်လည်း
တူညီမှုများစွာရှိကြသည်။ ဤစာအုပ်တွင် စာရေးသူက ထိုဘာသာတရားနှစ်ခု၏
မြန်မာ့ယဉ်ကျေးမှုပေါ်တွင် သက်ရောက်မှုများအား သမိုင်း၊ ဘာသာရေး၊ ယဉ်ကျေးမှု၊
ဓလေ့ထုံးစံ၊ ဘာသာစကား၊ ဥပဒေ စသော နယ်ပယ်များကို
စူးစမ်းလေ့လာတင်ပြထားသည်။

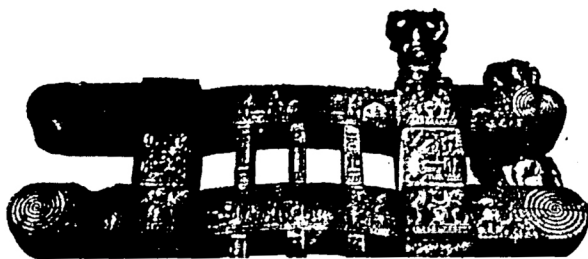
**ဟိန္ဒူ-ဗုဒ္ဓ
အလေ့စ
သက်ရောက်မှု**
ဒေါက်တာဦးသန်းထွန်း(ရွှေဘို)

**This book is dedicated to
my benefactor Sayagi U Sein Tin (Shri Ram Prakash Dhir)
S.D.S.Sangh, Myanmar Naing-Ngan**

ဟိန္ဒူ - ဗုဒ္ဓ သက်ရောက်မှု
ဒေါက်တာ ဦးသန်းထွန်း(ရွှေဘို)

**This book is dedicated to
my benefactor Sayagyi U Sein Tin (Shri Ram Prakash Dhir)
S.D.S.Sangh, Myanmar Naing-Ngan**

ဟိန္ဒူ - ဗုဒ္ဓ သက်ရောက်မှု
ဒေါက်တာ ဦးသန်းထွန်း (ရွှေဘို)

ပုံနှိပ်မှတ်တမ်း

ရန်ကုန်မြို့၊ ကမ္ဘာအေး။ သာသနာရေးဝန်ကြီးဌာန

သာသနာရေးဦးစီးဌာန၊ ပုံနှိပ်တိုက်ညွှန်ကြားရေးမှူး ဦးဝင်းနိုင်

(မှတ်ပုံတင်အမှတ်-၀၃၀၄၃/၀၂၄၀၅) ဖြင့် ရိုက်နှိပ်ခွင့်ပြုသည်။

ပျက်စီးခြင်းအပြင်အဆင်

ကျော်စေ

အကြိမ်

ပထမအကြိမ်၊ ဇူလိုင်လ၊ ၂၀၁၀ ခုနှစ်

အုပ်ချုပ်

၁၀၀၀

တန်ဖိုး

၂၀၀၀

စာအုပ်ချုပ်

ကြေးကြေး

ပျက်စီးခြင်းနှင့် အတွင်းပုံနှိပ်

စေ့စပ်အောင်ဆက်

အမှတ် ၂၀၄၊ ၃၉ လမ်း၊ ကျောက်တံတားမြို့နယ်၊ ရန်ကုန်မြို့။

ပြန်ချိန်

မိုးကျော်သူစာပေ

အမှတ် ၁၀၀၊ ၃၀ လမ်း၊ ကျောက်တံတားမြို့နယ်၊ ရန်ကုန်မြို့။

စုန်း-၃၀၄၂၁၉

ဇယား

အခန်း ၁	သမိုင်း	၅
အခန်း ၂	ယဉ်ကျေးမှု	၂၃
အခန်း ၃	စာအရေးအသား	၃၉
အခန်း ၄	ဘာသာရေးနှင့် ယုံကြည်မှု	၄၉
အခန်း ၅	ပဋိမာပညာနှင့် ဗိသုကာပညာ	၆၇
အခန်း ၆	မြန်မာ့ဓမ္မသတ်မှား	၉၁
အခန်း ၇	ဝကြဝတေးမင်းအထူးအဆ	၉၉
အခန်း ၈	မြန်မာ့စံလမ်းယုံကြည်မှု	၁၀၃
အခန်း ၉	မြန်မာဘာသာစကား	၁၁၁
အခန်း ၁၀	မြန်မာနိုင်ငံပါဠိစာပေ	၁၁၇

အခန်း (၁) သမိုင်း

မြန်မာလူမျိုးတို့သည် ငွေ့မြတ်စွာဘုရားနှင့် အိန္ဒိယနိုင်ငံတို့နှင့် သမိုင်းအဆက်အသွယ်ရှိခဲ့သည်ကို ဝက်ယူကြလေသည်။ မြတ်ငွေ့သည် သာကီဝင်မင်းချိုဖြစ်လာကြောင့် မြန်မာတို့ကလည်း သူတို့ကိုယ်သူတို့ သာကီဝင်မင်းချို ဟု ဆိုလေ့ရှိကြသည်။ မြန်မာ့အစဉ်အလာစကားအရ မြတ်စွာဘုရားကိုယ်တော်တိုင် မြန်မာနိုင်ငံသို့ ကြွတော်မူခဲ့ပြီး ယခုမန္တလေးမြို့ရှိ မဟာဓနီဆင်းဘုတော်ကို ရခိုင်ပြည်နယ်တွင် ထုလုပ်ခွင့်ပြုခဲ့ကြောင်း အဆိုရှိသည်။

မြန်မာနိုင်ငံကို ရှေးယခင်က 'ဗားဗား' ဟု ခေါ်ကြ၏။ ၎င်းမှာ မြေတွာအသံ ဆိုသော အခေါ်အဝေါ်မှ ဆင်းသက်လာခြင်းဖြစ်၏။ ဤအချက်က ရှေးခေတ်တွင် ဟိန္ဒူတို့၏ ဩဇာသက်ရောက်မှုကို ပြနေလေသည်။

အလားတူ ဥပမာများစွာကို ပြနိုင်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် သုရင်ဈေးတိုရာဗား၊ ဝိစုရားဈေးတို ခေဝီ ဟု ခေါ်ကြသည်။

ပြည်မြို့ကို ဟိန္ဒူတို့ အထွတ်အမြတ်ထားသော သီရိဓေတ္တရာ ဟု ခေါ်သည်။ တောင်တွင်းကြီးသည် ဗိဿနိုးမြို့၊ သထုံသည် သုဓမ္မဝတီ ဖြစ်လေသည်။

ဒဏ္ဍာရီများအရ ဗိဿနိုးမြို့ကို ဗိဿနိုး၊ သိကြား(ဣန္ဒြာ)၊ နဂါး၊ ဂဠုန်၊ စန္ဒီ၊ ပရမေသွာနှင့် ဂဝံပတိ တို့ တည်သည်။ ဤသည်မှာ ဟိန္ဒူတို့၏ အစဉ်အလာအတိုင်းဖြစ်လေသည်။

တောင်တွင်းမြို့အား ဟိန္ဒူဘုရား ရာမကို အစွဲပြု၍ ရာမာဝတီ ဟု ခေါ်သည်။

ဤအချက်များက မြန်မာ့ရှေးမြို့များကို ဟိန္ဒူတို့ တည်ခဲ့ကြောင်းပြနေ ပေသည်။

မြန်မာ့ ပထမ နေပြည်တော် တကောင်းမြို့အား အိန္ဒိယနိုင်ငံမှ သာကီဝင် မင်း အဘိရာဇာက တည်ခဲ့ပြီး၊ ဒုတိယအကြိမ်လည်း အိန္ဒိယမင်း ဓေရာဇာ တည်သည်။ မြန်မာတို့က 'မြန်မာအစ တကောင်းက' ဟု ဆိုရိုးပြုကြ၏။ မကြာမီက တူးဖော်လေ့လာချက်များအရ ထိုနေရာတွင် ခရစ်မပေါ်မီ (ခ၊ မ) ခေတ်က ပျူယဉ်ကျေးမှု ထွန်းကားခဲ့ကြောင်း တွေ့ရလေသည်။

ယနေ့ပင် မြို့ကြီးဖြစ်သော ဘဂိုး(ပဲခူး)မြို့၏ ရှေးအမည်မှာ ဥဿာ ဖြစ်၏။ ဤနေရာတွင် တစ်ခါတုန်းက အိန္ဒိယမှ ဩရစ်သနယ်သားများ နေခဲ့ကြောင်း ပြနေသော သာဓကပင်။

မြန်မာနိုင်ငံ၏ အဓိကမြစ်ကြီးဧရာဝတီဆိုသည်မှာလည်း ယနေ့ခေတ် အိန္ဒိယ၏ ရာဗီမြစ်ကို ယခင်က ခေါ်သော အမည်ဖြစ်သည်။

သာယာဝတီ၊ သာရဝေ၊ သာဝတ္ထိမြို့များသည်ကား ရှေးခေတ်အိန္ဒိယ ပြည်မှ သာဝတ္ထိပြည်ကို အစွဲပြုသည်။

အိန္ဒိယသားတို့သည် မြန်မာနိုင်ငံတွင်ရှိသော နေရာများကို ၎င်းတို့၏

အမည်များပေးခဲ့ကြသည်။ မောရိယဆိုသည်မှာ ဧရာဝတီအထက်ပိုင်းရှိ မွေရင်ကို ခေါ်ခြင်းဖြစ်ပြီး၊ အလားတူအမည်များမှာ ဟံသာဝတီ (ဘဂိုး)၊ အပရန္တ၊ အဝန္တီ၊ ဗာရာဏသီ၊ ဒွါရာဝတီ၊ ဓမ္မဒူဂရ၊ ဂန္ဒာရ၊ သင်္ကသ (တကောင်း)၊ ဥက္ကလာ (ရန်ကုန်)၊ ဝေသာလီ စသည်များ ဖြစ်ကြ၏။

ခရစ်ပေါ်ပြီး (ခ၊ ပ)တစ်ရာစုကပင် မြန်မာနိုင်ငံတွင် အိန္ဒိယလူမျိုးတို့ အခြေချနေထိုင်ကြလေပြီ။ သို့သော် အချို့ပညာရှင်တို့ကမူ ဗုဒ္ဓဘုရား၏ ပထမသာဝကများဖြစ်လာကြသော တဖဿနှင့် ဘလ္လိကကုန်သည် ညီအစ်ကို တို့သည် မြန်မာနိုင်ငံမှဖြစ်ကြောင်း ယူဆကြသည်။ ထိုစဉ်က ဤအရပ်ဒေသ ကို သုဝဏ္ဏဘူမိ ဟု ခေါ်ကြသည်။ ဗုဒ္ဓကျမ်းစာအထောက်အထားအရ အသောကဘုရင် စေလွှတ်သော အရှင်သောထနှင့် အရှင်ဥက္ကရတို့၏ သာသနာပြုမှုကြောင့် ဤအရပ်ရှိ လူများ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ဖြစ်လာကြလေ သည်။

ဒေါက်တာအာရ်အယ်လ်ဆိုနီက သူ၏ 'မြန်မာသက္ကရာဇ်လေ့လာချက်' ကျမ်းတွင် ဤသို့ ရေးခဲ့သည်။

“ဤဒေသကို သုဝဏ္ဏဘူမိ ဟု ခေါ်ခဲ့ပြီး အဓိပ္ပာယ်မှာ ရွှေမြေ ဟု ဆိုလိုသည်” (စာ - ၂၈)

ဒေါက်တာမာလာလာဆေကရကလည်း သူ၏ 'ပါဠိကိုယ်ပိုင်နာမ်များ' စာအုပ်တွင် သုဝဏ္ဏဘူမိကို သုဓမ္မဝတီခေါ် သထုံမြို့ ဟု ညွှန်ပြခဲ့ပြီး၊ ဗင်မ လာချန်းလောကလည်း သူ၏ 'အစောပိုင်းခေတ်ဗုဒ္ဓပထဝီ' ကျမ်းတွင် အောက်မြန်မာနိုင်ငံအား သုဝဏ္ဏဘူမိ ဟု ယူဆလေသည်။ (၁)

ဗုဒ္ဓဇာတကများတွင် သုဝဏ္ဏဘူမိကို မကြာခဏ တွေ့ရသည်။ ထိုဇာတ် တော်များတွင် ရေကြောင်းဖြင့် ကုန်သွယ်ကြသော ကုန်သည်များအကြောင်း ပါရှိသည်။ ဂရိပထဝီဝင်ဆရာပလင်နီက ထိုခေတ်အိန္ဒိယသင်္ဘောများသည်

(၇၈)တန် သေးကြောင်းတော်ပြခဲ့ပြီး၊ တစုတ်ရဟန်းတော်စေတီထန်တလည်း သိဟိုင့် (သိရိလင်္ကာ) သို့ သူခံသွားသော သင်္ဘောတော်တွင် ခရီးသည် (၂၀၀) ဝါကြောင်း မှတ်တမ်းတင်ခဲ့၏။ (၂) ဤအတိုအတားများက ထိုခေတ် အိန္ဒိယ သားတို့ ရေကြောင်းသွားလာမှု တွင်းကျင်ကြောင်း ပြသနေလေသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် အစောဆုံး နေထိုင်ခဲ့သူများမှာ အင်ဒို-နောက်တူမျိုးများ မြန်မာ့ထံရှိသည်။ ၎င်းတို့နေရာတွင် မွန်ဂိုလို့နယ်စုတို့က ဝင်လာခဲ့သည်။ ထိုသူတို့မှာ တစ်စုတိုင်းအနောက်တိုင်းနှင့် တိဘက်အရှေ့တိုင်းမှလာကြသော မွန်ဂိုလို့နှင့် တိဘက်မြန်မာ့နယ်ဝင်များဖြစ်ကြသည်။ အစဉ်အလာအားဖြင့် သူတို့ကို ဗျူး၊ ကမ်းထံ၊ သတ်ဟု ခေါ်ကြ၏။ သတ်သည် မွင်းများ၊ ကမ်းထံ သည် ရှိုင်းများ ဖြစ်သည်။ ဗျူးတွက် မြန်မာနှင့် မောသွားလေသည်။(၃)

မွန်တို့သည် ၈၈ (၆) မှ (၁၁)ရာစုအတွင်းတွင် ထိုင်းနိုင်ငံနှင့် မြန်မာ နိုင်ငံတွင် မင်းနေပြည်များ တည်ထောင်ခဲ့ကြပြီး၊ ထိုနေပြည်တော်များကို သုဓဏ္ဍဘူမိ ဟု ခေါ်ခဲ့ကြလေသည်။

မွန်တို့သည် အိန္ဒိယခရီးသည်များထံမှ ဟိန္ဒူဘာသာကို ရကြ၏။ ထိုစဉ်က အာနမ်၊ ဓမ္မာ၊ ဘော်နိုထို၊ ကဗ္ဗောဒီးယား၊ ဂူဗာတို့တွင် သီဝ တိုးတွယ်မှု လွင်ဆိုးနေသည်။ မြန်မာမှာတော့ ဟိန္ဒူဘာသာနှင့် ဝုဒ္ဓဘာသာ မောနေသည်။ ဖော်လမြိုင်မြို့မှ မိုင် (၃၀)ဝေးသော ကော့ဂွန်ဂူထဲတွင် ဝိဿနိုး သီဝနှင့် ဝုဒ္ဓ ဆင်တူများကို တွေ့ရလေသည်။(၄)

မွန်တို့သည် အလွန်စောသော ခေတ်ကဝင် စာရေးတတ်ကြသည်။ သူတို့၏ အတွဲရာမှာ အိန္ဒိယမှ ဝလ္လဝအတွဲရာကို အခြေခံသည်။ သူတို့၏ အချို့ဒေသအခေါ်များမှာ ဝါဠိ သို့မဟုတ် သက္ကတဝေါဟာရများ ဖြစ်ကြ သည်။ ၈၊ ၀ (၆) ရာစုက သူတို့၏ မင်းနေပြည်ကို ဒွါရာဝတီ ဟု ခေါ်ပြီး နိုင်ငံကို ရာဇဉဒေသ ဟု ခေါ်ကြလေသည်။

ပုဂံကျောက်စာများအရ ● ● (၂)ရာစုကပင် 'ပျူ' နှင့် 'ဗမာ' အခေါ်များကို တွေ့ရ၏။ (၅-အေ)။ ပျူစာများမှာလည်း ပါဠိ၊ သက္ကတ သဲလွန်စများ တွေ့ရ၏။(၅-ဘီ)

တရုတ်တို့၏ 'ပွဲယန်ကော်ကျီ' ခေါ် ကျမ်းတွင် ယုန်ချန်ဒေသအနောက်ဘက်တွင် ဖျောက်နှင့် ရှန်တူနိုင်ငံများရှိကြောင်း ဖော်ပြထားရာ ဖျောက်မှာ ပျူ၊ ရှန်တူမှာ ဟိန္ဒူကို ဆိုလိုသည်။

ထိုခေတ်ပျူနိုင်ငံသည် အရှေ့အနောက်မိုင် (၁၀၀၀)၊ တောင်မြောက်မိုင် (၁၂၀၀) မှ (၁၇၀၀)ကျယ်ဝန်းသည်။ တရုတ်ရာဇဝင်ထဲတွင် ပျူတပ်မြို့ကိုးမြို့ကို ဖော်ပြထား၏။ ၎င်းတို့အနက် မြန်မာသမိုင်းကော်မရှင်မှ ဦးရည်စိန်က ငါးမြို့ကို ဖော်ထုတ်နိုင်သည် -

- ဘောက်လင်ဝမ် (ယခု-တောင်တွင်းကြီး)
- ယောက်လီယီ (ယခု-သီပေါ)
- စန်းထောက် (ယခု-ဟန်လင်း)
- မီးနေ့တောက်တီ (ယခု-ဝတီး)
- လူမင်း (ယခု-မိုင်းမော) ဖြစ်၏။

ပျူတို့သည် ထိုင်း၊ ကမ္ဘောဒီးယား၊ လော၊ အိန္ဒိယတို့နှင့် အဆက်အသွယ် ရှိကြသော်လည်း ဘာသာရေး၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ အုပ်ချုပ်ရေး၊ စာရေးအတတ်၊ ဒင်္ဂါးသွန်းအတတ်တို့တွင် အိန္ဒိယမှ များစွာ အတုယူခဲ့ရသည်။(၆)

ယနေ့အထိ တူးဖော်လေ့လာပြီးသော ပျူမြို့သုံးမြို့မှာ ဗိဿနိုး၊ သီရိခေတ္တရာနှင့် ဟန်လင်းဖြစ်၏။ အဆောက်အဦးအုတ်မြစ်များကို ကြည့်လျှင် သူတို့သည် မြို့ပြတည်ဆောက်မှု ကျွမ်းကျင်ကြောင်းပြနေသည်။

အိုးခွက်များ၊ အသုံးအဆောင်ပစ္စည်းများ၊ ကျောက်စာများ၊ ရွှေငွေကျောက်လက်ဝတ်ရတနာများ၊ ဒင်္ဂါးများ၊ အရိုးပြာအိုးများ၊ အဆောက်အဦး

အကြွင်းအကျန်များ၊ သံနှင့် ကြေးပစ္စည်းများ၊ တူရိယာပစ္စည်းများ၊ စိုက်ပျိုးရေးနှင့် လက်မှုပစ္စည်းများကို ဤမြို့များမှာ တွေ့ရလေသည်။

တရုတ်တို့၏ ခေတ်ပြိုင်မှတ်တမ်းများတွင်လည်း ပျူကချေသည်များ၊ တူရိယာပစ္စည်းများ၊ ပျူသီချင်းများ၊ ပျူအဝတ်အထည်များ၊ ပျူတို့၏ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဓလေ့များကို တွေ့ရသည်။ ပျူမြို့ပြတည်ဆောက်ပုံနှင့် မြေပေါ်ရှုခင်းပြုပြင်ပုံများမှာ အံ့ဩလောက်သည်။(၇)

ပျူတို့၏ တံဆိပ်တုံးများနှင့် ကျောက်စာများကိုလည်း တွေ့ရသည်။ ပျူအက္ခရာသည် အိန္ဒိယတောင်ပိုင်း ဗြာဟ္မီအက္ခရာတွင် အခြေခံသည်။

ယုံကြည်ကိုးကွယ်မှုတွင် ပျူတို့သည် ဟိန္ဒူဘာသာကိုရော၊ ဗုဒ္ဓဘာသာကိုပါ ခံယူကြသည်။ (ဟိန္ဒူတို့၏) သီဝလိင်အငယ်စားတစ်ခုကို ဟန်လင်းတွင် တွေ့ရ၏။ ဘဂိုးနယ်တွင် မဟာပိန္နဲနတ်ရုပ် တူးဖော်ရသည်။ ပျူဒင်္ဂါးများ ပေါ်တွင် သောတ္တိက စကြာပုံနှင့် နေပုံများပါသည်။ သူတို့သည် ဗေဒနှင့် မှော်အတတ်များကိုလည်း လေ့လာကြသည်။

ပျူကျောက်စာများတွင် ဗုဒ္ဓကျမ်းစာမှ ကောက်နှုတ်ချက်များကို တွေ့ရ၏။ ၁၉၂၆-ခုနှစ်က ပြေ(ပြည်)ခရိုင် မှော်စာရှိ မောင်ခင်ဘ၏ကုန်းမှ ရွှေပြားအချပ်(၂၀)ရရှိ၏။ ၎င်းတို့မှာ ၈၁၀(၅)ရာစု အရေးအသားများဖြစ်ပြီး ဗုဒ္ဓကျမ်းစာမှ ထုတ်နှုတ်ချက်များဖြစ်၏။ ၎င်းတို့သည် ဗြာဟ္မီ၊ ပျူနှင့် မြန်မာ အက္ခရာများကို လေ့လာရာတွင် အဖိုးတန်လှသည်။(၈) (၉)

ဟန်လင်းသင်္ချိုင်းကျောက်စာတွင် သက္ကတအမည်များပါသည်။ အရိုးပြာအိုးများတွင်လည်း ပျူဘုရင်တို့၏ အမည်များကို တွေ့ရသည်။ ၎င်းတို့မှာ သူရိယဝိကြမ၊ ဟရိဝိကြမနှင့် သီဟဝိကြမတို့ဖြစ်၏။ ၎င်းတို့သည် ဟိန္ဒူ(သက္ကတ) အမည်များဖြစ်ရာ၊ ပျူတို့သည် ထိုအမည်များကို နှစ်သက်ကြောင်းပြနေလေသည်။ ဘလင်္ကီဒင်၏ အလိုအရ ၎င်းတို့သည်

၈၊ ၁(၇) နှင့် (၈)ရာစုအရေးအသားများ ဖြစ်၏။(၁၀) သမိုင်းတလျှောက်တွင် မြန်မာဘုရင်များလည်း အလားတူ ဘွဲ့များကို ခံယူကြလေသည်။ ဥပမာ ပြရလျှင် အနော်ရထာ၏ ဘွဲ့သည် သီရိအနုရုဒ္ဓဒေဝ၊ ကျန်စစ်သားသည် သီရိတြိဘုဝနာဒိတျဗလစက္ကဝါရုံ၊ သူ၏မိဖုရားကြီးမှာ တြိလောကဝဋ်သကာ၊ သူ၏သားတော်မှာ ရာဇကုမာရ ဖြစ်လေသည်။

ပရပထံနှင့် လောဗူရီ(ထိုင်း)၊ သထုံ၊ ပုဂံနှင့် ပျူ(မြန်မာ) ကျောက်စာများ သည် တွေ့ရသမျှတွင် အစောဆုံးဖြစ်ကြောင်း သုတေသီတို့ သဘောတူကြ ၏။(၁၁)

သီရိခေတ္တရာမှရသော ပျူငွေစေတီတွင် သီရိပြဘုဝါမန်ခေါ် ဘုရင် အကြောင်း ပါဠိ-သက္ကတစာကို တွေ့ရ၏။ သူသည် ဝိကြမဘုရင်များနှင့် ခေတ်ပြိုင် ဟု ယူဆကြ၏။(၁၂)

ပျူလူမျိုးတို့သည် မြန်မာတို့နှင့် ရောနှော၍ ပျောက်ကွယ်ခဲ့လေပြီ။ သို့သော် သူတို့သည် မိမိတို့၏ ဘာသာစကားကို တစ်ဆယ့်သုံးရာစုတိုင် ထိန်းထားနိုင်ခဲ့သည်။ တရုတ်တို့က ၈၊ ၀(၈၀၀) ရှိ မြန်မာနိုင်ငံတွင် နယ် (၁၈)ခု နှင့် တပ်မြို့ (၉)မြို့ ပါဝင်ကြောင်း ဖော်ပြထားသည်။ သူတို့၏ မြို့တော်မှာ ပြေ(ပြည်)မြို့ဖြစ်ပြီး သူတို့၏ နယ်ပယ်မှာ ကဘော်ချိုင့်ဝှမ်း အပါအဝင် ချင်းတွင်းနှင့် ရွှေဘိုနယ်ဖြစ်ကြ၏။

၈၊ ပတစ်ဆယ့်သုံးရာစုတွင် အင်ဒိုချိုင်းနားကျွန်းဆွယ်ကို ဖူနန်တို့ အုပ်စိုး ၏။ သူတို့သည် ခမာလူမျိုးများဖြစ်ကြပြီး ဟိန္ဒူဘာသာကို ကိုးကွယ်ကြ သည်။ မြောက်ဘက်အဖျားတွင် ရှမ်းတရုတ်တို့၏ နန်ကျောက်နိုင်ငံရှိသည်။ သူတို့သည် တိဘက်မှတဆင့် ဗုဒ္ဓဘာသာကို ရကြပြီး ပျူများကို ကျွန်အဖြစ် ဖမ်းသွားကြလေသည်။

ပျူနိုင်ငံများ ပျက်သွားသောအခါ ပျူတို့သည် ဒေသအသီးသီးသို့ ပြန်

သွားကြသော်လည်း သူတို့လူမျိုးနှင့် ဘာသာစကားကို ဆက်လက်၍ ထိန်းထားကြသည်။ ပုဂံ၊ ပင်းယနှင့် အင်းဝကျောက်စာများတွင် သူတို့အမည်များ တို့ တွေ့နိုင်လေသည်။

မွန်များ

ထိုင်းနိုင်ငံမှ မွန်များသည် မြန်မာပြည်သို့ ကူးလာပြီး ဒွါရာဝတီမင်းနေပြည်ကို တည်ထောင်ကြ၏။ ၎င်းမှာ **ခါပငါးရာစု** အိန္ဒိယနိုင်ငံ ဂုတ္တခေတ်နှင့် ခေတ်ပြိုင်ဖြစ်၏။ ဒွါရာဝတီတွင် အိန္ဒိယယဉ်ကျေးမှု လွှမ်းမိုး၏။ ထိုခေတ်ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်များမှာ ဂုတ္တခေတ်ရုပ်ပွားများနှင့်တူပြီး ထိုခေတ်မွန်စာများမှာလည်း ငါးရာစု အိန္ဒိယ၏ ကဒမ္မနှင့် ပလ္လဝအက္ခရာများနှင့် တူလေသည်။

(ထိုင်းနိုင်ငံ) ပရပထုံတွင် တွေ့ရသော ဓမ္မစကြာပုံနှင့် သမင်ပုံများသည် ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်ထုလုပ်မှုထက်စောပြီး အလွန်ရှေးကျ၏။ ၎င်းသည် အသောကခေတ် (**ခါမ ၃၂ ၁ရာစု**) နှင့် အမရဝတီခေတ် (**ခါမ ၂ မှ ၃ရာစု**) လက်ရာများဖြစ်လေသည်။(၁၃)

မွန်များသည် ထိုင်းနိုင်ငံနှင့် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဘုရင့်နေပြည်တော်များ ထူထောင်ခဲ့ကြ၏။ **ပါမောက္ခဂုဏ်၏** အဆိုအရ 'မွန်' ဆိုသော ဝေါဟာရသည် ပါဠိ 'မန္တော'၊ သက္ကတ 'မန္တရာ' မှ ဆင်းသက်သည်။ **မျိုင်းလံဒါးစံအဘိဓာန်** က ထိုဝေါဟာရများသည် 'ဝေဒဂါထာများ' ကို ဆိုလိုသည် ဟု ရှင်းပြသည်။ အိန္ဒိယနှင့် ယဉ်ကျေးမှုအဆက်အသွယ်ကား ထင်းရှားပေသည်။(၁၄)

ပါမောက္ခနိုင်ပန်းလှကလည်း သူ၏စာအုပ်ထဲတွင် ရှေးမွန်၊ ပါဠိ၊ သက္ကတတို့၏ စိတ်ဝင်စားဖွယ်ဆက်သွယ်မှုကို ပြခဲ့သည်။(၁၅)

ဒေါက်တာဆိုနီကလည်း -

‘အဓိကယဉ်ကျေးမှုလွှမ်းမိုးမှုမှာ အိန္ဒိယဖြစ်သည်။ အရှေ့၊ တောင်၊
မြောက်ရှိ မြန်မာနှင့် အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများသည် မဟာအိန္ဒိယယဉ်ကျေးမှု
နယ်ပယ်တွင် အကျုံးဝင်လေသည်’ ဟု ရေးခဲ့သည်။(၁၆)

ဤအချက်မှာ ဘာသာစကားများကို နှိုင်းယှဉ်လေ့လာသောအခါ ပို၍
ထင်ရှားလေသည်။ နွန်တညာရှင်တစ်ယောက်က ၈၈ ၄/၅ရာစုအထိ ဝဏ္ဏ
(ဗျည်း) အတွဲရာများနှင့် ပရပတုံအတွဲရာများကို နှိုင်းယှဉ်ပြခဲ့သည်။(၁၇)
မွန်၊ ရခိုင်၊ ဟူ၊ မြန်မာအတွဲရာအားလုံးပင် အိန္ဒိယမှ ဆင်းသက်လာကြောင်း
ကို ဘာသာစကားပညာရှင်များ လက်ခံကြလေသည်။

မွန်တို့က ကျော်ကြားသော ကျွမ်းပြုဆရာ ဗုဒ္ဓဏောထသည် သတုံဇာတိ
ဖြစ်ပြီး သူသည် သီရိလင်္ကာမှ ဗုဒ္ဓကျမ်းစာများကို သတုံသို့ ယူဆောင်ခဲ့
ကြောင်း ပြောကြ၏။ အချို့သော ပညာရှင်များကလည်း ဤအချက်ကို
ထားလက်ခံကြသည်။ (ဝါစောက္ခယထံစနိုး၊ ဒေါက်တာဝိနာထဗ္ဗရ)။ ဤ
အချက်နှင့်လျှင် မွန်တို့သည် သူထံမှတစ်ဆင့် ဝဏ္ဏအတွဲရာကို ရခြင်းဖြစ်ပေ
မည်။ ဝဏ္ဏသည် ၈၈(၃)ရာစုက သုရင်္ဂအသောထ သုံးခဲ့သော ဗြာဟ္မီ
အတွဲရာမှ ဆင်းသက်လာခြင်းဖြစ်လေသည်။

ရခိုင်များ

ရခိုင်ဒေသတွင် ပထမက မြောက်ပိုင်းရှိ ဖေတီပုရသားများ သမိုင်း
ဖောင်မိခေတ်ကနေခဲ့ကြ၏။ ၎င်းတို့နောက်တွင် မြို့၊ ခမိ၊ ဒိုင်းနက်၊ ချောင်း
သားလူမျိုးများ ဝင်လာခဲ့ကြ၏။ ၎င်းတို့အကြောင်းကို မြန်မာရာဇဝင်ကြီးများ
တွင်လည်း တွေ့ရသည်။

ဂရိလူမျိုးတို့က ဂင်္ဂါမြစ်တစ်ဘက်တွင် ‘ခရိုက်ဆေး’ (=ရွှေမြေ)၊ ‘အာဂိုင်
ရေး’ (=ငွေမြေ) ခေါ် ကျွန်းများ ရှိကြောင်းရေးခဲ့၏။ ထိုထမီ (၈၈ ၁၅၀၀)

ကလည်း ထိုအကြောင်းရေးခဲ့၏။ အမှန်မှာ ၎င်းတို့သည် ရခိုင်ဒေသကို ရည်ညွှန်းခြင်း ဖြစ်လေသည်။

ရခိုင်ရာဇဝင်များက **ခ၊မ(၂၀၀၀)**မှစသော မင်းဆက်စာရင်းများကို ပြထားသည်။ ပထမဆုံးဘုရင်မှာ **မာရာထူ**ဖြစ်ပြီး၊ သူသည် အိန္ဒိနိုင်ငံ ကပိလ ဝတ်ပြည်မှ လာခြင်းဖြစ်၏။ သူသည် ဧညဝတီမြို့ကို တည်ထောင်သူဖြစ် ၏။ သူ၏နောက်တွင် မင်း(၅၄)ပါး ထိုတွင် စိုးစံသည်။

ထို့နောက် တကောင်းမှ **ကံရာဇာကြီး**ရောက်လာပြီး ဧညဝတီကို ဒုတိယ အကြိမ်တည်သည်။ ထိုတွင် မင်း(၂၈)ပါး အုပ်စိုးသွားသည်။

ထို့နောက် သူရိယမင်းဆက်ဖြစ်ပြီး ပထမဘုရင်မှာ **စန္ဒသူရိယ**ဖြစ်၏။ ရခိုင်ရာဇဝင်များက သူ၏လက်ထက်တွင် မြတ်စွာဗုဒ္ဓသည် ရခိုင်သို့ ကြွတော် မူလာပြီး၊ ယခု မန္တလေးမြို့ရှိ တန်ခိုးကြီး မဟာမုနိရုပ်ပွားတော်ကို မြတ်စွာ ဘုရား၏ ခွင့်ပြုချက်ဖြင့် သွန်းလုပ်ခဲ့ကြောင်း ဖော်ပြထား၏။

အိန္ဒိယရှေးဟောင်းသုတေသနဌာနမှ **ဒေါက်တာဂျွန်ဆင်နှင့် ဒေါက်တာ ဆားကား**တို့သည် ရှစ်သောင်းဘုရားရှိ အာနန္ဒစန္ဒကျောက်စာကို လေ့လာခဲ့ ကြရာ ထိုတွင် ရခိုင်ဘုရင်များသည် သီဝနတ်မင်းကြီးမှ ဆင်းသက်ခဲ့ကြောင်း ပါရှိသည့်ပြင် စန္ဒမင်းဆက်စာရင်းကိုလည်း တွေ့ကြရ၏။ ထိုမင်းများ၏ ဘွဲ့များမှာ သက္ကတဘာသာဖြင့် ဖြစ်၏။

- မဟာပီရ၊
- ဓမ္မသူရ၊
- ဝဇရသတ္တိ၊
- ဓမ္မပိဇယ၊
- နရိန္ဒ ပိဇယ၊
- ဓမ္မစန္ဒ၊

အာနန္ဒ စန္ဒ စသည်

ရှေးဟောင်းပညာရှင်တို့သည် ဤမင်းများအနက် မင်းကိုးပါး၏ ဒင်္ဂါးများကိုလည်း တွေ့ရှိခဲ့၏။ ထိုမင်းများမှာ -

- ၁ ဒေဝစန္ဒ၊
- ၂ ယညစန္ဒ၊
- ၃ စန္ဒဗန္ဓု၊
- ၄ ဘူမိစန္ဒ၊
- ၅ နိတိစန္ဒ၊
- ၆ ဝိရစန္ဒ၊
- ၇ ပရိတိစန္ဒ၊
- ၈ ပရိသဝိစန္ဒ၊
- ၉ ဓမ္မစန္ဒ၊

ဒင်္ဂါးများပေါ်တွင် ဟိန္ဒူသင်္ကေတများဖြစ်သော သီဝနတ်မင်းကြီး၏ သုံးခွ ခက်ရင်းနှင့် နွားလားပုံများပါ၏။ ၎င်းပြင် (၁၉၆၅)ခုနှစ်က မြောက်ဦး ဝေသာလီလမ်းမှ မင်္ဂလာရှိသော အမှတ်လက္ခဏာများပါ ကျောက်ပြားနှင့် ကြေးအိုးတစ်လုံးကိုလည်း တူးဖော်ရရှိခဲ့၏။ ကျက်သရေဆောင် အမှတ် လက္ခဏာ (၁၂)ခုမှာ -

- ၁။ သီရိဝစ္ဆ (အိမ်မွန်)ပုံ၊
- ၂။ သမင်၊
- ၃။ ဥဒေါင်း၊
- ၄။ စကြာ၊
- ၅။ ဟင်္သာ၊
- ၆။ ခရသင်း၊

၇။ မုခ်တိုင်၊

၈။ နွားလာညာသာ၊

၉။ နှင်တံ၊

၁၀။ ထိပ်ဖြူ၊

၁၁။ တလာသာ (=အမြိုက်နေအိုး)

၁၂။ ငါးနှစ်ထောင်ပုံများ ဖြစ်ကြသည်။(၁၈)

ဤအမှတ်လက္ခဏာများကို ဟိန္ဒူ၊ ဗုဒ္ဓ၊ ဂျိန့်ဘာသာအားလုံးက သုံးကြသည့်အပြင် ကြေတေးခင်း၏ လက္ခဏာများလည်း ဖြစ်လေသည်။ ဤကျောက်ပြားက အိန္ဒိယ-မြန်မာယဉ်ကျေးမှုဆက်နွယ်ပုံကို ပြနေလေသည်။

သုတေသနဆရာတို့သည် နိတိဓန္ဒ (၈၈ ၅၂၀-၅၂၅) နှင့် ဝိရာဇ (၈၈ ၅၂၅-၅၂၈) တို့၏ ကုသိုလ်မှတ်တမ်းကျောက်စာများကိုလည်း တွေ့ခဲ့၏။ ရေးထားသော အက္ခရာများမှာ ၈၈ ၅/၆ရာစုသုံး အိန္ဒိယအရွှေ့ပိုင်း ကျောက်စာများနှင့် တူသည်။

ဝထေကျောက်စာတွင် ထေရဝါဒီတို့၏ 'ဃေဓမ္မာဂါထာ' ဝါသည်။ နိတိဓန္ဒ၏ ဓိရုရာဇကြီးဖြစ်သူ သာပီတစ်ဓန္ဒသီရိထ၏ ကုသိုလ်ဖြစ်ကြောင်းလည်း ဖော်ပြသည်။

ဒုတိယကျောက်စာတွင် ဝိရာဇဘုရင်သည် ထုဝါဇတီတစ်ရာတည်ခဲ့ကြောင်းပါရှိသည်။ ထိုခေတ်ဘုရင်မိသားစုတို့သည် သက္ကတဘာသာသုံးကြသည်မှာ မှတ်သားဖွယ်ဖြစ်သည်။

ရခိုင်တို့သည် ပျူနှင့် ဇွန်တို့နှင့် ခေတ်ပြိုင်ဖြစ်ပြီး ၎င်းတို့နှင့်လည်း အဆက်အသွယ်ရှိကြသည်။ သူတို့သည် ယဉ်ကျေးမှုအဆင့်မြင့်လေသည်။

မြန်မာများ

ဤနေရာတွင် 'မြန်မာ' နှင့် 'ဗမာ' ဟူသော ဝေါဟာရနှစ်လုံးကို ရှင်းဖို့ လိုပါသည်။ 'မြန်မာ' သည် ယခင်က 'ဗားမား' ဟုခေါ်ခဲ့ကြသော မြန်မာ နိုင်ငံဖြစ်ပြီး 'ဗမာ' မှာ လူမျိုးကို ဆိုလိုပါသည်။

'ဘားမား' သည် ဟိန္ဒူဘုရားသုံးဆူအနက် ဖန်ဆင်းရှင် 'ဗြဟ္မာ' ကို အစွဲ ပြုခြင်းဖြစ်ပြီး ဟိန္ဒူတို့ ပထမ သုံးခဲ့ကြသည်။ သူတို့က ဤနိုင်ငံကို 'ဗြဟ္မာ့ ဒေသ' ဟု ခေါ်ကြလေသည်။

မြန်မာနိုင်ငံသည် ရှည်လျားသော သမိုင်းရှိသည်။ သုတေသီများ၊ သမိုင်းဆရာများ၊ ပညာရှင်များက သမိုင်းမတင်မီခေတ် လူနှင့်တကွ ကျောက်ခေတ်၊ ကြေးခေတ်၊ သံခေတ်အထောက်အထားများကို တွေ့ရပြီး ဖြစ်သည်။ ၎င်းတို့ကို အကျဉ်းအားဖြင့် ဖော်ပြရလျှင် -

- ၁။ ရှေးဦးပရိုင်းမိတ်များ၏ ကျောက်ဖြစ်ရုပ်ကြွင်းများကို ပုံတောင်ဒေသနှင့် မိုးကောင်းဒေသတွင် တွေ့ရပြီး ကာဘွန် နေ့စွဲတပ်နည်းဖြင့် 'စမ်းကြည့်ရာ ၎င်းတို့သည် ယခင် **နှစ်သန်း (၄၀) က ဖြစ်ကြောင်းတွေ့ရသည်။**
- ၂။ ကျောက်ခေတ်လူသား၏ အရိုးနှင့် ကျောက်ပစ္စည်းများကို မန္တလေးမြို့အနီးရှိ တောင်သမန်အင်းတွင် တွေ့ခဲ့ပြီး ယခင် **နှစ် (၁၂၅,၀၀၀)မှ ဖြစ်ကြောင်း သိရသည်။**
- ၃။ ပြင်ညောင်လူအရိုးစုသည် ပီကင်းလူနှင့် ခေတ်ပြိုင် ယခင် **နှစ်လေးသိန်းမှ ဖြစ်သည်။**
- ၄။ ရှမ်းပြည်နယ် ဟဲဟိုးရုပ်ကြွင်းများမှာ **ခ.မ ၄၀၀၀မှ ဖြစ်သည်။**
ကျောက်ခေတ်ဟောင်းပစ္စည်းများကို တကောင်း ၊ မကွေး၊ ရေနံချောင်း၊ ချောက်၊ စလေ၊ ကျောက်ပန်းတောင်း၊ ညောင်ဦး စသော အညာဒေသတွင်

တွေ့ရ၏။ ၎င်းတို့သည် များသောအားဖြင့် ခုတ်စဉ်းကိရိယာများဖြစ်ကြပြီး ထိုယဉ်ကျေးမှုကို 'အညာသားယဉ်ကျေးမှု' ဟု ခေါ်ကြသည်။ သက်တမ်းအားဖြင့် ယခင် ၃၈(၅၀၀,၀၀၀) ဖြစ်ကြောင်း နိုင်ငံတကာပညာရှင်များ သတ်မှတ်ကြသည်။

ကျောက်ခေတ်လယ် (ယခင် ၃၈ ၁၃,၀၀၀မှ ၁၀,၀၀၀) အကြွင်းအကျန်များကို ရှမ်းပြည်နယ်တောင်ပိုင်း ရွာငံမြို့နယ် ပြဒါးလင်းဂူတွင် တွေ့ရ၏။

ကျောက်ခေတ်သစ်နေရာများကိုလည်း ဧရာဝတီ၊ ချင်းတွင်းနှင့် ဒုဒ္ဒဝတီ မြစ်ဝှမ်းဒေသများတွင် တွေ့ရ၏။

ကြေးခေတ်နေရာများမှာ ဘုတလင်၊ မလှိုင်၊ ယော်ဘွယ်နှင့် ရမည်းသင်းတို့ဖြစ်ကြ၏။

ပညာရှင်တို့က ၎င်းတို့ကို 'မြန်မာလူ' ဟု ခေါ်ကြ၏။ သူတို့သည် ပထမမြန်မာများဖြစ်ကြ၏။ ထို့နောက် တရုတ်နှင့် အိန္ဒိယမှ လူများ ဝင်လာ၏။ သူတို့သည် နောင်တွင် ပျူ၊ ကမ်းယံ၊ သက်၊ ချင်း၊ ကချင်၊ ကရင်၊ ရှမ်း စသော တိုင်းရင်းသားများ ဖြစ်လာကြ၏။ ပျူများသည် ဗမာတွေနှင့် ရောသွေး၏။ ကျန်တိုင်းရင်းသားများမှာ ယနေ့တိုင်ရှိကြသည်။ သူတို့သည် မွန်ဂိုနွယ်ဝင်များ ဖြစ်ကြလေသည်။

ဗီယက်နမ်၊ ခမာ၊ မွန်၊ ပလောင်၊ ဝ စသူတို့သည် မွန်-ခမာနွယ်ဝင်များ ဖြစ်ကြ၏။ မွန်များသည် ထိုင်းနိုင်ငံမှတစ်ဆင့် မြန်မာနိုင်ငံသို့ ဝင်လာကြ၏။ ပျူ၊ ကမ်းယံ၊ သက်တို့သည် နိုင်ငံမြောက်ပိုင်း တောင်ကြားလမ်းများမှ ဝင်လာကြ၏။

ကရင်များသည် အစောဆုံးဖြစ်ပြီး၊ နောက်အကျဆုံးဝင်လာသူများမှာ ခ၊ ဝ တစ်ဆယ့်နှစ်ရာစုက ထိုင်(=ရှမ်း) များ ဖြစ်ကြသည်။

အိန္ဒိယတိုင်းရင်းသားတို့သည် လမ်းကြောင်းနှစ်သွယ်မှ ဝင်လာကြ၏။ တစ်ကြောင်းမှာ အာသံမှတဆင့် မြောက်ပိုင်းသို့ ကုန်းကြောင်းလမ်းဖြစ်ပြီး၊ တစ်ကြောင်းမှာ တောင်းပိုင်းအောက်မြန်မာနိုင်ငံသို့ ပင်လယ်ရေကြောင်းလမ်း ဖြစ်သည်။

မြန်မာလူမျိုးတို့သည် မွန်ဂိုနွယ်ဝင်ဖြစ်သော်လည်း သူတို့၏ ယဉ်ကျေးမှု၊ ဘာသာရေး၊ စာပေ၊ တရားဥပဒေ၊ ရိုးရာဓလေ့စသည်တို့မှာ အများအားဖြင့် အိန္ဒိယပုံစံဖြစ်သည်။ ဘာသာရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုသည် စာပေမရှိဘဲ ကြာရှည် မတည်တံ့နိုင်ပေ။ မွန်ဂိုနွယ်တို့တွင် စာပေ မရှိပေ။ သူတို့သည် အိန္ဒိယသား များထံမှ စာရေးအတတ်ကို ရကြသည်။ နိုင်ငံအတွင်းသို့ ဗုဒ္ဓဘာသာကို ယူဆောင်လာသူများမှာလည်း အိန္ဒိယကုန်သည်များ ဖြစ်ကြလေသည်။

မြန်မာရာဇဝင်များအရ ၈၊ ၀ (၈၃၂)တွင် သီရိဓမ္မာရာပျက်သောအခါ ပျူ၊ ကမ်းယံနှင့် မြန်မာ ဟူ၍ လူမျိုးအုပ်စုကြီး သုံးစုရှိနေခဲ့သည်။ ပျူများ သည် သက်၊ ကျပင်း၊ မွန်တို့နှင့် စစ်ခင်းရသည်ပြင် အချင်းချင်းလည်း တိုက်ကြသည်။ ထို့နောက် တစ်ဆယ့်သုံးနှစ်ကြာပြီးနောက် သမုတိရာဇ်ဘုရင် သည် ယုန်လွတ်ကျွန်းအနီးတွင် ပျူရွာ(၁၉)ရွာကို စည်းရုံးပြီး ၈၁၀(၈၄၉)တွင် ပုဂံမင်းဆက်ကို ထူထောင်လေသည်။

‘ပုဂံ’ ဆိုသော အခေါ်သည် ‘ပျူဂါမ’ (=ပျူရွာ) ဆိုသော စကားမှ ဆင်းသက်လာ၏။ ‘ပျူဂါမ’ မှ ‘ပျူဂမ်’ - ထိုမှ ‘ပုဂမ်’ - ထိုမှ ‘ပုဂံ’ဟူ၍ အဆင့်ဆင့် ပြောင်းလဲလာခြင်းဖြစ်လေသည်။ ၎င်း၏ တရားဝင်အမည်ကား သက္ကတဘာသာဖြင့် ‘အရိမဒ္ဒနပူရ’ (= ရန်သူများအား ချေမှုန်းသော မြို့) ဖြစ်၏။(၁၉)

ပျူနှင့် မြန်မာတို့ ပုဂံကို အတူတကွ တည်ထောင်ကြသည်။ အချို့ ပညာရှင်များက ၎င်းတို့ကို တစ်မျိုးတည်း ဟု ထင်ကြ၏။ (၂၀)(၂၁)။

သို့သော် သူတို့သည် သီးခြားလူမျိုးနှစ်မျိုးသာဖြစ်ကြပြီး နောင်တွင် ပျူများသည် မြန်မာနှင့် ရောပြီး ပျောက်ကွယ်သွား၏။ မြန်မာများသည် ပျူနှင့် မွန်တို့ထံမှ ယဉ်ကျေးမှုကို ရရှိကြလေသည်။

ပုဂံကို နေရာလေးနေရာရွှေ့ခဲ့၏။ မူလနေရာ ယုန်လွတ်ကျွန်းတွင် မင်းခြောက်ဆက်စိုးစံခဲ့၏။ ၁၂၀ ဒုတိယရာစု သော်လည်းကြောင်မင်း လက်ထက်တွင် သီရိပစ္စယာအရပ်သို့ ရွှေ့ခဲ့ပြီး၊ ထိုနေရာတွင် ခြောက်ရာစု တိုင် မင်းငါးဆက်အုပ်စိုးခဲ့၏။ ထို့နောက် သိုက်တိုင်မင်းက တမ္ပဝတီသို့ ရွှေ့ပြန်သည်။ ထိုတွင် မင်းနှစ်ဆယ့်နှစ်ပါး နန်းထိုင်၏။ နောက်ဆုံးတွင် ပျဉ်ပြားမင်းက ယခုနေရာသို့ ပြောင်းခဲ့လေသည်။

ပုဂံမင်း(၅၅)ဆက်ရှိရာ (၄၂)ဆက်မြောက် အနော်ရထာမင်းသည် ပထမ မြန်မာနိုင်ငံကို တည်ထောင်သည်။ ကျန်စစ်သား၊ အလောင်းစည်သူ၊ နရပတိ စည်သူမင်းများသည် အလွန်ထင်ရှားလေသည်။

ဤအခန်း နိဂုံးချုပ်အားဖြင့် အောက်ပါအချက်များကို မှတ်သား နိုင်သည်။

- ၁။ မြန်မာနိုင်ငံသည် လွန်ခဲ့သော နှစ်သန်း(၄၀)ရှိ ပရိုင်းမိတ်များမှစ၍ ရှည်လျားသော သမိုင်းကြောင်း ရှိခဲ့သည်။
- ၂။ သမိုင်းဦးအစတွင် လူမျိုးအများ ရှိခဲ့သော်လည်း ပျူ၊ မွန်၊ ရခိုင်၊ မြန်မာလေးမျိုးသည် မင်းနေပြည်များ တည်ထောင်နိုင်ခဲ့ပြီး ယဉ်ကျေးမှု နှင့် စာပေအထောက်အထားများ ကျန်ရှိခဲ့သည်။
- ၃။ မြန်မာ (ဗမာ) များသည် လူဦးရေ အများဆုံးဖြစ်ပြီး မြန်မာနိုင်ငံကို ထူထောင်ခဲ့သည်။
- ၄။ ဤရှေးဦးခေတ်လူတို့၏ ယဉ်ကျေးမှုအတွက် အိန္ဒိယနိုင်ငံအား များစွာ ကျေးဇူးတင်ရှိဖွယ် ဖြစ်လေသည်။

အခန်း(၁) ကိုးကားချက်များ

- ၁။ လှသောင်းဦး - သုဝဏ္ဏဘူမိရှာပုံတော် ၊ ၂၀၀၉၊ (စာ၃၃-၃၇)
- ၂။ Basham, A.L. - The Wonder Tha was India -(စာ၂၂၆-၂၂၇)
- ၃။ Harvey, G.E. - Outline of Burmese History , 1947, (စာ - ၁)
- ၄။ သန်းထွန်း၊ ဦး၊ (ရွှေဘို) - ပုဂံအကြိုသမိုင်းခြေရာများ (ဒုတိယနှိပ်ခြင်း)၊ ၂၀၀၄၊ (စာ - ၅၃-၅၇)
- ၅။ (အေ) - ဘုန်းတင့်ကျော်၊ ပျူစစ်လျှင်မြန်မာ၊ (စာ -၉)
- ၆။ (ဘိ) - ၎င်း
- ၇။ သန်းထွန်းဦး၊ (ရွှေဘို)၊ ၎င်း
- ၈။ Stargardt, Janice - The Ancient Pyu of Burma, Vol.A.
- ၉။ သန်းဆွေ၊ ဒေါ်- ပျူစာခင်ဘရွှေပေချပ်လေ့လာချက်၊ ၁၉၉၂
- ၁၀။ သန်းဆွေ၊ ဒေါ်- ပျူစာခင်ဘရွှေပေဓာတ်ပုံများ၊ ၁၉၉၁
- ၁၁။ နိုင်မန်းလှ၊ ဒေါက်တာ - သုတေသနစာပေများ၊ ၁၉၉၈ (စာ-၈၇)
- ၁၂။ ၎င်း၊ (စာ- ၁၂)
- ၁၃။ ၎င်း၊ (စာ- ၈၈)
- ၁၄။ ၎င်း၊ (စာ- ၂၂)
- ၁၅။ ၎င်း
- ၁၆။ ၎င်း
- ၁၇။ Soni, Dr .R.L - A Cultural Study of the Burmese Era, 1955, (စာ- ၃၇)
- ၁၈။ နိုင်ထွန်းသိန်း - မွန်အကြောင်းသိကောင်းစရာနှင့် အခြားဆောင်းပါများ (စာ ၂၂-၂၃)

၁၉။ San Tha Aung - The Buddhist Art of Ancient Arakan, 1979,

(စာ - ၂၀) .

၂၀။ သန်းထွန်း၊ ဦး(ရွှေဘို) - ရာဇဝင်ကို ဆင်ခြင်ခြင်း၊ ၂၀၀၅ (စာ - ၅၂)

၂၁။ ဘုန်းတင့်ကျော် - ၎င်း

၂၂။ လှသိန်းထွန်း၊ ဦး - ဗုဒ္ဓနှင့် မြန်မာလူမျိုး -

အခန်း (၂) ယဉ်ကျေးမှု

မြန်မာတို့၏ မှန်နန်းရာဇဝင်က - တကောင်းကို အိန္ဒိယမင်းသားများ တည်ထောင်ပုံကို ဖော်ပြထား၏။ ပါမောက္ခလုစ်က ဤအဆိုကို ပယ်သည်။ သို့သော် ဤအကြောင်းအရာနှင့်ပတ်သက်၍ ပါမောက္ခထင်အောင်က ယခုလို ရေးခဲ့သည်။

“ပါမောက္ခလုစ်သဘောမပေါက်သောအချက်မှာ - ရာဇဝင်များက မြန်မာတို့ အိန္ဒိယမှ ရောက်လာသည် ဟု ဆိုလိုခြင်း မဟုတ်ဘဲ ပထမမြန်မာ ဘုရင်များ အိန္ဒိယမှ လာသည် ဟုသာ ဆိုလိုပါသည်။ ရှေးကတည်းက အိန္ဒိယနှင့် မြန်မာပြည်မြောက်ပိုင်း ကုန်းကြောင်းလမ်းရှိခဲ့ပြီး၊ အရှေ့တောင် အာရှရှိဘုရင်နိုင်ငံများစွာကိုလည်း အိန္ဒိယကုန်သည်မင်းသားတို့ တည်ထောင် ခဲ့ခြင်းဖြစ်လေသည်။” (၁)

ပါမောက္ခလုစ်ရေးသော အချိန်က တကောင်းသည် ဒဏ္ဍာရီမျှသာ ဖြစ်၏။ ယခုသော်ကား ရှေးဟောင်းပညာရှင်တို့၏ အသစ်တွေ့ရှိချက်များ ကြောင့် တကောင်း၏ သက်တမ်းကို ခရစ်မပေါ်မီအထိ သတ်မှတ်ကြသည်။ (၂)(၃) ပျူအိမ်သုံးပစ္စည်းများစွာကို ထိုတွင်တွေ့ကြရလေပြီ။ တကောင်းသည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ အစောဆုံးမြို့တစ်မြို့ဖြစ်ကြောင်း အတည်ပြုကြပြီး အထက်မြန်မာနိုင်ငံတွင် အိန္ဒိယမင်းသား၊ မင်းသမီး တည်ထောင်ကြောင်း အဆိုရှိသော မြို့များလည်း ရှိနေသည်။ ခရစ်မပေါ်မီအချိန်ကပင် ဤနှစ်နိုင်ငံဆက်သွယ်မှုရှိနေခြင်းကို မငြင်းနိုင်ပေ။

တကောင်းတွင် ကူးနှင့် မြန်မာများ နေကြ၏။ သူတို့တွင် စာရေးအတတ် မရှိကြသေးပေ။ အိန္ဒိယမှ မင်းသား၊ မင်းသမီးများ ရောက်လာသော အခါ သူတို့နှင့်အတူ အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် အခြားယဉ်ကျေးမှုများပါ ပါလာကြသည်။ ၎င်းတို့ထံမှ မြန်မာတို့က သင်ယူရလေသည်။ ဤအချက်ကြောင့် မြန်မာတို့သည် မွန်ဂိုနွယ်ဝင်ဖြစ်သော်လည်း သူတို့ယဉ်ကျေးမှုမှာ အဓိကအားဖြင့် အိန္ဒိယဆန်နေခြင်းဖြစ်သည်။ တကောင်းသည် ပထမမြန်မာမြို့ဖြစ်သည်။

တကောင်းဘုရင်ထံရာဇာကြီးသည် ရခိုင်သို့ သွားရောက်သွားပြီး ဒုတိယမင်းဆက်ကို တည်ထောင်၏။ သူ့လက်ထက်မှစတင်၍ ၁၂၀ (၇၂၀) အထိ ရခိုင်တို့သည် အိန္ဒိယမှ အဉ္စနသက္ကရာဇ်ကို သုံးကြ၏။ ဤအချက်က တကောင်းကို အိန္ဒိယမှ သာကီဝင်တို့ တည်ထောင်ကြောင်း ညွှန်ပြချက် ဖြစ်လေသည်။

ရှေးဟောင်းသုတေသနနှင့် အခြားအထောက်အထားများအရ ရှေးမြန်မာမြို့ပြနိုင်ငံများ၏ သက်တမ်းမှာ -

၁။ တကောင်း(မြန်မာ) = ၁၂ မ။

- ၂။ ဓညဝတီ (ရခိုင်) = ၁၊ ၈။
- ၃။ ဗိဿနိး (ပျူ) = ၁၊ ၀ ၁ မှ ၈။
- ၄။ သီရိခေတ္တရာ(ပျူ) = ၁၊ ၀ ၄ မှ ၁၀။
- ၅။ ဟန်လင်း(ပျူ) = ၁၊ ၀ ၄ မှ ၉။

ထိုမြို့များရှိ လူတန်းစားများမှာ အကြမ်းအားဖြင့် ဤသို့ဖြစ်၏။

၁။ ရာဇာနှင့် အုပ်စိုးသူများ

၂။ ဝန်ကြီးများ၊ နန်းတော်အရာရှိများ ၊ ဗိုလ်ချုပ်များ၊ စစ်မှုထမ်းများ စသည်

၃။ ကုန်သည်ပွဲစားများ၊

၄။ လက်မှုပညာသည်များ၊

၅။ ပန်းချီဆရာများ၊ ကချေသည်များ၊ တူရိယာပညာသည်များ၊ စာရေးသူများ စသည်၊

၆။ လယ်သမားနှင့် လယ်ယာလုပ်သားများ

၇။ ကျွန်များနှင့် အလုပ်ကြမ်းသမားများ

သို့သော် ဤအတန်းအစားများမှာ မပြောင်းလဲနိုင်လောက်အောင် တင်းကြပ်ခြင်း မရှိပါ။ ဒေါက်တာထင်အောင်ရေးသကဲ့သို့ပင် -

“မြန်မာလူအဖွဲ့အစည်းတွင် ဘုရင်နှင့် သူ၏အရာရှိများသည် ထိပ်ဆုံးတွင်ရှိကြသော်လည်း လူတိုင်းပင် တစ်နေ့မှာ ဘုရင်အဖြစ်ကို မျှော်မှန်းနိုင်သည်။ စွမ်းရည်ရှိပါက လယ်သမားပင် အမြင့်ဆုံးအရာရှိ ဖြစ်နိုင်သည်”

(၄)

ကျွန်များကိုပင် ဥရောပမှာကဲ့သို့ ရက်စက်မှု မရှိပေ။ ကျွန်ရှင်တို့သည် ကျွန်များကို မိသားစုသဖွယ် ကြင်ကြင်နာနာ ဆက်ဆံပြီး စားဝတ်နေရေး

ပေးကြသည်။ ဤသည်မှာ ဗုဒ္ဓတရားတော်၏ သင်ကြားချက်ကြောင့် ဖြစ်လေသည်။

ထိုခေတ်က -

- ၁ အရှေ့ဘက်တွင် ကဗ္ဘောဒီးယား (ခမာ)
- ၂ အရှေ့တောင်ဘက်တွင် ဒွါရာဝတီ (ထိုင်း)
- ၃ မြောက်ဘက်တွင် နန်းကျောက် (ရှမ်း)
- ၄ အနောက်ဘက်တွင် ပင်လယ် ရှိနေသည်။

ရှေးဟောင်းနေရာများကို ဧရာဝတီ၊ ချင်းတွင်း၊ မူး၊ ဇော်ဂျီ၊ ပန်းလောင်း၊ စမုန်၊ မြစ်သာ၊ မုန်း၊ မန်းမြစ်ဝှမ်းများတွင် တွေ့ရ၏။ ၎င်းတို့သည် ခရစ်မပေါ်မီက ဖြစ်၏။ ယခုအထိ တွေ့ရှိပြီးသော ရှေးဟောင်းနေရာများမှာ - ငခဆောင်ချမ်း၊ ကောင်းစင်၊ ကန်သီတာ၊ မိုင်းမော၊ ကြံညှပ်၊ မလယ်၊ မက္ခရာဇ်၊ ဝတီး၊ ဘိန္နက၊ စလင်း၊ ဖောင်းလင်း၊ ကျပင်း၊ ပုဂံ၊ ပုခန်းကြီး၊ ကျောက်ပန်းတောင်း၊ ပန်းတောင်း၊ ဇေယျဝတ္ထန၊ သဲကုန်း၊ ပုသိမ်၊ ဘဂိုး (ဟံသာဝတီ)၊ ကျိုက်ကသာ စသည်ဖြစ်၏။

၎င်းပြင် ရှေးမြို့(၁၆)မြို့ကိုလည်း ယခုအထိ တွေ့ရှိပြီးဖြစ်သည်။ ၎င်းတို့မှာ (၁) တကောင်း၊ (၂) ဟန်လင်း၊ (၃) အာလကပ္ပ၊ (၄) တမ္ပဝတီ၊ (၅) မိုင်းမော၊ (၆) လယ်ကိုင်း၊ (၇) ဝိဿနိုးမြို့၊ (၈) တောင်တွင်းကြီး၊ (၉) ဓညဝတီ၊ (၁၀) ဝေသာလီ၊ (၁၁) သီရိခေတ္တရာ၊ (၁၂) ဒွါရာဝတီ၊ (၁၃) ဥက္ကလာပ၊ (၁၄) ဗဒါးနေပြည်၊ (၁၅) သထုံနှင့် (၁၆) သာဂရ တို့ဖြစ်၏။ ထိုနေရာများတွင် လက်စင်းပါ အုတ်ခဲကြီးများ၊ မြေအိုး မြေခွက်များ၊ ကြေးပစ္စည်းများ၊ သံလက်နက်ပစ္စည်းများ၊ မြေပုတီးစေ့များ၊ ကျောက်ပုတီးစေ့များ၊ ရွှေနှင့် ကျောက်/ သံပစ္စည်းများ အရိုးပြာအိုးများ၊ အဆောက်အဦးအကြွင်းအကျန်များ၊ မြို့ရိုးများ၊ ကျုံးများကို တွေ့ရသည်။

အသုံးပြုထားသော အုတ်ခဲအရွယ်အစားများမှာ -

က။ ၂၀" ၁၀ ၃/၂" x ၃၁/၂"

ခ။ ၁၇ ၃/၂" x ၈ ၃/၂" x ၂ ၃/၂"

ဂ။ ၂၀" x ၉" x ၂"

ဃ။ ၁၇" x ၈ ၃/၂" x ၁ ၃/၄" (လကွ)

အလားတူ(ဆင်တူ) ဒဂါးများကိုလည်း မြန်မာ၊ ထိုင်း၊ ကမ္ဘောဒီးယား စသည်တွင် တွေ့ရှိရသည်။ ဤသည်မှာ ထိုစဉ်က ခရီးသွားလာမှု၊ ကုန်သွယ်မှုကို ပြနေသည်။ ခမာ(ကမ္ဘောဒီးယား)မှ မြန်မာကို ဖြတ်၍ အိန္ဒိယသို့ သွားလမ်းရှိသည်။ အိန္ဒိယသားတို့သည် ထိုလမ်းမှရော၊ အောက် မြန်မာပြည်သို့ ရေလမ်းဖြင့်ပါ မြန်မာနိုင်ငံသို့ ရောက်လာကြသည်။ ထိုစဉ်က ဘဂိုး၊ သထုံ စသည်တို့မှာ ပင်လယ်ဆိပ်ကမ်းမြို့များ ဖြစ်ကြ၏။ ထိုခေတ် ယဉ်ကျေးမှုသည် အိန္ဒိယတောင်ပိုင်း နာဂဇနကုဏ္ဍယဉ်ကျေးမှုနှင့် တူသည်။

ပင်လယ်ရေကြောင်းလမ်းအပြင် တရုတ်မှ အိန္ဒိယသို့ ပုံမှန်ကုန်သွယ် လမ်းသည်လည်း မြန်မာပြည်ကို ဖြတ်သွားသည်။ ၎င်းကို 'ပိုးလမ်း' ဟု ခေါ်သည်။ အိန္ဒိယအရှေ့ပိုင်းမှ ရခိုင်သို့လည်း တောက်လျှောက် လမ်းပေါက် သည်။ အစောခေတ် အိန္ဒိယသားတို့သည် သူတို့၏ဘာသာရေး၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ အနုပညာများကို ယူဆောင်ပြီး ဤလမ်းများမှတစ်ဆင့် ရောက်လာကြလေ သည်။

ဗိဿနိုးမြို့သည် လေးထောင့်ပုံရှိပြီး မျက်နှာတစ်ဘက်တွင် နှစ်မိုင်ခွဲ ရှိသည်။ မြို့အရှေ့ပိုင်းတွင် စိုက်ပျိုးခင်းများ၊ အနောက်ပိုင်းတွင် နန်းတော်၊ လူနေအိမ်များနှင့် ဘာသာရေးအဆောက်အအုံများ (အားလုံး မြို့ထဲတွင်) ရှိသည်။

ဟန်လင်းသည်လည်း လေးထောင့်ဖြစ်ပြီး တောင်မြောက်(၉၆၀၀)ပေ၊

အရှေ့အနောက်(၅၈၀၀)ပေရှိ၏။ မြို့ပြင်တွင် မြို့ရိုးများနှင့် ကျုံးများရှိပြီး မြို့လယ်တွင် နန်းတော်ရှိသည်။

သီရိခေတ္တရာသည် စက်ဝိုင်းပုံဖြစ်သည်။ တောင်မြောက်နှစ်မိုင်ခွဲ၊ အရှေ့အနောက်တစ်မိုင်ရှိသည်။ ၎င်းကိုလည်း မြို့ရိုးနှင့် ကျုံးကာထားပြီး အလယ်တွင် နန်းတော်ရှိသည်။

အုတ်အဆောက်အဦးအကြွင်းအကျန်များကို ထိုမြို့များတွင် တွေ့ရသည်။ ဗိဿနိုးမြို့တွင် ပေ(၁၀၀)အလျားရှိ အဆောက်အဦးအုတ်မြစ်များကို တွေ့ရ၏။ အံဝိုင်းပုံနှစ်ထပ်အဆောက်အဦးမှာ နာဂဇနကုဏ္ဍနှင့် တူသည်။ ဟန်လင်း တွင် (၁၅၀ x ၁၀၅)ပေရှိ အဆောက်အဦးကြီးမှ မီးလောင်တိုင်ငုတ်(၈၀)ကို တွေ့ရသည်။ ဘာသာရေး(=ဗုဒ္ဓဘာသာဆိုင်ရာ) အဆောက်အဦးများနှင့် ထူပါများကို သီရိခေတ္တရာမှာသာ တွေ့ရ၏။ သို့ကြောင့် အချို့ပညာရှင် များက ထိုခေတ် ဗိဿနိုးနှင့် ဟန်လင်းမှ ဗုဒ္ဓဘာသာသည် ရုပ်ထု၊ ဆင်းတု မကိုးကွယ်သော နာဂဇနကုဏ္ဍမှ ဗုဒ္ဓဘာသာမျိုးဖြစ်သည် ဟု ယူဆကြ၏။

ဤမြို့များအတွင်းတွင်ရော အပြင်တွင်ပါ အရိုးပြာအိုးများ တွေ့ရ၏။ ၎င်းတို့ပေါ်တွင် ဒီဇိုင်းပုံ(၁၀၀)ခန့်ပါ၏။ အများစုမှာ ပြာအိုးများဖြစ်ပြီး ဗိဿနိုးနှင့် ဟန်လင်းတွင် အလောင်းအတိုင်းမြုပ်နှံသည်ကိုလည်း တွေ့ရသည်။

လည်ဆွဲအမျိုးမျိုးဆွဲလေ့ရှိကြပြီး အချို့မှာ ရွှေ၊ အချို့မှာ ကျောက်မျက် ဖြစ်ကြသည်။

တံဆိပ်တုံးများကိုလည်း တွေ့ရ၏။ ၎င်းတို့အပေါ်မှ ကမ္မည်းစာများမှာ 'သံဃသီရိ(ဗိဿနိုး)၊ ရူပဝဒီ(သီရိခေတ္တရာ)နှင့် 'ဒယာဒါနံ'(ဟန်လင်း)ဖြစ် ၏။ ထို့ကြောင့် ထိုအချိန်က ဗုဒ္ဓသံဃာများ ရှိနေကြောင်း အချို့ပညာရှင်များ ထင်တွေးကြသည်။

တရုတ်မှတ်တမ်းများတွင် ပျူနန်းတော်များ အလွန်ခမ်းနားကြောင်း၊

အုတ်ဖြင့် ဆောက်ထားကြောင်း ဖော်ပြသည်။ လူနေအိမ်များကိုတော့ သစ်ဝါးဖြင့် ဆောက်ကြသည်။ ခဲမဖြူပြားများ မိုးထားသည်။

ထိုခေတ်ပျူနှင့် မြန်မာတို့သည် ကျောက်ဆစ်အတတ်ကို တတ်ကြသည်။ ပန်းပဲ၊ ပန်းထိမ်၊ သံဖြူ၊ ပန်းရံ၊ အိုးလုပ်သမားများလည်း ရှိသည်။ ပိုးကို တရုတ်နိုင်ငံမှ တင်သွင်းသည်။ တရုတ်မှတ်တမ်းများတွင် ပျူယောက်ျားတို့ အဝတ်ဖြူဝတ်၍ ဦးထုပ်ဆောင်းကြကြောင်း၊ မိန်းမတို့က အဝတ်ပြာကို ဝတ်ပြီး ဆံပင်ထုံးကြကြောင်း၊ အပြင်ထွက်လျှင် ယပ်တောင်ကိုင်ကြကြောင်း ဖော်ပြထားသည်။

ပျူတို့ ဂီတမြတ်နိုးကြ၏။ တူရိယာပစ္စည်းအမျိုးမျိုးများစွာ တီးမှုတ်တတ်သည်။ တရုတ်နန်းတော်သို့ ၈၀(၈၀၂)က ဘုရင့်သားတော် သုနန္ဒ ခေါင်းဆောင် သွားသော ပျူဂီတအဖွဲ့သည် တူရိယာပစ္စည်း(၃၈)မျိုးကို တီးမှုတ်ကြကြောင်း တရုတ်မှတ်တမ်းများတွင် ဖော်ပြထားသည်။

သီရိခေတ္တရာတွင် ဂီတဆရာနှင့် ကချေသည်ပါသော အရပ်ကလေး ငါးခုလည်း ရခဲ့ဖူးသည်။

တရုတ်တို့က ပျူများသည် သနားတတ်ပြီး သဘောအလွန်ကောင်းကြောင်း၊ သူ့အသက်သတ်ခြင်းကို မနှစ်သက်ကြောင်း၊ ငြင်းခုံမှုများကို ရှောင်ရှားသော ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်ကောင်းများဖြစ်ကြောင်း၊ ရက်စက်သော ပြစ်ဒဏ်များ မပေးကြောင်း၊ အငြင်းအခုံဖြစ်လျှင် စေ့စပ်ပြေအေးခြင်း၊ ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်ကြီးရှေ့တွင် မိမိစိတ်ကို ဆင်ခြင်ခြင်းအားဖြင့် ဖြေရှင်းတတ်ကြကြောင်း မှတ်တမ်းတင်ခဲ့လေသည်။

ဦးရည်စိန်၏ သုတေသနစာတမ်းတစ်ခုတွင် ထိုခေတ်ပျူတို့သည် မွန်၊ ရခိုင်၊ ခမာ၊ တောင်ပိုင်းဗီယက်နမ်၊ နန်းကျောက်၊ တရုတ်တို့နှင့် ကုန်းလမ်းမှ လည်းကောင်း၊ မလေးရှား၊ အင်ဒိုနေးရှား၊ ဖိလစ်ပိုင်တို့နှင့် ရေကြောင်းလမ်းမှ

လည်းကောင်း ဆက်သွယ်ကြောင်းတွေ့ရသည်။(၆)

ပျူတို့သည် ဆည်မြောင်းနှင့် စိုက်ပျိုးရေးများလည်း တတ်ကြ၏။
ဂျေနစ်စတာဂတ်သည် ပျူတို့၏ မြို့တည်ဆောက်ခြင်း၊ စိုက်ပျိုးခြင်း၊
မြေပေါ်ရူခင်း ပြုပြင်ခြင်း စသည်များကို 'မြန်မာနိုင်ငံ ရှေးခေတ်ပျူ' စာအုပ်
တွင် အသေးစိတ် လေ့လာခဲ့၏။ ပျူတို့သည် စပါး၊ နှံစားပြောင်း၊ ပြောင်းဖူး၊
ပဲနှင့် ကြံများ စိုက်ကြ၏။ မြန်မာသည် စပါးစိုက်ခြင်း၏ မူလအရပ်ဖြစ်ပြီး
ယခင်နှစ်တစ်သောင်းကပင် စိုက်ခဲ့ကြ၏။

ပျူမြို့များ ပျက်သွားလျှင် သူတို့သည် မြန်မာများနှင့် လက်တွဲပြီး ၁၀
(၈၄၉)တွင် ပထမမြန်မာမြို့ဖြစ်သော ပုဂံကို တည်ထောင်ကြ၏။ အနော်
ရထာဘုရင်သည် သူ၏နယ်ကို ချဲ့ခဲ့၏။ ထို့ကြောင့် သူ့အား ပထမနိုင်ငံ
တည်ထောင်သူ ဟု ခေါ်ကြသည်။ သူ၏လက်ထက်တွင် မြန်မာသည် နိုင်ငံ
အဆင့်သို့ ရောက်ခဲ့သည်။ ပုဂံမင်းဆက်သည် မင်း(၅၅)ဆက်၊ နှစ်ပေါင်း
(၁၂၀၀)ကျော် တည်တံ့ခဲ့ပြီး ၁၀(၁၂၈၇)တွင် တရုတ်တို့ ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်မှု
ကြောင့် ပျက်ခဲ့ရလေသည်။

အနော်ရထာလက်ထက်နိုင်ငံသည် အလွန်ကျယ်ဝန်းပြီး အနောက်ဘက်
တွင် အိန္ဒိယ၊ မြောက်ဘက်တွင် တရုတ်နှင့် အရှေ့ဘက်တွင် ကမ္ဘောဒီးယား
တို့နှင့် ထိစပ်နေလေသည်။

သထုံမှ ရှင်အရဟံ ပုဂံသို့ ကြွလာပြီး မင်းနှင့်ပြည်သူတို့အား ထေရဝါဒ
ဗုဒ္ဓသာသနာကို သက်ဝင်ယုံကြည်စေသည်။ အနော်ရထာသည် သထုံကို
သိမ်းပြီး ပိဋကတ်အစုံသုံးဆယ်ကို ပုဂံသို့ ပင့်ဆောင်ခဲ့သည်။ သူသည် မြတ်စွာ
ဘုရား၏ စွယ်တော်ကိုတောင်းရန် တရုတ်ပြည်သို့ပင် ချီတက်ခဲ့သေး၏။
ဘဂိုးကို ကမ္ဘောဒီးယားမှ ခမာတို့ရန်မှ ကာကွယ်ရန်လည်း စစ်ကူလွှတ်ခဲ့၏။
တိုင်းပြည်ကို ကာကွယ်ရန် တပ်မြို့ (၄၃)မြို့ကိုလည်း တည်ထောင်ခဲ့သေးသည်။

တိုင်းသူပြည်သားတို့ အကျိုးရှိစေရန် သူသည် ရေလှောင်တမံများ တည်ဆောက်ခဲ့ရာ ကင်းတား၊ ငနိုင်းသင်၊ ပြောင်းပြာ၊ ကူမဲ၊ နွားတက်၊ ကွမ်းဆေးနှင့် ဂူတော်ဆည်များမှ စိုက်ပျိုးမြေပယ် (၈)သိန်း ရေပေးနိုင်ခဲ့ သည်။ (၁၀ပယ်သည် ၁.၇၅ဧကဖြစ်၏)

သူသည် ဘုန်းကြီးကျောင်းများ၊ ဇရပ်များ၊ ဂူများ၊ ထူပါ (စေတီ) များစွာ ကိုလည်း တည်ထားခဲ့သည်အနက် ပုဂံရှိ ရွှေစည်းခုံဘုရားသည် အကျော် ကြားဆုံး ဖြစ်၏။ အနော်ရထာဘုရင်၏ နန်းတော်ရာကို (၂၀၀၃)ခုနှစ်က ရှေးဟောင်းသုတေသနဌာနမှ တူးဖော်ခဲ့ပြီး ယခု ပြန်လည်တည်ဆောက် လျှက်ရှိသည်။

၁၀၀ (၁၀၇၁)ခုနှစ်တွင် သီရိလင်္ကာဘုရင်ဝိဇယဗဟုက အနော်ရထာထံ ပိဋကတ်စာပေများနှင့် သံဃာတော်များ စေလွှတ်ပေးရန် တောင်းပန်ရာ အနော်ရထာက ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာ စေလွှတ်လေသည်။ အပြန်အလှန်အား ဖြင့် ဗုဒ္ဓ၏ အံတော်ကို တောင်းဆိုရာ သီရိလင်္ကာဘုရင်က အံတော်ပွားကို ပို့ပေးခဲ့၏။ ထိုအံတော်ကို ပြေ(ပြည်)မြို့မှရသော ဗုဒ္ဓ၏ နဖူးသင်းကျစ်တော် နှင့်အတူ ရွှေစည်းခုံဘုရားတွင် ဌာပနာလေသည်။ ထိုဘုရားတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာ မရောက်မီက လူတွေ ကိုးကွယ်နေကြသော (၃၇)မင်းနတ်ရုပ်တုများလည်း ရှိသည်။

၁၀၀ (၁၀၇၇)တွင် အနော်ရထာနတ်ရွာစံလျှင် သားတော်စောလူးမင်း နန်းတက်၏။ သူသည်လည်း သက္ကတဘာသာဖြင့် ဘွဲ့ခံယူခဲ့၏။ သူသည် ညံ့ဖျင်းသော ဘုရင်ဖြစ်၍ မွန်တို့ပုန်ကန်ကြ၏။ သူအား ၁၀၀၆(၄)တွင် မွန်တို့က ကွပ်မျက်လိုက်လေသည်။

စောလူးအား ကျန်စစ်သားက ဆက်ခံသည်။ သူသည် သီရိတြိဘုဝနာ ဒိကျမ္မေရာဇာ ဟူသော သက္ကတဘွဲ့ကို ယူသည်။ သူ၏သား ရာဇကုမာရ အား ရခိုင်ဘုရင်ခံခန့်သည်။

(၁၀၅၉)ခုနှစ်က သထုံအား အနော်ရထာအောင်နိုင်ခြင်းသည် နိုင်ငံ အတွက် အလွန်အရေးပါ၏။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် -

- ၁။ မဟာယာနအား ထေရဝါဒဗုဒ္ဓဘာသာက လွှမ်းမိုးပြီး နိုင်ငံတော် ဘာသာ ဖြစ်လာသည်။
- ၂။ သက္ကတအား ပါဠိက လွှမ်းမိုးပြီး ဗုဒ္ဓဘာသာကျမ်းစာ၏ ဘာသာစကားဖြစ်လာသည်။
- ၃။ မြန်မာတို့သည် မွန်အက္ခရာကို သုံးပြီး ကိုယ်ပိုင်ဘာသာစကားကို ရေးကြသည်။
- ၄။ သထုံမှ လက်မှုပညာသည် အမြောက်အများရောက်လာပြီး အနော်ရထာမှ စ၍ နှစ်(၂၀၀)ကျော်မျှ စေတီပုထိုးများ တည်ဆောက်ကြသည်။(၇)

ကျန်စစ်သားသည် ပါဠိဘာသာနှင့် မွန်ဘာသာကို အသုံးပြု၏။ သို့သော် သူ၏မြကန်ကျောက်စာတွင် ရှေးမြန်မာစာလုံးလေးလုံးပါရှိ၏။ ဤအချက်က သူ့အရင်ကပင် မြန်မာဘာသာစကားရှိနေကြောင်း ပြသည်။

ကျန်စစ်သားသည် မင်းဆရာရှင်အရဟံ၏ လမ်းညွှန်မှုဖြင့် နန်းတော်သစ် ဆောက်၏။ ဗုဒ္ဓရဟန်းတော်လေးထောင်တို့က ပရိတ်တော်များကို ရွတ်ဖတ်ပေးကြ၏။ သို့သော် နန်းတည်အခမ်းအနားကိုကား ဗြာဟ္မဏ ပုဏ္ဏားတို့ ဦးဆောင်ကြသည်။ သူတို့သည် ပုရောဟိတ် (=ပညာရှိ) များ ဖြစ်ကြ၏။ ရှင်ဘုရင်များသည် အရေးကြီးသော ဆုံးဖြတ်ချက်များမချမီ သူတို့ထံမှ

အကြံဉာဏ် ယူရသည်။ ဤအစဉ်အလာကို သမိုင်းတစ်လျှောက်လုံး မြန်မာ ဘုရင်တို့ လိုက်နာကြသည်။

ကျန်စစ်သားသည် ပြေ(ပြည်)မြို့၌ ကျောက်စာများ ထိုးထားခဲ့၏။ ရွှေဆံတော်ကျောက်စာ၌ သူသည် ယခင်ဘဝက ဗိဿနိုးနတ်မင်းကြီး ဖြစ်ခဲ့ကြောင်း ဖော်ပြထားသည်။ သို့အတွက်ကြောင့် သူသည် ဗိဿနိုးနတ်အား အလွန်ရိုသေလေသည်။ သူ၏ နန်းတည်ကျောက်စာ၌ ဗြာဟ္မဏတို့ အရေးပါပုံကို တွေ့ရ၏။ ဗိဿနိုးနှင့် သီရိနတ်သမီးအား ပူဇော်ပြီးမှ နန်းတော်အုတ်မြစ်ချ၏။ မြန်မာတို့က (၁၀၈)ဂဏန်း(၁+၀+၈=၉)ကို လာဘ်ကောင်းသည် ဟု ယူဆကြ၏။ ထိုကြောင့် ကျန်စစ်သားက နန်းတော်ဆောက်ရာတွင် ရဟန်းတော်(၁၀၈)ပါး၊ ကလသာ (=အမြိုက်ရေအိုး)(၁၀၈)လုံး၊ ခရသင်း(၁၀၈)ခု၊ ပုဆိုး(၁၀၈)ထည်၊ ပေါက်ပြား(၁၀၈) ချောင်း စသည်ကို သုံးခဲ့ပြီး၊ နတ်(၁၀၈)ပါးကိုလည်း ပူဇော်သည်။ အခမ်းအနားကို မြန်မာ၊ မွန်၊ ပျူ၊ မင်၊ သီချင်းများကို သီဆိုကြ၏။ မွန်(၁၂၆)ယောက် ပါဝင်ဆောင်ရွက်၏။ (၁ + ၂ + ၆ = ၉) ဖြစ်၍ လာဘ်ကောင်းသော ဂဏန်းဖြစ်သည်။

အိန္ဒိယမှ ရဟန်းတော်(၈)ပါးသည် ပုဂံသို့ရောက်လာရာ ကျန်စစ်သားသည် ၎င်းတို့အား သုံးလတိုင် ဧည့်ဝတ်ပြု၏။ သူတို့က ဩရစ်သနယ် ဥဒယဂီရိ တောင်ရှိ အာနန္ဒာပူဘုရားအကြောင်းကို ပြောပြကြ၏။ ထိုကြောင့် ကျန်စစ်သားသည် ၎င်းကို အတုယူပြီး အာနန္ဒာပူဘုရားကို တည်လေသည်။ အာနန္ဒာသည် ပုဂံ၏ အံ့ဖွယ်တစ်ပါးဖြစ်၏။ ဘုရင်နှင့် ရှင်အရဟံတို့၏ ရုပ်တုကြီးများကိုလည်း စိုက်ထူထား၏။ ထိုဘုရားအတွက် ရွာခြောက်ရွာလည်း လှူဒါန်းခဲ့၏။ ကျန်စစ်သားသည် အမှော်ရထား၏ မပြီးစီးသေးသော ရွှေစည်းခုံဘုရားကိုလည်း အပြီးသတ် တည်သည်။

ကျန်စစ်သားသည် အိန္ဒိယမှ စောလမင်းတစ်ပါးကို ဗုဒ္ဓဘာသာ၌ တည်စေသည့်ပြင် ဗင်္ဂလားနယ် ဗုဒ္ဓဂယာရှိ ဘုရားကို ပြုပြင်ပေးသော ပထမ မြန်မာဘုရင်လည်း ဖြစ်လေသည်။

ကျန်စစ်သား မမာမကျန်းလျှင် သားတော်ရာဇဂေဟရိသည် ခမည်းတော်အတွက် ဘုရားတစ်ဆူတည်ပြီးလျှင် ပါဠိ၊ မြန်မာ၊ မွန်၊ ပျူလေးဘာသာဖြင့် ကျောက်စာထိုးထားခဲ့၏။ ထို့ကျောက်စာကြောင့် ပျူစာကို နှောင်းလူတို့ ဖတ်နိုင်ကြလေသည်။

ထိုခေတ်လူအဖွဲ့အစည်းအား အကြမ်းအားဖြင့် သုံးမျိုးခွဲနိုင်သည်။ ၎င်းတို့မှာ (၁) အုပ်ချုပ်သူ (၂) တိုင်းသူပြည်သားနှင့် (၃) ကျွန်များဖြစ်၏။ အုပ်ချုပ်သူတွင် ဘုရင်၊ မိဖုရား၊ နန်းတွင်းသူ၊ ဝန်ကြီး၊ စစ်မှုထမ်း၊ တရားသူကြီး၊ မင်းခစားများပါသည်။ သူတို့သည် တန်ခိုးအာဏာ၊ ဂုဏ်နှင့် ဓနဥစ္စာရှိကြ၏။

တိုင်းသူပြည်သားများမှာ ကျွန်မှအပ ကျန်လူတန်းစားအားလုံးဖြစ်၏။ ထိုတွင် သူဌေး၊ ကုန်သည်၊ ပွဲစား၊ မြေရှင်၊ လယ်သမား၊ လက်မှုပညာသည်၊ ဈေးဆိုင်ရှင်၊ ဂီတဆရာ၊ ကချေသည်၊ လက်သမား၊ ပန်းရံ၊ စသည်ဖြစ်၏။

ကျွန်ကံတော့ အမျိုးမျိုးရှိသည်။ (က) ဘုရားကျွန်၊ (ခ) ကျောင်းကျွန်၊ (ဂ) ပိဋကတ်ကျွန်၊ (ဃ) သာသနာ့ကျွန်၊ (င) သိမ်ကျွန် အချို့ကျွန်များသည် ရဟန်းတော်တို့အတွက် ဆွမ်းချက်ကပ်ရသည်။ ဘုရင်၊ မင်းညီမင်းသား၊ မင်းသမီး၊ ဝန်ကြီး၊ အရာရှိ၊ သူဌေးတို့တွင် ကိုယ်ပိုင်ကျွန်များ ရှိကြသည်။ အချို့မှာ ကျွန် ၃၀/၄၀မျှပင် ရှိကြ၏။ ကျွန်များမှာ ဘုရင်ကပေးသော ကျွန်၊ ငွေဝယ်ကျွန်၊ ဆွေစဉ်မျိုးဆက်ကျွန်များဖြစ်၏။ ကျွန်ရှင်က ကျွန်တို့၏ စားဝတ် နေရေး အဆင်ပြေမှုကို တာဝန်ယူရ၏။ ကျွန်ရှင်ဆင်းရဲသွားလျှင် ကျွန်များကို လွတ်ခွင့်ပြု၏။ ကျွန်အချို့မှာ ဘုရားသို့ လှူထားသော ဘုရားကျွန်များဖြစ်၏။ အချို့မှာ ဆွေစဉ်မျိုးဆက်မဟုတ်ဘဲ ဆင်းရဲသောကြောင့်သာ ကျွန်ဖြစ်လေသည်။

ထိုခေတ်အမျိုးသမီးများတွင် အခွင့်အရေးများစွာရှိကြ၏။ ယောက်ျားများနှင့် တန်းတူရည်တူဖြစ်၏။ ဘုန်းကြီးကျောင်းပညာရေးကြောင့် စာတတ်နှုန်းလည်း မြင့်၏။ အမျိုးသမီးအချို့သည် မိဖုရားများ၊ မင်းသမီးများ၊ ရံရွှေတော်များ၊ အရာရှိများ၊ တရားသူကြီးများ၊ ရွာသူကြီးများ၊ ဖြစ်လာကြ၏။ အချို့ကား ကျော်ကြားသော စာရေးဆရာ၊ ကဗျာဆရာ၊ တူရိယာဆရာ၊ ကချေသည်၊ သီချင်းသည်(အဆိုတော်) များ ဖြစ်လာကြ၏။ မိသားစုတွင် အမျိုးသမီးတို့ အရေးပါလှသည်။ သူတို့သည် မိသားစု၏ ငွေရေးကြေးရေးနှင့် စီမံခန့်ခွဲရေးကို ထိန်းချုပ်ထားကြ၏။ သူတို့အား ဥပဒေက အကာအကွယ်ပေးထားပြီး ခင်ပွန်းသည်၏ ပစ္စည်းကို အမွေဆက်ခံခွင့်ရှိသည်။

ထိုခေတ်အဝတ်အစားမှာ ရိုးပြီး အိန္ဒိယဆန်သည်။ များသောအားဖြင့် ချည်ထည်ကို ဝတ်ကြ၏။ ထိုခေတ်က ရေးဆွဲခဲ့သော ပုံများတွင် အမျိုးသမီးများသည် ကိုယ်ကြပ်အင်္ကျီ၊ အချို့မှာ တစ်ကိုယ်လုံးဖုံးသော သင်တိုင်းကို ဝတ်ဆင်ကြ၏။ ဆံပင်ကို ထုံးထားကြ၏။ လည်ဆွဲ၊ လက်ကောက်၊ လက်စွပ်များကို အဆင်တန်ဆာအဖြစ် ဝတ်ဆင်ကြ၏။

လူဦးရေအများစုမှာ ကျေးလက်တွင် နေကြသော လယ်သမားများဖြစ်ကြ၏။ လူတွေ့အတွက် လုပ်အိုင်စကျင်း ပေါ်လှသည်။ ကျောက်စားများတွင် မြေပယ်များစွာ လှူကြောင်း ဖတ်ရ၏။ တစ်ပယ်သည် ၁/၄ ကနှင့် ညီ၏။ အချို့မှာကား ပယ်တစ်သောင်းအထိပင် လှူကြ၏။ အဓိက စိုက်ပျိုးသော ဒေသများမှာ ကျောက်ဆည်၊ တန့်ဆည်၊ စကု၊ စလင်းတို့ ဖြစ်ကြသည်။

လက်သမား၊ ပန်းရံ၊ ပန်းချီ၊ ပန်းပဲ၊ ပန်းထိမ်၊ ပန်းပုစသည်များလည်း ရှိကြ၏။ သူတို့လည်း လုပ်ခကောင်းကောင်းရကြ၏။ ထိုခေတ်က လယ်မြေကောင်း တစ်ပယ်မှာ ၁၅/၂၀ကျပ်၊ နွားတစ်ကောင် ၄ ကျပ်၊ ဆင်တစ်ကောင် ၁၀၀ ကျပ်၊ ဆန်တစ်တင်း ၁/၂ ကျပ်၊ ကြေးတစ်ပိဿာ ၂ ကျပ်၊ နွားနို့ တစ်ဆယ်

ပိဿာ ၁ ကျပ်၊ ရွှေတစ်ကျပ်သား ၁၀ ကျပ် အသီးသီး ဈေးပေါက်သည်။

ကျောက်စာများအရ နရပတိစည်သူမင်း၏ ဓမ္မရာဇက ဘုရားတည် ကုန်ငွေမှာ (၄၄၀၂၇)ကျပ် ဖြစ်ရာ ထိုခေတ်လက်မှုပညာသည်တို့ လက်ခ ကောင်းကောင်းရကြောင်း ပေါ်လွင်ပါသည်။

စပါးစိုက်ခြင်းပြီးလျှင် ထန်းပင်စိုက်ခြင်းသည် အရေးပါ၏။ ကျောက်စာ များတွင် စိတ်ဝင်စားဖွယ်ခလေ့တစ်ခုတွေ့ရ၏။ အလှူပွဲပြီးမြောက်သော အခါ ထန်းပင် ၅၀၀/၁၀၀၀ စုပေါင်း စိုက်ပျိုးကြ၏။ ထန်းရည်ကို လူကြိုက် များ၏။ ထန်းရွက်ကို ယပ်တောင် စသည် လုပ်ရ၏။ ထန်းတစ်ပင်လုံး အသုံးဝင်၏။ အလှူပွဲပြီးသောအခါ ငါး၊ ကြက်၊ ဝက်၊ အမဲသားဟင်းများနှင့် ထန်းရည်ကို အလွန်အမင်း သောက်ကြ၏။

ထိုခေတ်နိုင်ငံရေးစနစ်ကား သက်ဦးဆံပိုင်ဘုရင်စနစ်ဖြစ်၏။ ဘုရင်သည် တိုင်းသူပြည်သားတို့၏ အသက်အိုးအိမ်ကို ပိုင်သည်။ အချို့ ဘုရင်များက သနားတတ်ပြီး၊ အချို့က ရက်စက်သည်။ မည်သို့ဖြစ်စေ မင်းကျင့်တရားကို ဗုဒ္ဓကျမ်းစာများက ပြဋ္ဌာန်းထား၏။ ထို့ပြင် ဘုရင်များအား ဆရာတော်သံဃာတော်များက ဆုံးမလေ့ရှိ၏။ ရှင်ဘုရင်တို့ ကျင့်ရသော မင်းကျင့်တရား(၁၀)ပါးကား (၁) ပေးလှူခြင်း၊ (၂) သီလစောင့်ထိန်းခြင်း၊ (၃) အမှုထမ်းတို့အား လခရိက္ခာပေးခြင်း၊ (၄) ရိုးသားဖြောင့်မတ်ခြင်း၊ (၅) သာယာစွာ ပြောဆိုခြင်း၊ (၆) မိမိကိုယ်ကို ထိန်းသိမ်းခြင်း၊ (၇) အမျက် မထွက်ခြင်း၊ (၈) မနှိပ်စက်ခြင်း၊ (၉) သည်းခံခြင်း၊ (၁၀) အများနှင့် မဆန့် ကျင်ခြင်းတို့ ဖြစ်၏။

လောကနန္ဒာကျောက်စာတွင် အနော်ရထာအား စကြာဝတေးမင်း ဟု ခေါ် ထား၏။ ထိုခေတ်က ဤအယူအဆကို လူတွေ ယုံကြည်လက်ခံကြောင်း ပြနေ သော အချက်ပင်။ ၎င်းမှာ ဟိန္ဒူနှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာတို့၏ အယူအဆဖြစ်လေသည်။

အရှိုက်က ပုဂံခေတ်ဦးပိုင်းတွင် ယဉ်ကျေးမှု မရှိသေးဘဲ အနော်ရထာက သထုံကို သိမ်းယူပြီးမှသာလျှင် ယဉ်ကျေးလာရကြောင်း တွေးထင်ကြ၏။ ထိုသို့မဟုတ်ဝေ။ ပျူနှင့် မွန်တို့သည် ပုဂံမတိုင်မီတဝင် ယဉ်ကျေးမှုရှိနေကြပြီး သူတို့ဝင် မြန်မာများနှင့် ပေါင်း၍ ပုဂံကို တည်ထောင်ကြခြင်းဖြစ်၏။ မြန်မာတို့က ၎င်းတို့ထံမှ လက်မှုပညာနှင့် စာရေးအတတ်ကို သင်ယူခဲ့ရ၏။ ထို့ပြင် ထိုခေတ် ပုဂံတွင် အိန္ဒိယပညာသည်များလည်း ရှိနေကြပြီ။ အနော်ရထာသည် သထုံမှ မန္တဟာဘုရင်အား ပုဂံသို့ ခေါ်ဆောင်လာပြီး ကောင်းစွာ ပြုစုထား၏။ မန္တဟာသည် သူ၏ ပတ္တမြားလက်စွပ်ကို ငွေလှည်းရှစ်စီးတိုက်ဖြင့် ရောင်းပြီး မန္တဟာဘုရားကို တည်လေသည်။ သူသည် မြင်းကပါတွင်လည်း နန်းဘုရားကို တည်ခဲ့သေးသည်။ ထိုဘုရားတွင် ဟိန္ဒူနတ်ဘုရားပုံ အင်္ဂတေရုပ်ကြွများ ပါဝင်လေသည်။

ကျန်စစ်သားသည် မွန်တို့၏ ပုန်ကန်မှုကို နှိမ်နင်းခဲ့ရ၏။ သို့သော် သူသည် မွန်မင်းသမီးတစ်ပါးအား မိဖုရားမြှောက်ပြီး မွန်ဝန်ကြီးများလည်း ခန့်အပ်၏။ မွန်ဘာသာစကားကိုလည်း အသုံးပြု၏။ သူ၏ သမီးတော် ရွှေအိမ်သည်ကိုလည်း မန္တဟာမင်း၏မြစ်တော်နှင့် လက်ဆက်ပေးခဲ့၏။ ဤဆောင်ရွက်ချက်များက အမျိုးသားစည်းလုံးညီညွတ်ရေးကို အထောက်အကူပြုလေသည်။

အခန်း (၂) ကိုးကားချက်များ

- ၁။ Htin Aung, Maung - Burmese History Before 1287, 1970,
(စာ - ၄)
- ၂။ The Myanma Ahlin Daily, 19-8-2004 and 7-12-2005
The Kyemon Daily, 13-9-2004
- ၃။ ချစ်စံဝင်း - တကောင်းမှ ပျူအရိုးအိုးများ ၂၀၀၅
- ၄။ Htin Aung, Maung - Folk Elements in Burmese Buddhism
(စာ - ၁၂၀)
- ၅။ ရည်စိန်ဦး - ၈၀၂ ခုနှစ် တရုတ်နိုင်ငံရောက် ပျူသံအဖွဲ့၊ နိုင်ငံသမိုင်း
သုတေသနစာစောင် - ၃ ၊ ၁၉၇၉ (စာ ၁ မှ ၆၅)
- ၆။ ရည်စိန်၊ ဦး - ပျူခေတ်မြန်မာနိုင်ငံ၏ နိုင်ငံခြားဆက်ဆံရေး၊ နိုင်ငံ
သမိုင်းသုတေသနစာစောင် ၁၊ (စာ ၁ မှ ၃၉)
- ၇။ ဖိုးလတ်၊ ဦး - ရှေးဟောင်းမြန်မာ့ရာဇဝင်နှင့် ယဉ်ကျေးမှုသုတေသန၊
၁၉၆၂ (စာ -၃၄)

အခန်း (၃)

စာအရေးအသား

လူမျိုးတိုင်းသည် ကိုယ်ပိုင်စာအရေးအသားရရှိရန် အဆင့်သုံးဆင့်ကို ဖြတ်ကျော်ရ၏။ ၎င်းတို့မှာ - (၁) စကား၊ (၂) အက္ခရာနှင့် (၃) စာပေ ဖြစ်၏။

စကားသည် အပြောဘာသာဖြစ်၏။ လူမျိုးတိုင်းတွင် စကားရှိ၏။ သို့သော် အချို့မှာ ကိုယ်ပိုင်အက္ခရာများ မရှိကြပေ။ အက္ခရာကို တီထွင် နိုင်လျှင် မိမိတို့၏ ပြောစကားကို ကိုယ်ပိုင်အက္ခရာဖြင့် ရေးပြနိုင်သည်။ ထိုသို့ မရေးနိုင်မီ သူတစ်ပါး၏ အက္ခရာကို အသုံးပြုရသည်။ ပျူ၊ မွန်နှင့် ရခိုင်တို့သည် အိန္ဒိယအက္ခရာများကို သုံးကြ၏။ **အနော်ရထာ**သည် ပါဠိကို ဒေဝနာဂရီအက္ခရာဖြင့် ရေးခဲ့၏။ **စောလူးလည်း** အလားတူပင်။ **ကျန်စစ်သား** က ကျောက်စာထိုးရန် မွန်အက္ခရာကို သုံးသည်။ သူ၏သားတော် **ရာဇကုမာရ်**က ပါဠိ၊ မြန်မာ၊ မွန်နှင့် ပျူဘာသာများကို သုံးခဲ့လေသည်။

ဘာသာစကားတစ်ခုကို ရုတ်ချည်းတီထွင်၍ မရနိုင်ပေ။ ရာစုများစွာ ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းဖြစ်၏။ သို့ဖြစ်ခြင်းကြောင့် မြန်မာအက္ခရာသည် **ရာဇကုမာရ** မတိုင်မီ အစောကြီးကတည်းက ရှိခဲ့ပြီး ၎င်းကို မရေးခဲ့၍ သို့မဟုတ် ရေးထားတာတွေ ပျောက်သွား၍ မတွေ့ခြင်းဖြစ်ကြောင်း စိတ်ချလက်ချ ယူဆနိုင်သည်။

အစောဆုံး မွန်ကျောက်စာမှာ ထိုင်းနိုင်ငံ ပရပထုံကျောက်စာ (၁၂၀၇) နှင့် မြန်မာနိုင်ငံမှ သထုံမနုဟာကျောက်စာနှင့် ပုဂံ ကျန်စစ်သား ကျောက်စာ ခန့်မှန်း (၁၂၀၀) ဖြစ်ကြ၏။

အသောကဘုရင်သည် (၁၂၄၁) ခုနှစ်လောက်တွင် မြန်မာနိုင်ငံသို့ သာသနာပြုပုဂ္ဂိုလ်များ စေလွှတ်ခဲ့၏။ သူတို့သည် မွန်နိုင်ငံသုဝဏ္ဏဘူမိသို့ ရောက်လာ၏။ မွန်လူမျိုးတို့သည် ၎င်းတို့ထံမှ အိန္ဒိယအက္ခရာကို ရခြင်းဖြစ် နိုင်သည်။ မွန်တို့သည် ကဒမ္မအက္ခရာကို သုံးပြီး ဂဝံကျောက်ပေါ်တွင် ကျောက်စာမှတ်တမ်းများ ထိုးကြ၏။ ကျန်စစ်သား၏ ရွှေစည်းခုံ (ပုဂံ) နှင့် ရွှေဆံတော် (ပြည်) ကျောက်စာများ၊ အာနန္ဒာ၊ ပုထိုးသားများ၊ အပယ် ရတနာ၊ နဂါးရုံ၊ ပြာသာဒ်ရွှေဂူနှင့် နန်းဘုရားကျောက်စာများသည် အစောဆုံး မွန်ကျောက်စာများ ဖြစ်ကြ၏။ **ဒေါက်တာ စီအိုဘလက်ဒင်**၏ အဆိုအရ မွန်ဘာသာစကားသည် အင်ဒိုချိုင်းနား ကျွန်းဆွယ်တစ်ခုလုံးမှာပင် အစောဆုံးဖြစ်၏။(၁)

ဗိုလ်တထောင်ဘုရားပျက်အတွင်းမှရသော မြေပုံဘုရားစာသည် ထိုင်း- ပရပထုံ (၁၂၀၇) နှင့် တူ၏။ မွန်တို့သည် အိန္ဒိယတောင်ပိုင်းရှိ ကလိင်္ဂ၊ တလင်္ဂနှင့် ကွန်ဂျီဝါရမ်းတို့မှ ယဉ်ကျေးမှုများ ရခဲ့ကြ၏။

(၁၂၄၄) တွင် **အနော်ရထာ**နန်းတက်သောအခါ အထက်မြန်မာ ပြည်တွင် ပျူစာကို သုံးနေကြ၏။ သို့သော် သူသည် အောက်မြန်မာပြည်သုံး

မွန်စာကို အသုံးပြုခဲ့၏။ မွန်စာက ပျူစာထက် ရေးရတာလွယ်သောကြောင့် ဖြစ်နိုင်ပါသည်။

မင်းဆရာရှင်အရဟံနှင့် မွန်ဆရာတော်များသည် ထိုခေတ်က အလွန် အရှိအသေခံရပြီး ဩဇာရှိကြ၏။ ထိုခေတ်က ပုဂံသားတို့သည် ကုသိုလ်ကောင်းမှုကို မှတ်တမ်းတင်ပြီး ဆုတောင်းလေ့ရှိကြ၏။ ထို့အတွက် မွန်ဆရာတော်များက ရေးသားပေးကြ၏။ ဤနည်းအားဖြင့်မွန်အက္ခရာသည် အသုံးတွင်ကျယ် လာလေသည်။

ထိုခေတ်က အုတ်ခွက်ဘုရားပြုလုပ်မှုခေတ်စားလှ၏။ ဗုဒ္ဓဆင်းတုပုံကို မြေခွက်ပေါ်တွင် နှိပ်ထားခြင်းဖြစ်၏။ ပုံစံခွက်များကို အိန္ဒိယမှရခြင်း ဖြစ် နိုင်သည်။ (၂) နောင်မှာတော့ မြန်မာတွေ ကိုယ်တိုင် လုပ်တတ်လာကြ၏။ **အနော်ရထာဘုရင်**သည်ပင် အုတ်ခွက်ဘုရားများကို ကိုယ်တိုင်ပြုလုပ်ခဲ့၏။ သူရေးခဲ့သော စာကို နမူနာပြုရလျှင် ‘ဧသော ဘဂဝါ မဟာရာဇသီရိ အနုရုဒ္ဓ ဒေဝေန ကတော ဝိမုတ္တတ္ထံ သဟတ္ထေနေဝါတိ’ (=ဤဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်အား သီရိအနုရုဒ္ဓဒေဝနမင်းကြီးသည် သံသရာမှ လွတ်မြောက်ရန်အတွက် ကိုယ် တော်တိုင် လက်တော်ဖြင့် သွန်းလုပ်သည်)

အနော်ရထာ၏ အုတ်ခွက်ဘုရားများကို နေရာအနှံ့တွေ့ရ၏။ အချို့ဘုရား ကမ္ပည်းများတွင် ‘ဘဂဝါ’ အစား ‘လောကနာထော’ ဟု ရေးထိုးသည်။ လောနာ ထသည် ဗုဒ္ဓ မဟုတ်ပေ။ ဇာခိသတ္တ(=ဘုရားလောင်း) သာဖြစ်၏။ ဤအချက်က ထိုခေတ်ပုဂံတွင် မြောက်ပိုင်းမဟာယာနဂိုဏ်းလည်း ထွန်းကားနေကြောင်း ညွှန်ပြသည်။ ဤအုတ်ခွက်ကမ္ပည်းသည် မြန်မာအက္ခရာသမိုင်းတွင် အစောဆုံး ဖြစ်လေသည်။(၃)

အနော်ရထာ၏ သားတော်**စောလူးမင်း**သည်လည်း အုတ်ခွက်ဘုရားများ လှူခဲ့၏။ သူ၏ကမ္ပည်းများတွင် သူ၏ဘွဲ့ကို အစားထိုးသည်မှတစ်ပါး **အနော်**

ရထားနှင့်အတူတူဖြစ်၏။ သူ၏ဘွဲ့တော်များမှာ -

- (၁) မဟာရာဇ သီရိဝဇရာဗရနဒေဝ၊
- (၂) မဟာရာဇ သီရိမဒ်ဝဇီရာဗရနဒေဝ၊
- (၃) မဟာရာဇ သီရိဝဇီရာ ဗရနသုပဏ္ဍိတ၊

ကျန်စစ်သားနှင့် မိဖုရားကြီးတို့လည်း အလားတူ လှူခဲ့ကြ၏။ သူ၏ဘွဲ့တော်မှာ သီရိတြိဘုဝနာဒိတျ ဓမ္မရာဇာဖြစ်ပြီး၊ မိဖုရားကြီး၏ ဘွဲ့တော်မှာ တြိလောကဝဋ်သကာ ဒေဝီဖြစ်၏။ ဤဘွဲ့တော်များကို အုတ်ခွက်များတွင် ရေးထိုးခဲ့ကြ၏။ အုတ်ခွက်တစ်ခုတွင် -

“သီရိတြိဘုဝနာဒိတျ
 ဓမ္မရာဇေန အတ္ထဇော
 အတ္ထေနဗုဒ္ဓဘာဝါယ
 အဂ္ဂိတ ပဋိမာဓမာ”

အနက်ကား = သီရိတြိဘုဝနာဒိတျဓမ္မရာဇာမင်းကြီးသည် ဘုရားဖြစ်လိုသောကြောင့် ဤအုတ်ခွက်ကို ကိုယ်တော်တိုင်ပြုလုပ်၊ မီးဖုတ်၍ လှူဒါန်းသည်။

သူ၏ဆုတောင်းမှာ သံသရာမှ ထွက်မြောက်ရန် မဟုတ်ဘဲ ဘုရားဖြစ်ရန်သာဖြစ်ကြောင်း မှတ်သင့်၏။ ဤအချက်က သူသည် မဟာယာနဘက်သို့ ယိမ်းယိုင်ကြောင်း ပြနေသည်။

ဘုရင်နှင့် မိဖုရားသာမက တိုင်းသူပြည်သားတို့လည်း အုတ်ခွက်များ ပြုလုပ်လှူဒါန်းကြ၏။ ထိုအထဲတွင် ဝန်ကြီးများ၊ အရာရှိများ၊ သူဌေးများ၊ အမျိုးသား အမျိုးသမီးများ၊ လူသာမန်များ ပါဝင်ကြ၏။

ကျန်စစ်သားသည် ကျောက်စာများ ရေးထိုးခဲ့ရာ ပြေ(ပြည်)ရွှေဆံတော် ဘုရားကျောက်စာ၌ သူသည် ယခင်ဘဝတစ်ခုက ဗိဿနိုးနတ်မင်းကြီး

ဖြစ်ခဲ့ကြောင်း ဖော်ပြထား၏။ ပုဂံနန်းတည်ကျောက်စာတွင်လည်း နန်းတော်ဆောက်ပုံကို အသေးစိတ်တွေ့ရ၏။ သူသည် ပုဂံ၊ ပြေ၊ သထုံနှင့် ကေလာသတောင်တွင် မွန်ဘာသာဖြင့် ကျောက်စာများ ထိုးခဲ့၏။

(၁၂၀ ၁၀၄၁)တွင် ဘဂိုး၌ နန်းတက်သော တိဿဘုရင်သည် ဗုဒ္ဓဘာသာကို မယုံကြည်သော်လည်း မိဖုရားကြီးဘဒ္ဒိဒေဝီကြောင့် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်ဖြစ်လာပြီး ဘုရား(၇)ဆူတည်ခဲ့၏။ ထိုဘုရားများကို ရှင်စောပုဘုရင်မကြီးနှင့် ဓမ္မစေတီဘုရင်တို့က ပြုပြင်ခဲ့ကြ၏။ ထိုကုသိုလ်ကောင်းမှုကို မှတ်တမ်းတင်ရန် သူတို့သည် မွန်ဘာသာဖြင့် ကျောက်စာထိုးခဲ့ပြီး ဘုရားဆုကို ပန်ကြ၏။ ဤသည်ကား မဟာယာနဆုတောင်းပုံဖြစ်လေသည်။

မြန်မာတို့သည် ဇာတ်တော် (၅၅၀)(တကယ်မှာ ၅၄၇ဇာတ်)ကို အလွန်နှစ်သက်ကြ၏။ ဇာတ်တော်ပြမြေခွက်များကို သထုံတွင် အစောဆုံး တွေ့ရသည်။ ပုဂံတွင်လည်း မွန်ရဟန်းတော်များနှင့် မွန်ပညာသည်များက ဤအလေ့အထကို ဆက်လက်ပြုကြသည်။ ၎င်းတို့ကို ဖက်လိပ်ဘုရားတွင် တွေ့နိုင်သည်။ ကျန်စစ်သား၏ အာနန္ဒာဘုရားတွင်လည်း မွန်စာများပါသော ဇာတ်တော်စဉ်ကွင်းများထားရှိသည်။ လောကထိပ်ပန်ဘုရား အတွင်းနံရံများတွင် ဇာတ်တော်ဆေးရေး ပန်းချီများရှိသည်။ ၎င်းတို့အောက်မှ ကမ္ပည်းစာများမှာ ရှေးမွန်နှင့် မြန်မာစာများ ဖြစ်၏။

ပျူတို့၏ အထောက်အထားများကို မြောက်ပိုင်းဟန်လင်းမှ တောင်ပိုင်းပြေအထိတွေ့ရ၏။ ၁၊ ပ သုံးရာစု ဧရာဝတီမြစ်ဝှမ်းသည် ပျူဒေသဖြစ်၏။ ဟန်လင်းရှိ သင်္ချိုင်းစာသည် လေးရာစုအိန္ဒိယအက္ခရာဖြစ်၏။ ထိုမတိုင်မီကပင် ပျူတို့ စာရေးတတ်ကြပြီ။

မှော်ဇာမှရသော ပျူကျောက်စာမှာ သက္ကတဘာသာဖြစ်၏။ ထိုတွင် ယေစန္ဒဝါမန်ဘုရင်၊ ဟရိဝိကြမဘုရင်နှင့် သူတို့၏ ဆရာဂူပဒီပတို့အကြောင်း

ရေးမှတ်ထား၏။ အရိုးအိုးစာလေးကြောင်းမှာလည်း လေးရာစု ဝိကြမ မင်းဆက်အကြောင်းဖော်ပြထား၏။ ၎င်းတို့မှာ သူရိယဝိကြမ၊ ဟရိဝိကြမနှင့် သီဟဝိကြမ ဖြစ်၏။ ဂုတ္တအက္ခရာဖြစ်၏။ ပျူတို့၏ 'ယေခံဗ္ဗာဂါထာ'ပါ တောင်အိန္ဒိယအက္ခရာပါ အုတ်ခွက်များကို ထောင်ချီ၍ ရခဲ့၏။

(၁၉၂၆)ခုနှစ်က မှော်ဇာ(ပြေခရိုင်)မောင်ခင်ဘ၏ကုန်းမှ ရွှေပေအချပ် နှစ်ဆယ်ရခဲ့၏။ ၎င်းတို့သည် ပေစာနှင့်တူသည်။ ထိုတွင် အဘိဓမ္မာနှင့် ဝိနည်းပိဋကမှ ထုတ်နှုတ်ချက်များပါ၏။ မှော်အနီးရှိ မောင်ကန်မှလည်း (၁၈၉၄)က ရွှေချပ်နှစ်ချပ်ရခဲ့သေး၏။ ထိုတွင် တောင်အိန္ဒိယအက္ခရာဖြင့် ပါဠိစာကို ရေးထားသည်။

ကျွန်စစ်သားနတ်ရွာစံပြီးနောက် မြန်မာစာရေးအသား အရှိန်ရလာ၏။ အစောဆုံးနမူနာများကား ပေါ်တော်မူ၊ နဘဲတောနှင့် ရာဇကျော့ကျောက်စာများ ဖြစ်၏။ နောက်ဆုံးကျောက်စာတွင် ပါဠိ၊ မြန်မာ၊ မွန်၊ ပျူ လေးဘာသာပါ သည်။ ဤကျောက်စာက ပညာရှင်များအား ပျူစာကိုဖတ်နိုင်ရန် ထောက်ကူ လေသည်။ နရပတိစည်သူမင်းသည် မြန်မာစာကို ပထမဆုံး တရားဝင်သုံးခဲ့ သော ဘုရင်ဖြစ်၏ မြန်မာတို့သည် လူမျိုးအရ ပျူနှင့်နီးစပ်သော်လည်း မြန်မာစာရေးရန်ကိုတော့ မွန်အက္ခရာကို ရွေးချယ်ခဲ့ကြ၏။

ပညာရှင်တို့ အဆိုအရ ပျူတို့သည် ခရစ်နှစ် လေးရာစုတွင်၊ မွန်တို့သည် ငါးရာစုတွင်၊ မြန်မာတို့သည် တစ်ဆယ့်တစ်ရာစုတွင် စာရေးတတ်လာကြ ၏။

ဦးသာမြတ်က မြန်မာဘာသာ ဖြစ်ပေါ်တိုးတက်လာပုံကို ဗြာဟ္မီ → ကဒမ္မ → မွန် → မြန်မာအဖြစ်ဖော်ပြခဲ့၏။ (၅)

သထုံကို အနော်ရထာသိမ်းသော (၁၀၅၇)မှ ကျွန်စစ်သားနတ်ရွာစံသည့် (၁၁၁၂)အထိ မြန်မာတို့သည် မွန်စာကို သုံးခဲ့၏။ (၁၁၁၃) မှ (၁၁၇၄)

နရပတိစည်သူလက်ထက်တွင် မြန်မာဘာသာကို စ၍ ရေးကြ၏။ မန္တလေး တက္ကသိုလ် ပါဠိဋ္ဌာနမှ ဦးကိုက ပုဂံခေတ်သည် 'သုံးကြိမ်မင်္ဂလာရှိ' ကြောင်း ဆိုထားသည်။ မြန်မာအက္ခရာ၊ မြန်မာဘာသာနှင့် ပါဠိစာပေ စတင် ထွန်းကားသောကြောင့်ဖြစ်သည်။(၆)

ကျန်စစ်သားလက်ထက်မှစ၍ ပါဠိစာပေထွန်းကားလာ၏။ ဘုန်းကြီးကျောင်းများသည် ပညာသင်ပေးရာဖြစ်ပြီး သံဃာတော်တို့က ပါဠိ သင်ပေးကြသည်။ ပေရွက်စသော စာရေးကိရိယာလှူဒါန်းသူများနှင့် စာကူးသော ကျောင်းစာရေးများလည်း ပေါ်လာ၏။ ရာဇကုမာရကျောက်စာ(၁၁၁၂)နှင့် အလောင်းစည်သူ(၁၁၁၂-၆၇)၏ ရွှေကူကြီးကျောက်စာတို့မှ ပါဠိ အရေးအသားကို ပညာရှင်များ ချီးမွမ်းကြ၏။

ကျောက်စာများသာမက ပါဠိဘာသာကျမ်းများကိုလည်း ရဟန်းတော်တို့ ရေးကြ၏။ အစောဆုံးမှာ ကျန်စစ်သားလက်ထက် အရှင်ဓမ္မသေနာပတိ စီရင်သော 'ကာရိကာ' နှင့် 'ကာရိကာဋီကာ' ဖြစ်၏။

ကျွတ္တမင်းလက်ထက်တွင် သံပျင်အမတ်က 'သံပျင်ဋီကာ' ကို ရေးသည်။ ၎င်းပြင် (၁၁၀၂-၁၁၅၄)တွင် ရှင်အဂ္ဂဝံသ၏ 'သဒ္ဒနိတိ' ပေါ်ထွက်လာသည်။ ၎င်းတို့မှာ ပါဠိသဒ္ဒါကျမ်းများဖြစ်၏။ ဘုရင်ကိုယ်တိုင်ပင် 'သဒ္ဒဗိန္နု' နှင့် 'ပရမတ္ထဗိန္နု' ကို ရေးသည်။ ၎င်းကျမ်းအားလုံး ပါဠိဘာသာဖြင့် ဖြစ်၏။ 'သဒ္ဒနိတိ' ကို သီဟိုဠ်ရဟန်းတော်များကပင် ချီးကျူးကြသည်။

ယခုမြန်မာစာအရေးအသားကို ခြေရာခံကြည့်ပါမည်။ (၁၉၂၆)ခုနှစ်က ပုဂံရှိ မောင်ချစ်စ၏ ယာကုန်းမှ အုတ်ခွက်ဘုရား များစွာ ရခဲ့သည်။ ထိုဘုရားများ၏ ကျောဘက်တွင် ရှေးအကျဆုံး မြန်မာစာကို တွေ့ရ၏။ ကုသိုလ်မှတ်တမ်းနှင့် ဆုတောင်းစာများဖြစ်၏။ ထိုစာများမှာ စမ်းသပ်ရေးသော အဆင့်တွင် ရှိပြီး မွန်စာ၏ အရိပ်လက္ခဏာများကို တွေ့ရသည်။ လောကထိပ်ပန်ဘုရား

တွင် ရှေးမွန်စာနှင့် ရှေးမြန်မာစာကို တွေ့ရ၏။ မွန်မှ မြန်မာသို့ ကူးပြောင်းမှုကို ဤစာများတွင် တွေ့နိုင်သည်။

ပါဠိအရေးအသားတွင် ကျယ်လာသော်လည်း သက္ကတကိုလည်း အလေ့အလာပြုကြ၏။ ပုဂံမတိုင်မီ ပျူနှင့် ရခိုင်တို့သည် သက္ကတကို သုံးခဲ့ကြ၏။ နာလန္ဒမှ ရဟန်းတော်များလည်း သက္ကတဖြင့် ရေးထားသော ဆေး၊ နက္ခတ်၊ ဓါတုဆိုင်ရာကျမ်းများကို ယူဆောင်၍ ပုဂံသို့ ရောက်လာကြ၏။ ထို့ကြောင့် လူတို့သည် သက္ကတကို လေ့လာကြ၏။ ထို့ပြင် နာလန္ဒရဟန်းတော်များသည် မဟာယာနနှင့် တန္တရာယာနရောနေသော ဗုဒ္ဓဘာသာတစ်မျိုးကိုလည်း မိတ်ဆက်ပေးကြ၏။ သို့အတွက်ကြောင့် ပုဂံကို 'မြန်မာနာလန္ဒ' ဟု ခေါ်ကြလေသည်။(၇)

နန်းတော်အမှုထမ်း နက္ခတ်ဆရာများသည် ဗြဟ္မဏပုဂ္ဂိုလ်များ ဖြစ်ကြ၏။ သူတို့က ဘုရင်၏အခမ်းအနားများကို ဦးဆောင်ကျင်းပပေးကြ၏။ စာတတ်ပေးကြ၏။ ရှေ့ဖြစ်ကို ဟောကြ၏။ ပုဂံကျောက်စာတစ်ခုတွင် ကျမ်းစာ (၂၅၅)အုပ် ပေးလှူကြောင်း တွေ့ရရာ ၎င်းတို့မှာ သက္ကတဘာသာရေး ဖြစ်ကြသည်။

ရာဇကျောရကျောက်စာကို အစောဆုံး ဟု ယူဆကြ၏။ သို့သော် ပါမောက္ခမောင်ကမူ ပေါ်တော်မူကျောက်စာနှင့် တောင်ခဇယ်သဘင်ကျောက်စာကို အစောဆုံး ဟု ယူဆသည်။(၈)

မြန်မာကျောက်စာများကို ဒေါက်တာဖော့ဇော့က စတင်စုဆောင်းပြီး (၁၈၈၁)တွင် ကျောက်စာဝန်တော်စိန်မိုက် (၆)တွဲ ခွဲ၍ ထုတ်ဝေသည်။ အင်္ဂလိပ် (ရောမ) အက္ခရာဖြင့် ကျောက်စာ(၇)တွဲကို (၁၉၃၆)တွင် ထုတ်သည်။ မွန်ကျောက်စာများကို ဒေါက်တာ စီ၊ အို၊ ဘလက်ဒင်က ဖတ်နိုင်ခဲ့၏။ (၁၉၂၁)တွင် ကျောက်စာဝန် ရှားလ်ဒူရှိုင်းဆဲလ်က 'မြန်မာနိုင်ငံကျောက်စာ

စာရင်း'ကို ထုတ်ဝေသည်။ ဦးဖေမောင်တင်နှင့် ဂျီအိပ်ချ်လုစံတို့ကလည်း (၁၉၂၈)တွင် အရေးကြီးသော ပုဂံကျောက်စာ(၅၄)ချပ်ကို ထုတ်ဝေ၏။ ရှေးဟောင်းသုတေသနဌာနမှ ဦးငြိမ်းမောင်သည် 'ရှေးဟောင်းမြန်မာကျောက်စာ' (၃)တွဲ ထုတ်ဝေခြင်းဖြင့် ကြီးစွာ အကျိုးပြုခဲ့လေသည်။

ပုဂံကျောက်စာများတွင် အုပ်ချုပ်ရေး၊ တရားဥပဒေ၊ ဘာသာရေး၊ ယဉ်ကျေးမှုစလေ့ထုံးစံ၊ ပညာရေး၊ လူမှုဆက်ဆံရေးလုပ်ငန်းများ၊ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းပုံများ၊ စီးပွားရေး၊ ကုန်သွယ်ရေး၊ ပွဲလန်းသဘင်များနှင့် သက်ဆိုင်သော အချက်အလက်များစွာ တွေ့နိုင်သည်။ သမိုင်းလေ့လာမှုကိုလည်း အလွန် အထောက်အပံ့ပေးသည်။ ကျောက်စာများမှ တိကျသော နေ့စွဲများ ရသည်။ ၎င်းတို့သည် မြန်မာစာလုံးပေါင်းသတ်ပုံနှင့် အသံထွက်တို့၏ ပင်ရင်း မူလအထောက်အထားများလည်း ဖြစ်လေသည်။

မြန်မာကဗျာသည် ပုဂံခေတ်တွင် စသည်။ ပုဂံနောက် ပင်းယခေတ်တွင်လည်း ကဗျာအချို့ကို ရေးခဲ့ကြသည်။ အင်းဝခေတ်မှာတော့ မြန်မာကဗျာ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်လာသည်။ ထိုခေတ်တွင် ကဗျာပုံစံများစွာ ရေးသားကြသည်။

အခန်း (၃) ကိုးကားချက်များ

- ၁။ နိုင်ပန်းလှ၊ ဒေါက်တာ - သုတေသနစာတမ်းများ၊ ၁၉၉၈၊ (စာ-၁၁)
- ၂။ သန်းထွန်းရှစ်ဆယ်ပြည့်၊ ၂၀၀၃ (စာ ၂၁)
- ၃။ မြ၊ ဦး - ရှေးဟောင်းအုတ်ခွက်ရုပ်ပွားဆင်းတုတော်များ၊ ပဌမတွဲ၊ ၁၉၆၁၊ (စာ -၁၄)
- ၄။ ၎င်း - (စာ - ၂၈)

- ၅။ မြင့်ဆွေ ၊ ဦး သက္ကတနှင့် မြန်မာစာပေဆက်သွယ်ပုံ၊ ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံစာပေနှင့် သိပ္ပံကျာနယ်၊ အတွဲ ၁၊ အမှတ် ၂၊ ၁၉၆၈ (စာ-၂၈)
- ၆။ ကို ဦး - မြန်မာပြည်ပါဠိစာပေခေတ်ဦး၊ ၎င်းကျာနယ်၊ အတွဲ ၁၊ အမှတ် ၂၊ ၁၉၆၈ (စာ -၂၀)
- ၇။ Uppendar Thakur - A Historical Survey of the Elements of Hindu Culture , in Imprints of Indian Thought and Culture Abroad , 1980, (စာ -၁၅၀)
- ၈။ ဧမောင်၊ ပါမောက္ခဦး - ပုဂံကျောက်စာလက်ရွေးစင်၊ ၁၉၅၈ (စာ-၂)

အခန်း (၄)

ဘာသာရေးနှင့် ယုံကြည်မှုများ

မြန်မာနိုင်ငံသို့ ဗုဒ္ဓမြတ်စွာဘုရားကြွရောက်ခဲ့ခြင်းနှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာ ရောက်ရှိခြင်းအကြောင်း ဆိုရိုးစကားများ ရှိခဲ့သည်။ ဝိနည်း၊ မဟာဝါဒ ဂျီရီဖ်ဂျီနီဖ် အာဇာနည်နှင့် ဘဏ္ဍိကကုန်သည်နှစ်ဦးတို့သည် မြတ်စွာဘုရား အား ဖူးတွေ့ခဲ့ပြီး ဆံတော်ရှစ်ဆူကို ကိုးကွယ်ရန် ရရှိခဲ့ကြောင်း ဖော်ပြထား ၏။ သူတို့သည် အစိတဉ္စန (=ယနေ့ခေတ် ရန်ကုန်) မှ ဖြစ်ကြ၏။ ပေါက္ကရ ဝတီ (သို့မဟုတ်) ဥက္ကလာပ ဟူ၍လည်း ခေါ်သည်။

သူတို့သည် ဆံတော်နှစ်ဆူကို ကိုးကွယ်ရန် ချန်ထားပြီး ကျန်ခြောက်ဆူ ကို လူအများ ဖူးမြော်ရန် စေတီငယ်တစ်ဆူ၌ ဌာပနာ၍ တည်ထားခဲ့၏။ ၎င်းစေတီကို သီရိမာသောကဘုရင်က ပြုပြင်သည်။ နှောင်းခေတ် မင်းများ ဖြစ်ကြသော ဗညားဦး(၁၃၅၃-၈၅)နှင့် ဗညားကျန်း(၁၄၅၀-၅၃)တို့က ယခု ရှိနေသော ဉာဏ်တော်ပေ(၃၀၀)ကျော်အထိ မြှင့်၍ တည်ခဲ့ကြသည်။

ဦးကုလား၏ မဟာရာဇဝင်(၁၇၄၄)က ၎င်းစေတီသည် ရွှေတိဂုံ ဖြစ်ကြောင်း ရေးသားပြီး လူများလည်း ထိုအတိုင်း ယုံကြည်ကြသည်။ ဒေါက်တာအီးဗော့ဓမ္မားက ရန်ကုန်နေရာဖြစ်သော ဥက္ကလာပသည် အိန္ဒိယ နိုင်ငံ ဩရစ်သနယ်မှ ဥက္ကလာလူမျိုးတို့ နေခဲ့ရာ ဟု ယူဆ၏။ ဤအစဉ် အလာအတိုင်းဆိုပါလျှင် ဗုဒ္ဓဘုရားသက်တော်ထင်ရှားရှိစဉ်ကပင် တပုဿ နှင့် ဘလ္လိကတို့အားဖြင့် ဗုဒ္ဓဘာသာ မြန်မာပြည်သို့ ရောက်ခဲ့လေသည်။

ဒုတိယဇာတ်လမ်းကား အိန္ဒိယနိုင်ငံ၊ မိတ္ထီလာမြို့မှ ဂဝံပတိမထေရ်၏ တောင်းပန်ချက်အရ မြတ်စွာဘုရားသည် သုဓမ္မဝတီ(သထုံ)သို့ ကြွရောက်၍ တရားဟောပြခဲ့၏။ ရသေ့ခြောက်ဦးအားလည်း ဆံတော်များ ပေးသနားခဲ့၏။ ဤဂဝံပတိမထေရ်သည် ကျန်စစ်သားကျောက်စာထဲတွင် ဖော်ပြထားသော ပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်နိုင်သည်။(၁)

နောက်အစဉ်အလာပြောစကားတစ်ခုမှာ မြတ်စွာဘုရားသည် ဝါဏီဇ္ဇ ဂါမအရပ်သို့ ဒုတိယအကြိမ် ကြွရောက်ပြီး ခုနစ်ရက်တိုင်တိုင် တရားဟော ပြသည်။ သစ္စဗန္ဓရသေ့၏ တောင်းပန်မှုကြောင့် ခြေရာတော်တစ်ဆူ၊ နမ္မဒါ မြစ်မှ နဂါးမင်း၏ လျှောက်ထားမှုကြောင့် ခြေတော်ရာတစ်ဆူချထား ပေး သနားတော်မူခဲ့၏။

စတုတ္ထအစဉ်အလာစကားမှာ မဟာဝင်နှင့် ဒီပဝင်ကျမ်းများအရ အသောကမင်းကြီးသည် တတိယသင်္ဂါယနာတင်ပြီးနောက် (၈၊ မ ၂၄၁)တွင် ကိုးတိုင်း၊ ကိုးဌာနသို့ သာသနာပြုများ စေလွှတ်ခဲ့ရာ အောက်မြန်မာနိုင်ငံရှိ သုဝဏ္ဏဘူမိလည်း အပါအဝင်ဖြစ်သည်။

ဤသည်တို့မှာ အစဉ်အလာစကားများဖြစ်၏။ မြန်မာရာဇဝင်ကြီးများက အနော်ရထာ၏ စွမ်းဆောင်မှုကြောင့် ထေရဝါဒဗုဒ္ဓဘာသာရောက်ရှိကြောင်း ဖော်ပြ၏။ သို့သော် ယခင်အခန်းများတွင် ရေးခဲ့ပြီးဖြစ်သည့်အတိုင်း ဓရစ်နှစ်

မတိုင်မီကပင် အိန္ဒိယကုန်သည်များနှင့် သာသနာပြုများသည် အထက်၊ အောက်မြန်မာနိုင်ငံသို့ ကုန်းလမ်း၊ ရေလမ်းမှ ရောက်ခဲ့ကြပြီးဖြစ်သည်။ သူတို့နှင့်အတူ ဟိန္ဒူဘာသာအပြင် ထေရဝါဒနှင့် မဟာယာန ဗုဒ္ဓဘာသာ များလည်း ရောက်ရှိလာ၏။

ပြေ(ပြည်)မြို့ တောင်ဘက် ငါးမိုင်အကွာရှိ မှော်ဇာရွာကလေးတွင် ရှေးဟောင်းပစ္စည်း များစွာ တူးဖော်ရခဲ့၏။ မှော်ဇာတောင်ဘက် ခုနစ်မိုင် အကွာရှိ မောင်းကန်ရွာမှ ရွှေပြားနှစ်ချပ်နှင့် မှော်ဇာရွာမှ ရွှေပေအချပ် နှစ်ဆယ်ပါဝင်၏။

ရွှေပြားနှစ်ချပ်စလုံးတွင် 'ယေဓမ္မာဂါထာ' ဖြင့် အစပြု၏။ ဤဂါထာမှာ ရှင်အဿဓိက နောင်တွင် မြတ်စွာဘုရား၏ မဟာသာဝကကြီး ရှင်သာရိပုတ္တရာ ဖြစ်လာမည့် ဥပတိဿအား ဟောကြားချက်ဖြစ်၏။ ပထမရွှေပြားတွင် ဘုရားဂုဏ်တော်များ၊ ဒုတိယရွှေပြားတွင် ဂုဏ်တော်ကိုးပါးကို ရေးထိုးထား ၏။

ရွှေပေများပေါ်တွင်ကား ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ကို အနုလုံ၊ ပဋိလုံရေးထားပြီး မဂ်အဆင့်ဆင့်၊ ဗောဓိပက္ခယတရားများလည်း ပါသည်။ ၎င်းတို့မှာ ထေရဝါဒ ပိဋကလာစာသားများဖြစ်ပြီး တောင်ပိုင်းအိန္ဒိယမှရခြင်းဖြစ်သည်။(၂)

အိန္ဒိယတောင်ပိုင်းမှ ကျော်ကြားသော အမရဝတီ၊ နာဂဇနကုဏ္ဍ၊ ကိဗ္ဗိပူရ စသောဌာနများသည် ထေရဝါဒတို့၏ ဗဟိုဖြစ်ပြီး ဓမ္မပါလ၊ ဗုဒ္ဓဒတ္တနှင့် ကဿပ စသော ကျမ်းပြုအကျော်များ ထွက်ရာဒေသ ဖြစ်သည်။

ဤတွေ့ရှိချက်များက **ဓရစ်ငါးရာစု**မှပင် သီရိခေတ္တရာ(ပုဏ္ဏနိုင်ငံ)သို့ ထေရဝါဒဗုဒ္ဓဘာသာ ရောက်နေပြီဖြစ်ကြောင်းပြလေသည်။ သူတို့သည် မြောက်ကမ္ဘာမှ ကဒမ္မအက္ခရာကို သုံးပြီး စာရေးကြသည်။ **ဝါဇာထွေလုဏ်**က အဆိုပါကမ္ဘာရာဒေသသည် အိန္ဒိယအနောက်ပိုင်း သီဝဂိုဏ်းဗဟိုဌာန ဟု

ဖော်ပြပြီး **ပါမောက္ခရေးကလည်း** မှော်ဇာအက္ခရာသည် ဒက္ကန်နယ်သုံး
ဗြာဟ္မီစာဖြစ်ကြောင်း ရေးခဲ့သည်။ (၃)

သီရိခေတ္တရာမြို့ပေါက်ရှိ ကျောက်စာနှစ်ချပ်တွင် မင်္ဂလသုတ်၊ မောရသုတ်
နှင့် ရတနသုတ်မှ ဂါထာများ ရေးထိုးထား၏။ ထိုသုတ်များကို ထေရဝါဒီတို့
ဘေးအန္တရာယ်ကင်းရန် ရွတ်တတ်ကြ၏။

ဗိဿနိုးနှင့် ဟန်လင်းတွင် ပါဠိစာနှင့် ဗုဒ္ဓဆင်းတု မတွေ့ရသော်လည်း
ဟိန္ဒူဘာသာဆိုင်ရာပစ္စည်းများ တွေ့ရ၏။ ဤအချက်က ထိုခေတ်ပျူမြို့များ
တွင် ထေရဝါဒ၊ မဟာယာနနှင့် ဟိန္ဒူတို့ ယှဉ်တွဲနေကြောင်း ပြနေလေသည်။

ရခိုင်သည် ပထဝီအနေအထားအားဖြင့် အိန္ဒိယနှင့် နီးသောကြောင့်
ဟိန္ဒူဘာသာလွှမ်းမိုးမှု အားကောင်းသည်။ (ယခင်အခန်းများတွင် ကြည့်ပါ)
ရခိုင်ကျောက်စာများသည် **ခရစ်နှစ်ရာစုလယ်သုံး** ဂုတ္တအက္ခရာဖြင့် ရေးထား
သော သက္ကတဘာသာဖြစ်၏။ သို့သော် ဘုရားကြီးကုန်းနှင့် သင်းကြပ်တော်
တောင်တို့မှ ပါဠိကျောက်စာနှစ်ချပ်လည်း ရထားသည်။ ၎င်းတို့သည်
ခရစ်နှစ်ခြောက်ရာစု ဖြစ်၏။ ဤအချက်က ရခိုင်တွင်လည်း ထိုဘာသာရေး
သုံးမျိုး တစ်ချိန်တည်း ထွန်းကားနေကြောင်း ညွှန်ပြနေသည်။

မွန်ယဉ်ကျေးမှုသည် ပျူနှင့်ခေတ်ပြိုင်ဖြစ်ပြီး တူညီမှုများလည်း ရှိသည်။
ထိုတွင် ပါဠိစာမတွေ့ရသော်လည်း ဟိန္ဒူဩဇာသက်ရောက်မှုကြီး၏။ ထိုတွင်
ဗိဿနိုးနှင့် မဟာပိန္နဲရုပ်ထုများ တူးဖော်ရခဲ့သည်။

(၁၉၇၄)မှ (၁၉၇၉)အထိ ရှေးဟောင်းသုတေသနဌာနမှ **ဦးမြင့်အောင်**
ကြီးကြပ်၍ ကေလာသတောင်ခြေရှိ အရက်သည်မနှင့် ဝင်ကတို့တွင် စနစ်
တကျ တူးဖော်ခဲ့၏။ ထိုတွင် ဗုဒ္ဓဆင်းတုပါ အုတ်ခွက်ဘုရား တစ်ဆယ့်သုံးဆူ
ရခဲ့၏။ **ဦးမြင့်အောင်**၏ မှတ်ချက်မှာ- “အချုပ်အားဖြင့်ဆိုရသော် အရက်
သည်မနှင့် ဝင်ကတွင် ဘူးဖော်မှုက အထက်မြန်မာပြည်ရှိ (မွန်တို့၏) ညီ

အစ်ကိုတော် ပျူများနှင့် ဆက်သွယ်မှုရှိကြောင်း လှစ်ပြနေလေသည် (၆)

ဤအထောက်အထားများက ဟိန္ဒူ၊ ထေရဝါဒ၊ မဟာယာနဗုဒ္ဓဘာသာများသည် အနှော်ရထာအရင် စောစီးစွာကပင် မြန်မာပြည်သို့ ရောက်နေကြောင်း ပြလေသည်။ ၎င်းပြင် ထိုခေတ်က သမိုင်းဦးခေတ်ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုများလည်း ရှိနေ၏။ ၎င်းတို့ကား (၁) အဂ္ဂိယတ်၊ (၂) နက္ခတ်ဗေဒနှင့် (၃) နတ်ကိုးကွယ်မှုတို့ ဖြစ်၏။

(၁) အဂ္ဂိယတ်သည် အိန္ဒိယမှ ရောက်လာသော ပညာဖြစ်၏။ သို့သော် မြန်မာအဂ္ဂိယတ်က သတ္တုများကို ရွှေဖြစ်အောင်လုပ်ခြင်းအပြင် ထာဝရ အသက်ရှည်ခြင်းကိုလည်း ရည်မှန်းသည်။ ၎င်းသည် ကိုးကွယ်မှုတစ်ခုဖြစ်လာသည်။ ပုဂ္ဂိုလ်ကျော်နှစ်ဦးအကြောင်းကို (အဂ္ဂိယတ်ဆရာတို့) မကြာခဏ ပြောကြ၏။ တစ်ဦးကား ပုဂံခေတ်က ရှင်အဇ္ဇဂေါထဖြစ်၏။ သူသည် ဓါတ်လုံးအောင်သဖြင့် ပုဂံမင်းနှင့် ပြည်သူတွေကို ဘုရားတည်နိုင်အောင် ချမ်းသာစေခဲ့၏။ နောက်တစ်ဦးက ဘိုးဘိုးအောင်ဖြစ်၏။ သူသည် အင်းဝိဇ္ဇာဖြစ်၍ တန်ခိုးများရ၏။ သူသည် ကုန်းဘောင်ခေတ် ဘိုးတော်ဘုရားဘုရင် (ခ။ ပ ၁၇၈၂-၁၈၁၉)နှင့် ခေတ်ပြိုင်ဖြစ်၏။ သူတို့နှစ်ဦးကို ယခုလည်း ရှိသည် ဟု ယုံကြည်ကြပြီး ကိုးကွယ်သူ များစွာ ရှိသည်။ ကိုးကွယ်သူများအား ရှင်အဇ္ဇဂေါထနှင့် ဘိုးဘိုးအောင်တို့က ချမ်းသာ၊ ကျန်းမာ၊ အောင်မြင်အောင် မ၊စမည် ဟု ယုံကြည်ကြ၏။

(၂) မြန်မာ့နက္ခတ်ပညာသည် နက္ခတ်တို့၏ အသွားအလာနှင့် လူများအပေါ်သက်ရောက်မှုကို လေ့လာသည့်အပြင် နက္ခတ်များအား ပူဇော်ပသမှုလည်း ပါ၏။ ဤသည်က ဟိန္ဒူနတ်အချို့ကို

ပူဇော်ခြင်းဖြစ်၏။ ဂြိုဟ်ကြီးကိုးလုံးပူဇော်မှု ယနေ့တိုင် ခေတ်စား
သော်လည်း ဂြိုဟ်ကိုးလုံးအစား ဘုရားနှင့် သာဝကများဖြစ်သော
ရှင်သာရိပုတ္တရာ၊ ရှင်မောဂ္ဂလာန်၊ ကောဏ္ဍည၊ ဥပါလီ၊ အာနန္ဒာ၊
ဂဝံပတိ၊ ရာဟုလာ၊ ရေဝတတို့ဖြင့် အစားထိုးကြသည်။

(၃) နတ်ကိုးကွယ်မှုကတော့ ပြည်တွင်းဖြစ် ဖြစ်သည်။ နတ်ဆို
သည်မှာ သေသူတို့၏ဝိညာဉ်ဖြစ်၏။ ၎င်းတို့က သူတို့ပိုင်နယ်အပေါ်
အုပ်စိုးသည် ဟု ထင်ကြသည်။ သူတို့နယ်မှာ နိုင်ငံ/မြို့/ရွာ၊ သို့မဟုတ်
သစ်ပင်တစ်ပင်လည်း ဖြစ်နိုင်သည်။ သူ့နယ်သားတို့က သူ့အား
ပူဇော်ပသရသည်။ နတ်(၃၇)မင်းပူဇော်မှုသည် အလွန် ခေတ်စား၏။
အဓိကမှာ သိကြား (ဟိန္ဒူ၊ အိန္ဒြာ)နှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာမှ နတ်မင်းကြီး
လေးပါးဖြစ်၏။ ကျန်သော နတ်(၃၂)ပါးမှာ ပြည်တွင်းနတ်များ
ဖြစ်ကြသည်။

ပြည်တွင်းနတ်များမှာ မကောင်းသော သေခြင်း (အသေဆိုး)
ဖြင့် သေကြပြီး၊ သေလျှင် ဖုတ်ဖြစ်လာသည် ဟု ထင်ကြသည်။

နတ်အမျိုးအစားခွဲခြားစု

(က) ခေတ်

- ပုဂံမတိုင်မီနှင့် ပုဂံခေတ် = ၂၂
- ပင်းယခေတ် = ၁
- အင်းဝခေတ် = ၉
- တောင်ငူခေတ် = ၅
- ပေါင်း = ၃၇

(ခ) ကျား/မ

ကျား = ၂၇

မ = ၁၀

ပေါင်း = ၃၇

(ဂ) လူမျိုး

မြန်မာ = ၂၈

ဗွန် = ၂

ရှမ်း = ၁

အိန္ဒိယ = ၃

ထိုင်း = ၁

ကသည့် = ၂

ပေါင်း = ၃၇

(ဃ) လူတန်းစား

ဘုရင်/သိကြား = ၁၁

မင်းသား/မင်းမျိုး = ၆

မိဖုရား = ၆

ဝန်ကြီး၊ မင်းမှုထမ်း = ၈

ကုန်သည်၊ ဆင်းရဲသား = ၆

ပေါင်း = ၃၇

(င) သေပုံ

အသေဆိုး = ၂၃

ဗျား = ၁၁

ဘိန်း/အရက် = ၂

နူ = ၁

ပေါင်း = ၂၇ (၅)

တစ်နိုင်ငံလုံးတွင် ကိုးကွယ်ကြသော နတ်ပေါင်းတစ်ရာကျော်ရှိ၏။ သို့သော် သုံးဆယ့်ခုနစ်မင်းနတ်တို့ကို ဘုရင်များက တရားဝင် အသိအမှတ် ပြုထားကြ၏။ နတ်အချို့မှာ ပျူနတ်များ ပုဂံသို့ ရောက်လာခြင်းဖြစ်၏။ အကျော်ကြားဆုံးမှာ အိမ်များစွာတွင် ကိုးကွယ်နေကြသော မဟာဂီရီနတ် မောင်နှမ ဖြစ်ကြ၏။ ပုဂံခေတ် သေလည်ကြောင်မင်းလက်ထက်တွင် ဤနတ် များကို နှစ်စဉ် မင်းနှင့် ပြည်သူတို့က ကြက်၊ ဝက်များ သတ်၍ ပူဇော်ကြ၏။ ရွှေဖျင်းညီနောင်တို့ကိုလည်း ကိုးကွယ်သူ များ၏။ နှစ်စဉ် တောင်ပြုံးတွင် ၎င်းတို့အား ပူဇော်ပသကြ၏။

ပုဂံခေတ်အစောပိုင်းက နဂါးကိုးကွယ်မှု ခေတ်စားခဲ့၏။ ထိုမတိုင်မီ တကောင်းခေတ်ကပင် ဖြစ်၏။ ပုဂံခေတ် ညောင်ဦးစောရဟန်းမင်းသည် နတ်နဂါး ကိုးကွယ်သူဖြစ်၏။ သို့သော် သူသည် ရဟန်းတော်များအတွက် သိမ်ဆောက်လှူခဲ့ကြောင်း ကျောက်စာတွေ့ရပေရာ သူသည် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် တစ်ဦးလည်း ဖြစ်ပေမည်။

မွန်မြန်မာတို့လှူခဲ့ကြသော အုတ်ခွက်ဘုရားများတွင် ဘုရားဆုပန်ခြင်း၊ နောင်ပွင့်မည့်အရိမေတ္တယျဘုရားအား ပူးတွေ့ရန် ဆုတောင်းခြင်းများကို တွေ့ရ၏။ ၎င်းမှာ မဟာယာနတို့၏ ဆုတောင်းနည်းဖြစ်၏။ ထေရဝါဒီတို့က နိဗ္ဗာန်ကို ဆုတောင်းလေ့ရှိကြ၏။ အနော်ရထာ၏ အုတ်ခွက်များတွင် လောကနာထ(=ဘုရားလောင်း)ကိုးကွယ်မှုကို တွေ့ရ၏။ အနော်ရထာနှင့် ကျန်စစ်သားတို့၏ ဆုတောင်းစာများတွင် တွေ့ရသည်မှာ -

- ၁ ဘုရားလောင်းအယူအဆ
- ၂ စကြဝတေးမင်းအယူအဆ

- ၉ ဗိဿနိုးနတ်၊ သီရိနတ်နှင့် နဂါးကိုးကွယ်မှု
- ၁၀ ဗိဿနိုးဝင်စားခြင်းအယူအဆများဖြစ်ပြီး

တန္တရဗုဒ္ဓဘာသာလည်း နာလန္ဒမှ ပုဂံသို့ ရောက်ခဲ့၏။ တန္တရသည် ဟိန္ဒူနှင့် မဟာယာနတို့ကို ပေါင်းစပ်ထားခြင်းဖြစ်၏။ တန္တရလူငယ်တို့သည် ဂါထာ၊ မန္တန်၊ မှော်၊ အဂ္ဂိယတ်များ လိုက်စားကြ၏။

အနော်ရထာမတိုင်မီက မင်းနှင့် ပြည်သူတို့သည် 'အရည်း' တို့ကို ကိုးကွယ်ကြ၏။ 'အရည်း' ဆိုသည်မှာ ပါဠိ 'အရိယာ' မှ လာခြင်းဖြစ်ပြီး 'မြတ်သော' ဟု အဓိပ္ပာယ်ရသည်။ ထိုအရည်းတို့သည် တန်ခိုးရှိသည် ဟု လူများ ယုံကြည်ကြသည်။

မြန်မာရာဇဝင်ကြီးများက အရည်းများအား အဆိုးမြင်ကြ၏။ သို့သော် သူတို့ရေးခဲ့သလောက် ဆိုးမည် မဟုတ်ပါ။ တကယ်တော့ အရည်းများသည် တန္တရနှင့် မဟာယာနဘုန်းကြီးများသာ ဖြစ်ကြပါသည်။(၆)

မြန်မာရာဇဝင်များအလိုအရ အရည်းတို့သည် ပြစ်မှုကြီးနှစ်ခုကို ကျူးလွန်ခဲ့သည်။ ၎င်းမှာ -

- ၁ ဗုဒ္ဓကျမ်းစာများကို သူတို့အလိုအတိုင်းဖွင့်ဆိုခြင်း။
- ၂ အပြစ်ပြုမိလျှင် သင့်လျော်သော ဂါထာကို ရွတ်ဆိုခြင်းဖြင့် ပျောက်နိုင်သည် ဟု ဟောပြောခြင်း။(၇)

အသစ်တွေ့ရှိသော ထေရဝါဒအတွက် စိတ်အားထက်သန်လှသဖြင့် အနော်ရထာသည် အရည်းများအား နှင်ထုတ်၏။ ဘုရင်၏ ဆင်ချေးကျုံး၊ မြင်းချေးကျုံးထည့်၏။ သူသည် နတ်ကိုးကွယ်မှုကိုလည်း ပိတ်ပင်၏။ သို့သော် လူတို့သည် ၎င်းကို မစွန့်လိုကြပေ။ ထိုကြောင့် အနော်ရထာသည် အပေးအယူတစ်ခုလုပ်ရလေ၏။

အနော်ရထာတားမြစ်သည့်အထဲမှပင် လူတွေက နတ်ကိုးကွယ်ကြသည်

ဖြစ်သဖြင့် သူ့လိုက်လျောနု၏။ နတ်ရုပ်ထုများကို ယူပြီး ဘုရင်၏ ဘုရားထံတွင် ရှိခိုးနေဟန်ပြထား၏။ ဗုဒ္ဓအား နတ်များပင် ရှိခိုးရသည် ဟု ပြခြင်း ဖြစ်၏။ သို့သော် ယနေ့ထက်တိုင်ပင် နတ်ကိုးကွယ်မှု ပျံ့နှံ့နေလေသည်။

ဣတိတိ အဟာယာနဏိသော ကိုကွယ်မှုတစ်ခုမှာ ရဟန္တာရှင်သီဝလီ
နှင့် ရဟန္တာရှင်ဥပဂုတိကိုကွယ်မှုဖြစ်၏။ ရှင်သီဝလီသည် ဘုရင်သမီးတော်
တစ်ပါး၏ သားဖြစ်သည်။ ယခင်ဘဝတစ်ခုက မကောင်းမှုပြုခဲ့ခြင်းကြောင့်
အမိဝမ်းထွင်း၌ ခုနစ်နှစ်တိုင်တိုင် ပဋိသန္ဓေနေရပြီး မိခင်မှာလည်း ခုနစ်ရက်
တိုင် အာဝေနိက ဒုက္ခခံရပြီးမှ သူ့အား မွေးလေသည်။ သို့သော် သူသည်
မွေးပြီးစမှပင် ရဟန္တာဖြစ်၏။ ရှင်ဥပဂုတိကား ဗုဒ္ဓဘာသာ၏ ရန်သူဖြစ်သော
မာရ်နတ်အား နှိမ်နင်းပြီး ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်ဖြစ်စေခဲ့၏။ သူသည် သမုဒ္ဒရာ
အတွင်း၌ ကြေးပြာသာဒ်ဖြင့် နေသည် ဟု အဆိုရှိသည်။ မြန်မာပြည်တွင်
ဤရဟန္တာနှစ်ပါးအား ဣတိ ယူဆကြသည်။

ဗုဒ္ဓမြတ်စွာဘုရားသည် မင်္ဂလာတရား(၃၈)ပါးကို ဟောခဲ့၏။ ဗုဒ္ဓ
ဘာသာစင်ကောင်းမှုန်လျှင် ဤမင်္ဂလာများကို ကျင့်ကြံရသည်။ မင်္ဂလာ
တရားများကို သုန်းကြီးကျောင်းများနှင့် စာသင်ကျောင်းများတွင် သင်ပေး
သည်။ ထိုမင်္ဂလာအပြင် အခြားမင်္ဂလာ(၁၂)ရပ်လည်း ရှိသေး၏။
ထိုမင်္ဂလာများ၌ ဗြာဟ္မဏအဂ္ဂေ အသက်ပါနေသည်။ ၎င်းတို့ကို လောကီ
မင်္ဂလာ ဟု ခေါ်ကြသည်။

- ၁။ ကုဗ္ဗသဘဝစာမင်္ဂလာ = ယဋိသန္ဓေဆောင်စဉ်ကျင့်ရသည်။
- ၂။ ထိဇာတမင်္ဂလာ = ကာလေးမွေးဖွားစဉ်။
- ၃။ အာဟာရပရိဘောဂမင်္ဂလာ = ကာလေးအားထမင်းခွံခြင်း။
- ၄။ ယမ္ဘုလသဘတ္တမင်္ဂလာ = ကွမ်းခွံခြင်း။
- ၅။ ဒေါဠာဏရုဏ မင်္ဂလာ = ပုခက်လွှဲခြင်း။

၆။ ကောသလောနမဂ်လော = ဆံရိုက်ခြင်း။

၇။ ဂေဟာကရုဏမဂ်လော = အိမ်သစ်တက်ခြင်း။

၈။ သမဏောရပုဗ္ဗဇ္ဇမဂ်လော = ရှင်ပြုခြင်း။

၉။ ကဏ္ဍဝဇ္ဇနမဂ်လော = နားထွင်းခြင်း။

၁၀။ ဒုဿဂဟနမဂ်လော = အဝတ်သစ်ဝတ်ခြင်း။

၁၁။ စူဠဂဟနမဂ်လော = ဆံထုံးခြင်း။

၁၂။ အာဝါဟာ ဝိဝါဟမဂ်လော = လက်ထပ်ခြင်း။(၈)

၎င်းမဂ်လောအချို့ကို ယနေ့ပင် ကျင့်ဆောင်နေကြဆဲဖြစ်၏။ အထူးသဖြင့် (၇) အိမ်သစ်တက်ခြင်း၊ (၈) ရှင်ပြုခြင်း၊ (၉) နားထွင်းခြင်း၊ (၁၂) လက်ထပ်ခြင်းတို့ဖြစ်၏။ ဗေဒင်ဆရာများအား နေ့ကောင်းရက်သားရွေးချယ်ပေးစေ၏။ မန္တလေးမြို့တွင် နာမည်ကျော်သော ပုဂ္ဂိုလ်များရှိသည်။ လူတို့က အိမ်ဝယ်ခြင်း၊ တိုက်ဆောက်ခြင်း၊ ကားဝယ်ခြင်း၊ ဆိုင်သစ်ဖွင့်ခြင်း၊ ကုမ္ပဏီ ကားလိုင်း၊ လေကြောင်းလိုင်းများ ဖွင့်ရန် ဗေဒင် မေးကြ၏။ နတ်ဝင်များမှတစ်ဆင့်လည်း နတ်မေးကြ၏။

အချေးကြီးသော အလုပ်များ မလုပ်မီ ဗေဒင် မေးကြ၏။ သူတို့က နေ့ကောင်းရွေးယူကြ၏။ သူတို့သည် ရက်ရှာစာနှင့် ပြဿဒါးကို သိကြသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် လက္ခဏာဆရာများသည် ဝင်ငွေကောင်းကြ၏။

မြန်မာတို့သည် ဟိန္ဒူနတ်ကြီးငါးပါးကို ပူဇော်ကြသည်မှာ ဗြဟ္မာဝအဖွဲ့အသက်သိန်း၏။ ထိုနတ်ကြီးများမှာ -

- သူရဿတီ (ဗြဟ္မာကြီး၏ ကြိုင်ယာတော်)
- ဝန္တီ (သီဝနတ်မင်း၏ ကြိုင်ယာတော်)
- ဖရမေဗ္ဗာ (သီဝ)
- မဟာပိန္နဲ (ဂနေရှ)

၉ ဝိဿနိး

သူရဿတီ၏ ရုပ်ထု ရုပ်ပုံများ၊ နေအိမ်များစွာတွင် တွေ့နိုင်သည်။ သူမသည် ပိဋကသုံးပုံကို စောင့်ရှောက်သူဖြစ်သည် ဟု ယူဆကြသည်။ ဟိန္ဒူနတ်မင်းကြီးများသည် တိရစ္ဆာန်ယာဉ်များကို စီးနင်းကြသကဲ့သို့ မြန်မာတို့၏ ဂြိုဟ်ကြီးကိုးလုံးတွင်လည်း အလားတူယာဉ်များ ရှိလေသည်။

- ၁ တနင်္ဂနွေ = ဂဠုန်
- ၂ တနင်္လာ = ကျား
- ၃ အင်္ဂါ = ခြင်္သေ့
- ၄ ဗုဒ္ဓဟူး = ဆင်
- ၅ ကြာသပတေး = ကြွက်
- ၆ သောကြာ = ပူး (ရှမ်းတို့အလိုအရ နွားထီး)
- ၇ စနေ = နဂါး
- ၈ ရာဟု = ဟိုင်း (အစွယ်မပါသော ဆင်)
- ၉ ကိတ် = ပဉ္စရူပ (အင်္ဂါငါးမျိုးပါတိရစ္ဆာန်)

မြန်မာ့နက္ခတ်ပညာ၏ အခြေခံယုံကြည်မှုကား ကိတ်မှတစ်ပါး၊ ကျန်သော ဂြိုဟ်များသည် လူသားတို့အပေါ် ဩဇာသက်ရောက်လေသည်။ စနေဂြိုဟ် စီးလျှင် ကံဆိုးတတ်ပြီး သောကြာဂြိုဟ်အောက်မှာရှိလျှင် ကံကောင်းမည်။ လူ၏ ကံသည် ကောင်းကင်မှ ဂြိုဟ်သွားဂြိုဟ်လာများပေါ်တွင် တည်နေသည်။ ဗေဒဆရာများနှင့် နက္ခတ်ဆရာများက လူတစ်ယောက်၏ ဇာတာကို စစ်ဆေးပြီး ဘယ်ဂြိုဟ်စီးနေသည်၊ ဘယ်ဂြိုဟ်ကို ပသရမည် ဟု ဟောပေးကြ၏။ သို့အတွက်ကြောင့် များစွာသော ဘုရားများတွင် အရပ်မျက်နှာအလိုက် ဂြိုဟ်များကို သတ်မှတ်ထားကြသည်။

- ၁။ အရှေ့မြောက်အရပ်သည် တနင်္ဂနွေ၊
- ၂။ အရှေ့သည် တနင်္လာ၊
- ၃။ အရှေ့တောင်သည် အင်္ဂါ၊
- ၄။ တောင်အရပ်သည် ဗုဒ္ဓဟူး၊
- ၅။ အနောက်တောင်သည် စနေ၊
- ၆။ အနောက်အရပ်သည် ကြာသပတေး၊
- ၇။ အနောက်မြောက်သည် ရာဟု၊
- ၈။ မြောက်အရပ်သည် သောကြာ၊

ဘုရား၏ အရပ်ထောင့်တိုင်းတွင် သက်ဆိုင်ရာဂြိုဟ်ရုပ်များရှိရာ လူတို့သည် ဗေဒင်ဆရာဟောသည့်ဂြိုဟ်အား ပူဇော်ရလေသည်။

မြန်မာအက္ခရာများကိုလည်း ဂြိုဟ်ရှစ်လုံးဖြင့် သတ်မှတ်ထားကြ၏။

- ၁။ က၊ ခ၊ ဂ၊ ဃ၊ င = တနင်္လာ
- ၂။ စ၊ ဆ၊ ဇ၊ ဈ၊ ည = အင်္ဂါ
- ၃။ တ၊ ထ၊ ဒ၊ ဓ၊ န = စနေ
- ၄။ အ = တနင်္ဂနွေ
- ၅။ လ၊ ဝ = ဗုဒ္ဓဟူး
- ၆။ ယ၊ ရ = ရာဟု
- ၇။ သ၊ ဟ = သောကြာ
- ၈။ ပ၊ ဖ၊ ဘ၊ ဗ၊ မ = ကြာသပတေး

ကလေးနာမည်ပေးရာတွင် ပထမစာလုံးသည် သူ၏မွေးနံ့ဖြစ်ရသည်။ ဥပမာ တနင်္လာဖွား ကလေး၏အမည်သည် တနင်္လာနံ (က၊ ခ၊ ဂ၊ ဃ၊ င) ဖြင့် စရသည်။ (ခင်မောင်၊ ကိုကို စသည့်)

(ပျူသက္ကရာဇ် ၈)

ပျူသက္ကရာဇ်	=	၅၆၂
.ပုပ္ဖားစောရဟန်းဖြူ	=	၅၆၀
	ကြွင်း	= ၂

(မြန်မာသက္ကရာဇ် ၈)

ယခုမြန်မာသက္ကရာဇ် = ၁၃၇၁ ခုနှစ်(၉)

မြန်မာများသည် ယနေ့တိုင် ဤသက္ကရာဇ်ကို သုံးနေဆဲဖြစ်၏။ ရခိုင်များမှာကား ကံရာဇာကြီးမင်းမှစ၍ ၈၊ ၀ (၇၂၀) အထိ အဉ္စကသက္ကရာဇ်ကိုသာ သုံးခဲ့ကြသည်။

ဟိန္ဒူတို့က ဗိဿနိုးနတ်မင်းကြီးသည် မကောင်းသူများအား နှိမ်နင်းပြီး ကမ္ဘာကြီးအား ကယ်တင်သည် ဟု ယုံကြည်ကြသကဲ့သို့ မြန်မာတို့ကလည်း နတ်တို့၏အရှင် သိကြားမင်းသည် လူ့ပြည်သို့ ဆင်းသက်လာပြီး သူတော်ကောင်းများအား လူဆိုးများဆေးမှကယ်တင်တတ်သည် ဟု ယုံကြည်ကြ၏။ ဗုဒ္ဓဇာတ်တော်များတွင် သိကြားမင်း ဆင်းကယ်သော ဇာတ်လမ်းများပါသည်။

မြန်မာများအဖို့ ဧပြီလတွင် အမြဲကျရောက်သော နှစ်သစ်ကူးချိန်သည် ဖျော်ရွှင်ဖွယ်အချိန်ဖြစ်၏။ လူကြီးသူမတို့က ဥပုသ်သီတင်း ဆောက်တည်ကြပြီး လူငယ်များက ရေကစားကြ၏။

သိကြားမင်းသည် အကျနေ့ဖြစ်သော ဧပြီလ တစ်ဆယ့်သုံးရက်တွင် ဆင်းလာ၍ နှစ်ရက်၊ သုံးရက်နေပြီး နောက်အတက်နေ့တွင် နတ်ပြည်သို့ ပြန်သည် ဟု လူတို့ ယုံကြည်ကြ၏။

ထိုရက်များအတွင်း လိမ်လိမ်မာမာ နေကြရန် ကလေးများအား လူကြီးတွေက ဆုံးမကြ၏။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် သိကြားမင်းသည်

ခွေးရေပုရပိုက်တစ်ခုနှင့် ရွှေပုရပိုက်တစ်ခုယူဆောင်လာပြီး မကောင်းသူကို ခွေးရေပုရပိုက်တွင်လည်းကောင်း၊ ကောင်းသူကို ရွှေပုရပိုက်တွင်လည်းကောင်း မှတ်သွားမည်ဖြစ်လေသည်။

အခြားပုံပြင်တစ်ခုမှာ -

တစ်ခါသော် သိကြားနှင့် ဗြဟ္မာတို့သည် နက္ခတ်ပညာဆိုင်ရာ အငြင်းအခုံ ဖြစ်ကြ၏။ ထိုတွင် ဗြဟ္မာရှုံးသဖြင့် သိကြားမင်းက ဗြဟ္မာ၏ ဦးခေါင်းအား ဝရဇိန် (=မိုးကြိုး) လက်နက်ဖြင့် ဖြတ်ပစ်ပြီး ဆင်ခေါင်းတစ်ခုတပ်ပေးလိုက် ၏။ ထိုအချိန်မှစပြီး သူသည် လူတို့အား ဘေးဒုက္ခအခက်အခဲမှကယ်တင်ပြီး အောင်မြင်မှုရရန် မစလေ၏။ ထို့ကြောင့် သူ့အား မဟာပိန္နဲ (=ဝမ်းမြောက်မှု အရှင်) ဟု ခေါ်ကြ၏။ မင်းနှင့် ပြည်သူတို့သည် သူ့အား နတ်တော်လ (=နိဝင်ဘာလ) တွင် ပူဇော်ကြ၏။ ဤသည်မှာ ဟိန္ဒူဘာသာမူရင်းမှ မြန်မာ တို့က ပြောင်းလဲသုံးပုံဖြစ်သည်။

ရွှေဆံတော်ဘုရားသည် ပုဂံမြို့၏ တောင်ဘက်မိုင်ဝက်အကွာတွင် ရှိ၏။ ထိုဘုရားတွင် ဥဿဘာဇိုးဘုရင်ဆက်သသော ဆံတော်ဓာတ်ကို ဌာပနာ ထား၏။ ထိုဘုရားကို မဟာပိန္နဲဘုရား ဟုလည်း ခေါ်ကြသည်။ ထိုတွင် ဟိန္ဒူဘာသာနှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာပေါင်းစပ်မှုကို တွေ့ရသည်။ ဂနေရအပါအဝင် ဟိန္ဒူဘာသာဆိုင်ရာ ရုပ်တုဆင်းတုများ ထိုတွင် ရှိသည်။ **ဂနေရ၏ မြန်မာ အမည်မှာ မဟာပိန္နဲဖြစ်၏။** ပုဂံတွင် ဌာပနာတိုက်များအတွင်း ဗုဒ္ဓဆင်းတု များနှင့်အတူ ဂနေရရုပ်တုများလည်း အနံ့အပြားတွေ့ရသည်။

ပုဂံဘုရင် **ညောင်ဦးစောရဟန်း**အား 'နတ်တော်ကျောင်းဒကာ' ဟု ရာဇဝင်များက ခေါ်ကြ၏။ ဤကျောင်းကို 'နတ်လှောင်ကျောင်း' ခေါ် ဗိဿနိုး ဘုရားဖြစ်သည် ဟု ယူဆကြ၏။ ဤအကြောင်းကို **ပါမောက္ခလှစ်က** ရေးခဲ့သည်မှာ- "ကျွန်ုပ်၏ယူဆချက်မှာ ဤဘုရားသည် သီရိခေတ္တရာနှင့်

ရာမညဒေသ (မွန်) ကို ပုဂံနှင့် ဆက်ပေးသော နောက်ဆုံးသော ရှေးဟောင်း
ဗိဿနိုးကွင်းဆက်ဖြစ်ပြီး၊ ပုထိုးသားများ ဘုရားမှ အစပြုသော နှောင်းခေတ်
မွန်ပုံစံ ပုဂံဘုရားမျိုးဖြစ်သည်။ ၎င်းနှင့် အိန္ဒိယအရှေ့ပိုင်းရှိ ဘင်္ဂလား
သို့မဟုတ် ဘီဟာနှင့် ဆက်သွယ်မှုမှာ ထင်ရှား၏။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ရှေးခေတ်
ကတည်းက ဗိဿနိုးဂိုဏ်းနှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာတို့ နီးကပ်သော အဆက်အသွယ်
ရှိကြောင်း မငြင်းနိုင်ပေ (၁၀)

ဤဘုရားတွင် နေနတ်မင်း သူရိယကျောက်ဆင်းတုလည်း တွေ့ရသည်။
ထိုဆင်းတုမျိုးကို ရခိုင်ပြည်နယ်မြို့ဟောင်း၌လည်း တွေ့ရသေး၏။

ကျန်စစ်သားမင်းကြီးသည် ဗိဿနိုးဝင်စားသူ ဟု ဆို၏။ ပုဂံတွင် ဗိဿနိုး
ဂိုဏ်း၊ သီဝဂိုဏ်း၊ မဟာယာနနှင့် ထေရဝါဒတို့ ရောနေ၏။ သီဝကို မြန်မာ
ပြည်မတွင် တွေ့ရခဲ့သော်လည်း ရခိုင်မှာတော့ ၎င်းသည် ရာစုများစွာပင်
အဓိကဖြစ်ခဲ့၏။

မြန်မာပြည်မတွင် 'ရဟန်းဝ' ရုပ်တုအများအပြားတွေ့ရ၏။ ထိုရဟန်း
မည်သူဖြစ်သည်ကို အတိအကျ မပြောနိုင်ကြပေ။ ယူဆချက်လေးမျိုး ရှိနေ
သည်။

- ၁။ ဗုဒ္ဓသာဝကကြီး ရှင်မောဂ္ဂလာန်၊
- ၂။ မွန်တို့ကိုးကွယ်သော ဂဝံပတိ၊
- ၃။ ရွှေအဆင်းရှိသော မဟာကဉ္စန၊
- ၄။ ယက္ခိက်ဘီလူးမင်းကုဝေရ၊

ဗြဟ္မာရုပ်ထုများကို သီရိခေတ္တရာတွင် တစ်ဆူ၊ သထုံတွင် နှစ်ဆူ
ကော့ဂွန်းတွင် တစ်ဆူ၊ ပုဂံနန်းဘုရားတွင် ရှစ်ဆူ၊ နတ်လှောင်ကျောင်းတွင်
တစ်ဆူ တွေ့ရ၏။ အချို့ရုပ်ထုများတွင် လက်လေးဘက်၊ အချို့တွင် လက်
နှစ်ဘက်ပါသည်။

နတ်လှောင်ကျောင်းတွင် ဗိဿနိုးဝင်စားသော အဝတာရတစ်ဆယ်ပါး
ရုပ်တုများ ရှိခဲ့သော်လည်း အချို့ ယခုမရှိကြတော့ပေ။

အပယ်ရတနာဘုရားတွင် ဝေဒခေတ်နှင့် ဝေဒခေတ်နှောင်းနတ်ဘုရား
များဖြစ်သော ဗြဟ္မာ၊ ဗိဿနိုး၊ သီဝ၊ သူရဿတီ၊ ဒေဝီ၊ ယမုန်နာ၊ အိန္ဒြာ၊
ဧရာဝတီ စသော ရုပ်ထု (၁၈)ခု ရှိလေသည်။ (၁၁)

အခန်း(၄) ကိုးကားချက်များ

- ၁။ Tint Lwin - Legends and History, The Working People's
Daily, 24.2.1986.
- ၂။ I bid.
- ၃။ I bid.
- ၄။ Naing Pan Hla - Oldest Mon Inscriptions on Votive Tablets,
W.P.D, 1.3.1986.
- ၅။ Temple , Sir R.C - The Thirty - Seven Nats (စာ-၁၀၈),
(translation)
- ၆။ ဖိုးလတ်၊ ဦး - ရှေးဟောင်းမြန်မာရာဇဝင်နှင့် ယဉ်ကျေးမှုသုတေသန၊
၁၉၆၂ (စာ ၂၅-၂၆).
- ၇။ Htin Aung, Maung - Folk Elements in Burmese Buddhism,
(စာ-၂၈)
- ၈။ သုခ၊ ဦး - သုခမှတ်စု ၊ ၁၉၉၇ ၊ (စာ - ၂၂၈)
- ၉။ မှန်နန်းမဟာရာဇဝင်တော်ကြီး၊ ပထမတွဲ (စာ ၁၈၄နှင့် ၂၁၆)
- ၁၀။ Luce , G.H - Old Burma Early Pagan, vol. I, 1969, (စာ ၉)
- ၁၁။ I bid, (စာ -၂၂၅-၂၂၇)

အခန်း (၅)

ပဋိမာပညာနှင့် ဗိသုကာပညာ

ထူပါ (စေတီ) တည်ဆောက်ခြင်းနှင့် ရုပ်ထုဆင်းတုကိုးကွယ်ခြင်းသည် အိန္ဒိယမှ စခဲ့၏။ ထူပါ၏ ရာဇဝင်သည် သင်္ချိုင်း၏ ရာဇဝင်ဖြစ်၏။ ဝေဒခေတ် အစဉ်အလာအရ ရှေးခေတ်အိန္ဒိယတွင် သေသူအား သင်္ဂြိုဟ်ခြင်းကို အဆင့်လေးဆင့်ဖြင့် ပြုလုပ်ကြ၏။ ၎င်းတို့မှာ -

- ၁ မီးသင်္ဂြိုဟ်ခြင်း၊
- ၂ အရိုးကို ကောက်၍ အိုးတွင် ထည့်ခြင်း၊
- ၃ ဆုတောင်းခြင်းနှင့်
- ၄ ဂူတည်ဆောက်ခြင်းတို့ဖြစ်၏။ (၁)

ဗုဒ္ဓဇာတ်တော်များ၌ ဘုရားလောင်းများ ကွယ်လွန်လျှင် သင်္ဂြိုဟ်ရာအရပ်၌ မြေပုံပြုလုပ်ထားကြောင်း ဖော်ပြပါရှိ၏။ ထို့ပြင် မဟာပရိနိဗ္ဗာနသုတ်တွင်

မြတ်စွာဘုရားအား စကြဝတေးမင်းကဲ့သို့ သင်္ဂြိုဟ်ရန် အာနန္ဒာ၏ ပြောကြားချက်ပါရှိသည်။

“ဘုရင်၏ အလောင်းကို အဝတ်ပါးနှင့် ထုပ်ရမည်။ ထို့နောက် အထည်ငါးရာဖြင့် ထပ်မံရစ်ပတ်ရမည်။ ထို့နောက် သံခေါင်းအတွင်းတွင် ထည့်သွင်းသည်။ ထိုခေါင်းကို ဟင်းသီးဟင်းရွက်ဆီအပြည့်ထည့်ပြီး ပိတ်ပြီး မီးသင်္ဂြိုဟ်ကာ မီးကို နွားနို့ဖြင့် ငြိမ်းသတ်ရမည်။ ထို့နောက် အရိုးကို ကောက်ပြီး လမ်းဆုံလမ်းခွ၌ ထူပါ တည်ထားကာ ထီး၊ တံခွန်၊ အလံ၊ အမွှေးအကြိုင်၊ ပန်းကုံးများ ဆွဲပြီး ဂီတဖြင့် ပူဇော်ရမည်။” (မဟာပရိနိဗ္ဗာနသုတ်)

မြတ်စွာဘုရားကို ထိုနည်းအတိုင်း သင်္ဂြိုဟ်ပြီးနောက် ကြွင်းကျန်သော ဓာတ်တော်များကို လာရောက်တောင်းဆိုကြသော လူမျိုးနွယ်ရှစ်မျိုးအား ခွဲဝေပေး၏။ အရိုးအိုးကို ဝေခြမ်းပေးသော ပုဏ္ဏားကလည်းကောင်း၊ ပြာကိုပုဏ္ဏားလှလင်တစ်ဦးကလည်းကောင်း ယူပြီး မြတ်စွာဘုရားအား ရည်စူး၍ ထူပါစေတီ တစ်ဆယ်ဆူ တည်ထားကြလေသည်။

မြတ်စွာဘုရားသက်တော်ထင်ရှားရှိစဉ်က ပရိနိဗ္ဗာန်စံဝင်ကြသော ရှင်သာရိပုတ္တရာနှင့် ရှင်မောဂ္ဂလာန်တို့၏ ဓာတ်တော်များကိုလည်း မြတ်စွာဘုရားမိန့်မှာချက်အရ ထူပါတည်ထားဌာပနာကြလေသည်။

ဤသည်ကား ထူပါ၏ အစပေတည်း။

ထူပါများသည် လူတို့ရိုသေကိုးကွယ်အပ်သော ဌာနများဖြစ်၏။ ထိုသို့ကိုးကွယ်ထိုက်သော ပုဂ္ဂိုလ်လေးမျိုးမှာ ၁။ ဘုရား၊ ၂။ ပစ္စေကဗုဒ္ဓ (=ဘုရားငယ်)၊ ၃။ သံဃာနှင့် ၄။ စကြဝတေးမင်းတို့ဖြစ်ကြောင်း ဗုဒ္ဓကျမ်းစာများတွင် တွေ့ရသည်။ ထူပါတည်ထားကိုးကွယ်မှုသည် ရှေးဝေဒနှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာအလေ့အထ ဖြစ်၏။ ၎င်းသည် အဆင့်သုံးဆင့်ကို ဖြတ်ကျော်ခဲ့လေပြီ။

၁။ ထူပါသည် ဗုဒ္ဓမတိုင်မီ ဝေဒခေတ်ကပင် သင်္ချိုင်းဂူဖြစ်သည်။

၂။ ဗုဒ္ဓမြတ်စွာဘုရားအား ရည်မှန်းတည်ထားသော ထူပါသည် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့၏ အရေးပါသော ဌာနဖြစ်သည်။

၃။ ထူပါသည် လူတို့ကိုးကွယ်ရာဖြစ်သည်။(၂)

မြတ်စွာဘုရား၏ ဖြစ်တော်စဉ်နှင့် ဆက်စပ်နေသော ဌာနများသည် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များ သွားရောက်ဖူးမြော်ရာဖြစ်လာသည်။ မြတ်စွာဘုရားကိုယ်တော်တိုင်ပင် သံဝေဇနိယလေးဌာနသို့ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များ သွားရောက်ဖူးမြော်သင့်ကြောင်း အာနန္ဒာအား မိန့်တော်မူတော်မူခဲ့၏။ ၎င်းတို့မှာ -

- ၁။ လုမ္ဗိနီ = ဖွားတော်မူရာ၊
- ၂။ ဗုဒ္ဓဂါယာ = ပွင့်တော်မူရာ၊
- ၃။ မိဂဒါဝုန် = တရားဦးဟောရာ၊
- ၄။ ကုသိနာရုံ = ပရိနိဗ္ဗာန်စံဝင်ရာ (မဟာဝဂ္ဂ)

အသောကကျောက်စာများတွင်လည်း ထိုဌာနများကို ဖော်ပြထားပြီး ဘုရားဓာတ်တော်များကို ဌာပနာပြီး ထူပါများ တည်ထားခဲ့သည်။ ထူပါသည် ကိုးကွယ်ဝတ်ပြုရန်လိုအပ်သော ဌာနဖြစ်လာသည်။ ခ၊ ဓ နှစ်ရာစုမှစ၍ အိန္ဒိယအနောက်ပိုင်း ကျောက်ဂူ၊ ကျောင်းသင်္ခန်းများတွင် ကြီးမားသော ဘုရားစေတီသည် အရေးကြီးသော အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုဖြစ်လေသည်။

အစောပိုင်းခေတ် ဗုဒ္ဓသင်္ကေတများ

မြတ်စွာဘုရားလက်ထက်မှ ခ၊ပတစ်ရာစုအတွင်း ရှေးဦးဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့သည် မြတ်စွာဘုရား၏ ပုံကို မထုလုပ်ကြဘဲ သင်္ကေတများဖြင့်သာ ဘုရား၏ ဖြစ်တော်စဉ်ကို သရုပ်ဖော်ကြသည်။ ထိုသင်္ကေတများမှာ -

- ၁။ ပဋိသန္ဓေနေခြင်းအား ဆင်ဖြူတော်ဖြင့်၊

- ၂။ ဖွားတော်မူခြင်းအား ခြေတော်ရာဖြင့်၊
- ၃။ တောထွက်ခြင်းအား မြင်းဖြင့်၊
- ၄။ ဘုရားဖြစ်ခြင်းအား ပလ္လင် သို့မဟုတ် သစ်ပင်ဖြင့်၊
- ၅။ တရားဦးဟောခြင်းအတွက် ဘီးဖြင့်
- ၆။ ပရိနိဗ္ဗာန်စံခြင်းအတွက် ထူပါပုံများဖြင့် ဖြစ်၏။

အသောကဓေတီ (ခ) မ သုံးရာစုက ဗုဒ္ဓဘုရား၏ ရှေ့တွင် ဘုရားခြောက်ဆူပွင့်ခဲ့သည် ဟု လူတို့ ယုံကြည်ကြသည်။ ထိုဘုရားများကို သင်္ကေတဖြင့်သာပြုကြသည်။ ဗုဒ္ဓမြတ်စွာဘုရားပုံကိုလည်း မထုလုပ်ကြပေ။ အသောကကျောက်တိုင်တွင် ထိုဘုရားခုနစ်ဆူကို သစ်ပင်များ၊ ထူပါများဖြင့် ပြထား၏။ ဗုဒ္ဓဂါယာ၊ ဘာဂ္ဂုတ်နှင့် ဆန်ချို ထူပါတို့၏ တံခါးမုခ်နှင့် လက်ရမ်းများတွင်လည်း ထိုသင်္ကေတများကို မြင်တွေ့နိုင်သည်။ **ခ) ပ တစ်ရာစု** အမရဝတီနှင့် နာဂဇနကောဏ္ဍာတွင်လည်း အလားတူ တွေ့ရသည်။

ခ) ပ (၂၃၂)တွင် အသောကမင်းကြီး နတ်ရွာစံပြီးနောက် နှစ်ငါးဆယ်၌ သူ၏ နိုင်ငံတော်ကြီးပြိုကွဲသွားပြီး **သုန်ဂမင်း**ဆက်လက်အောက်သို့ ကျရောက်သွား၏။ ထိုခေတ်တွင် ဘာဂ္ဂုတ်နှင့် ဆန်ချို၌ ခမ်းနားသော ဗုဒ္ဓဌာနများ ပေါ်လာခဲ့၏။

ဂန္ဓာရ (ယခုခေတ် အရှေ့အာဖဂန်နစ္စတန်နှင့် အနောက်မြောက်ပါကစ္စတန်) ကို ဘက်ထရီးယားမှ ဂရိမင်းဆက်တစ်ခုက သိမ်းယူလိုက်၏။ ၎င်းတို့ကို တစ်ဖန် သကခေါ် ဆီသီယန်တို့က နိုင်ပြန်၏။ သကနှင့် ပါသီယန်တို့ စစ်ဖြစ်နေကြ၏။ ၎င်းတို့အားလုံးကို **ခ) ပ တစ်ရာစု**တွင် ကုသနတို့က သိမ်းယူပြန်သည်။ ကုသနတို့၏ ကျယ်ဝန်းလှသော နယ်ပယ်တွင် ဘာသာမျိုးစုံ - ဂရိ၊ ဇိုးရိုးအက်စကား၊ ဟိန္ဒူ၊ ဗုဒ္ဓ၊ ဂျိန်းအားလုံးပါဝင်သည်။

လူသားအသွင်ပုဒ္ဒ

ကုသနတို့၏ တန်ခိုးအကြီးဆုံးဘုရင်မှာ ၁။ ပ ဒုတိယရာစု၏ ပထမနှစ်ငါးဆယ်တွင် စိုးစံခဲ့သော ကနိဿူက(၁)ဖြစ်၏။ ကုသနတို့၏ ကျယ်ပြန့်သော နယ်ပယ်အတွင်းမှာပင် ဟိန္ဒူ။ ဗုဒ္ဓနှင့် ဂျိန်းဘာသာဆိုင်ရာ ပထမဆုံးဖြစ်သော ရုပ်ထု ဆင်းတုများကို စတင်ထုလုပ်ကြ၏။ အဓိကအားဖြင့် ဒေသသုံးခုတွင် ဖြစ်၏။

၁။ ဂင်္ဂါ - ယမုန်နာမြစ်ဝှမ်းဒေသ။

၂။ ဂန္ဓာရဒေသနှင့်

၃။ အန္တရာဒေသတို့ ဖြစ်၏။

ကုသနနိုင်ငံတော်၏ အရှေ့ပိုင်းပြည်နယ်ဖြစ်သော မထုရာသည် လူသားအသွင်ပုဒ္ဒဆင်းတုတော်များ စတင်ထုလုပ်ရာ ဗဟိုဌာနတစ်ခုဖြစ်၏။ မထုရာအတွင်းနှင့် အနီးတဝိုက်တွင် ရှေးအလွန်ကျသော ပုဒ္ဒဆင်းတုများကို တွေ့ရ၏။

ထိုဒေသမှ ပညာသည်များသည် (၁) နတ်ရုပ်ထုများ ထုလုပ်ခဲ့သော အတွေ့အကြုံနှင့် (၂) မြတ်စွာဘုရား၏ လက္ခဏာတော်များအကြောင်း စာပေအထောက်အထားကို အခြေခံ၍ ထုလုပ်ကြသည်။ သူတို့သည် ယခင်ကပင် မြစ်စောင့်နတ်၊ ဘီလူး၊ ဘီလူးမများအပြင် ဘုရင်တို့၏ ရုပ်ထုများကိုလည်း ထုလုပ်ဖူးကြ၏။(၃)

ရှေးခေတ်ဂန္ဓာရနယ်တွင် ရာစုများစွာပင် ပါရှားနှင့်ဂရိဩဇာသက်ရောက်မှုရှိ၏။ အာနန္ဒာကောကုမာရဆွာမိက ဗုဒ္ဓဘာသာအတွင်းဖြစ်ပေါ်မှု၏ တောင်းဆိုချက် (လိုအပ်ချက်) ကြောင့် ၁။ ပ ပထမရာစု၏ အစ သို့မဟုတ် အလယ်လောက်တွင် ဒေသပညာသည်များက ဒေသအစဉ်အလာအတိုင်း ပုဒ္ဒဆင်းတုကို စတင်ထုလုပ်သည် ဟု ယူဆသည်။(၄)

ဤအချက်နှင့်ပတ်သက်၍ ဒေါက်တာသန်းထွန်းကလည်း -

“အိန္ဒိယသားတို့သည် ဂရိတို့သင်ပေးမှ အရပ်ထုလုပ်တတ်သည်ဆိုခြင်းမှာ မမှန်ပေ။ သူတို့သည် ယခင်ကပင် ရုပ်ထုအမျိုးမျိုးထုလုပ်တတ်လေပြီ။ သို့သော် အတုမရှိသော မြတ်စွာဘုရားပုံတော်ကိုကား မထုလုပ်ကြဘဲ သင်္ကေတများဖြင့်သာ ကိုးကွယ်ကြလေသည်။” (၅)

မြတ်စွာဘုရား ပရိနိဗ္ဗာန်စံပြီး နှစ်(၆၀၀)ခန့်အကြာ၊ ၈၊ ၀ (၇၅)တွင်မှ မထုရ၊ ဂန္ဓရနှင့် အမရဝတီတွင် ဘုရားဆင်းတုတော်များ စတင်ထုလုပ်ကြလေသည်။

မြန်မာပဋိမာပညာ

ပျူနိုင်ငံ ဗိဿနိုးကို တူးဖော်ရာတွင် အန္တရာဒေသ လက်ရာမျိုးကျောင်းနှင့် ထူပါများ တွေ့ရသော်လည်း ဘုရားဆင်းတု မတွေ့ရပေ။

သီရိခေတ္တရာမှာတော့ ဆင်းတုငယ်များနှင့် ဓာတ်တော်ကြုတ်အပုံးများကို ဘဲဘဲ၊ လေးမျက်နှာ၊ ရဟန္တာဝူ၊ အရှေ့ဈေးဝူဘုရားများ၌ တွေ့ရပြီး ၎င်းတို့အားလုံး အိန္ဒိယတောင်ပိုင်းလက်ရာမျိုးဖြစ်ကြသည်။(၆)

ထိုဆင်းတုများတွင် မြတ်စွာဘုရားသည် ဝိရာသနမုဒြာပုံဖြစ်ပြီး သင်္ကန်းတော်မှာ အန္တရာအနုပညာပုံမျိုးဖြစ်၏။ ကမ္မည်းများကို ပါဠိ၊ သက္ကတဖြင့် ရေးထိုးထား၏။ (ပုံ ၁ တွင် ကြည့်ပါ)

ဂုတ္တခေတ်ပုံစံ ၈၊ ၀ ရှစ်ရာစုလက်ရာ ကြေးဆင်းတုတော်တစ်ဆူကိုလည်း သထုံမှ ရဖူး၏။ ဂုတ္တပုံစံနှင့် အန္တရာပုံစံနှစ်ခု ပထမတွင် ယှဉ်တွဲနေပြီး နောင်တွင် ဂုတ္တပုံက လွမ်းမိုးသွားကြောင်းပြလေသည်။(၇) (ပုံ ၂ တွင် ကြည့်ပါ)

ခင်ဘကုန်းမှရသော ပျူဓာတ်တော်ကြုတ်ပေါ်တွင် ပျူစာနှင့် ပါဠိစာရေး

ထား၏။ ထိုတွင် ယခင်ဘုရားသုံးဆူနှင့် ဗုဒ္ဓဘုရားပုံပါသည်။ ဆင်းတုတော် များမှာ အိန္ဒိယတောင်ပိုင်းပုံဖြစ်သော်လည်း ရုပ်နေသော သာဝကများ၏ သင်္ကန်းများမှာ (အိန္ဒိယနိုင်ငံ) အမရဝတီနှင့် အနုရာဇပူရမှ ပုံမျိုး ဖြစ်၏။ ကြုတ်အဖုံးတွင် ဗောဓိပင်ပုံမူလကပါသော်လည်း ပင်စည်သာ ကျန်တော့ သည်။(၈) (ပုံ ၃ တွင် ကြည့်ပါ)

ဒေါက်တာသန်းထွန်းက ပျူပဋိမာပညာ၏ ထူးခြားချက်နှစ်ခုကို ဖော်ပြ ခဲ့၏။

၁။ ဘူမိဗဿမုဒြာ (လက်တော်ဖြင့် မြေကြီးကို ထိဟန်) တွင် များသော အားဖြင့် ညာလက်ဖြစ်သော်လည်း အချို့ပျူဆင်းတုများတွင် ဘယ်လက် ဖြစ်နေခြင်း။

၂။ ပျူဆင်းတုများတွင် လက်ချောင်းတော်များမှာ လူသာမန်လက် အတိုင်းဖြစ်နေခြင်း။(၉)

ပျူများသည် မဟာယာနဇာန်နှင့် ဆိုင်သော အဝလောကီတေသရ (=ဘုရားလောင်း)၊ မေတ္ထေယျနှင့် (ကြင်ယာ) တာရာဒေဝီ၊ သူရဿတီနှင့် ရသေ့ရုပ်ထုများအပြင် သမ္မုဒ္ဓ (ဘုရား) ဆင်းတုတစ်ရာခန့်ကို ထုလုပ်ခဲ့ ကြသည်။ ၎င်းတို့သည် ၁၊ ၂ ငါးရာစုလက်ရာများဖြစ်၏။

ဗြာဟ္မဏပုဏ္ဏားတို့က သူတို့၏ ဘိုးဘေးများသည် ပျူဘုရင်များက ဖိတ်ခေါ်၍ လာကြခြင်းဖြစ်ကြောင်း ပြောလေ့ရှိ၏။ သူတို့သည် ဘုရင်များ၏ အခမ်းအနားများကို စီစဉ်ပေးရသည်။ သူတို့နှင့်အတူ သူတို့ ကိုးကွယ်သော နတ်ဘုရား ရုပ်ထုများကိုလည်း ယူဆောင်ခဲ့ကြ၏။ အဆိုပါ ရုပ်ထုများကို သထုံ၊ ဘဂိုး၊ ဝေသာလီ၊ သီရိခေတ္တရာ၊ ပုဂံနှင့် ကော့ဂွန်းတွင် တွေ့ရ၏။ ထိုအထဲတွင် -

၁။ မတ်ရပ်ဗိဿနိနှင့် ကြင်ယာတော် (၁၊ ၂ ရှစ်ရာစု)

၂။ ဂဠုန်စီးနေသော ဗိဿနိုးကျောက်ရုပ် (၁၊၂ ရှစ်ရာစု)၊ (မှော်ဇာ)

၃။ အနန္တနဂါးပေါ်တွင် အိပ်နေသော ဗိဿနိုး (မှော်ဇာ၊ သထုံ၊ ကော့ဂွန်း)

၄။ ကြာပန်းပေါ်ထိုင်နေသော ဗြဟ္မာ ဗိဿနိုးနှင့် သီဝ၊

၅။ သီဝနှင့် (ကြင်ယာတော်) ပါဝတီ၊ (၁၊ ၂ ဇရာစု) (သထုံ)

၆။ မဟီသသူရာ (နတ်ဘီလူး) ကို သုတ်သင်နေသော ဒေဝိကျောက်ရုပ် (၁၊ ၂ ဇရာစု)၊ (သထုံ)

၇။ မြင်းခုနစ်ကောင်ဆွဲသော ရထားကို မောင်းနေသော သူရိယနေနတ်၊ (၆ မှ ၇ ၁၊ ၂)၊ (ဝေသာလီ ၊ ရခိုင်)(၁၀)

ရွှေဆံတော်ဘုရားရှိ ဟိန္ဒူဘုရားရုပ်ထုများမှာ ကျိုးပဲ့နေပြီ။ ‘ရဟန်းဝ’ ရုပ်ထုလည်း ဗိုလ်တထောင်ဘုရားဓာတ်တော်တိုက်မှ ရခဲ့၏။ ။ ၎င်းရုပ်ထုမျိုးကို ရခိုင်တွင်လည်း ရဖူး၏။ ဦးစံသာအောင်က ၎င်းသည် သစ္စကပရဗိုဇ်ပုံ ဖြစ်သည် ဟု ဆိုသည်။ (အခန်း ၄ ကိုလည်း ကြည့်ပါဦး) စေတနာကြီးနှင့် နတ်လှောင်ကျောင်းတို့သည် မူလက ဟိန္ဒူဘုရားကျောင်းများ ဖြစ်ကြ၏။ ထိုတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာအပါအဝင် ဗိဿနိုး၏ အဝတာရဆယ်ပါးဆင်းတုများကို တွေ့နိုင်သည်။

မြေပုံသာဘုရားလှတွင် ဗြဟ္မဏဘာသာရုပ်တုများ၊ ပုဂံမြင်းကပါတွင် ဗိဿနိုးကြေးဆင်းတုတစ်ခု၊ မြောက်ဦးတွင် နေနတ်ကျောက်ဆင်းတုတစ်ခု၊ အပယ်ရတနာနှင့် ဘုရားသုံးဆူတွင် ဟိန္ဒူနတ်ရုပ်ထုနှင့် ပုံများ၊ မဟာယာနရုပ်ထုများ၊ ဗောဓိသတ္တ (=ဘုရားလောင်း) နှင့် ကြင်ယာတော်များကို တွေ့ရ၏။ ဒေါက်တာသန်းထွန်းက ၎င်းတို့ကို စာရင်းပြုစုထားသည်။(၁၁)

အနော်ရထာ(၁၀၄၄-၁၀၇၇)၏ အုတ်ခွက်ပုံတွင် ဘုရားအား ဘုရားလောင်းနှစ်ပါးက ခြံရံထား၏။ ရခိုင်ရှိ အာနန္ဒာစန္ဒြကျောက်စာ၌ ဘုရင်သည်

ဘုရားကိုရည်မှန်း၍ ကျောင်းတစ်ဆောင်၊ ဗောဓိသတ္တအတွက် တစ်ဆောင် လှူကြောင်း ပါသည်။ ဤအချက်များက ထိုခေတ်တွင် ထေရဝါဒနှင့် မဟာ ယာနတို့ ယှဉ်တွဲနေကြောင်း ပြနေ၏။

မဟာသာလိနီ၏ အုတ်ခွက်တွင် ဘုရားဖြစ်တော်စဉ်ရှစ်မျိုးကို တွေ့ရ၏။ ၎င်းကို မြန်မာလို ‘ရှစ်ခန်းဗုဒ္ဓဝင်’ ဟု ခေါ်သည်။ ရှစ်ခန်းကား -

- (၁) ဖွားတော်မူခန်း၊
- (၂) ဘုရားဖြစ်ခန်း၊
- (၃) တရားဦးဟောခန်း၊
- (၄) တန်ခိုးပြခန်း၊
- (၅) ပလံလေယျတောတွင် စံနေခန်း၊
- (၆) တာဝတိံသာမှ ဆင်းသက်ခန်း၊
- (၇) နာဠာဂီရိဆင်အား ဆုံးမခန်း၊
- (၈) ပရိနိဗ္ဗာန်စံခန်း၊ (ပုံ ၄ တွင် ကြည့်ပါ)

အလားတူပင် လေးခန်း၊ ရှစ်ခန်း၊ ကိုးခန်း၊ တစ်ဆယ့်ခြောက်ခန်း ဗုဒ္ဓဝင်အုတ်ခွက်များလည်း ပျူခေတ်က ပြုလုပ်ကြ၏။

ပျူခေတ် ဗုဒ္ဓဆင်းတုများတွင် သင်္ကန်းတော်ကို အလှအပပုံ ဖော်ထားပြီး ပုဂံခေတ်မှာတော့ ပကတိသင်္ကန်းအတိုင်း ထုလုပ်သည်။ ဗုဒ္ဓ၏ အသွင်လည်း အိန္ဒိယအသွင်မှ မြန်မာအသွင်သို့ ပြောင်းလာသည်။ မည်သို့ဖြစ်စေ ပုဂံ ပဋိမာပညာသည် အိန္ဒိယမှ ရလာခြင်းသာ ဖြစ်လေသည်။(၁၂)

ပါမောက္ခလုစ်က မှတ်ချက်ပြုခဲ့သည်မှာ -

“အိန္ဒိယဩဇာနှင့် နမူနာကို နေရာတိုင်းတွင် တွေ့ရပြီး အမြဲလိုလိုပင် အကျိုးပြုပေ၏။ အိန္ဒိယယဉ်ကျေးမှု၏ ဂုဏ်ကား ၎င်းက အခြားယဉ်ကျေးမှု များကို အသက်ရှင်စေခြင်းဖြစ်သည်။”(၁၃)

ဝုံး (ခုံး) ပါပြီး စာရေးထားသော အုတ်ခွက်များသည် ပုဂံနှင့် သီရိ
 ခေတ္တရာကို ပေါင်းကူးပေးသော မြန်မာ၏ အစောဆုံးမှတ်တမ်းများဖြစ်၏။
 အုတ်ခွက်လုပ်နည်းကို ၁၊ ၂ (၇)ရာစုတွင် ဘင်္ဂလား ပါလနယ်မှ ရသည်။
 (၁၄)

ပါဠိနှင့် သက္ကတစာကို အသုံးများသော်လည်း ဒေသသုံးစာ (ပျူ၊ မွန်၊
 မြန်မာ) နှင့် ဒေသအက္ခရာ (ပျူ၊ မွန်) တို့ကို အုတ်ခွက်များတွင် စ၍ သုံးလာ
 ကြသည်။ သက္ကတနှင့် နာဂရီမှ ပါဠိနှင့် မွန်သို့ ကူးပြောင်းပုံကို ကျန်စစ်သား
 ၏ ဘုရားစဉ်ကွင်း (၅၀) တွင် တွေ့ရ၏။ ထိုတွင် ကမ္ပည်းစာတစ်ဝက်အား
 သက္ကတကို နာဂရီဖြင့် ရေးပြီး၊ ကျန်တစ်ဝက်အား ပါဠိကို မွန်အက္ခရာဖြင့်
 ရေးထားသည်။

အနော်ရထာအုတ်ခွက်ပါ ဆုတောင်းများမှာ -

- သီရိအနုရုဒ္ဒဒေဝမင်းကြီး ဤသို့ဆို၏။
- ဥမံ၊ ဤဘုရားသည် သီရိအနုရုဒ္ဒဒေဝဘုရင်၏ ကောင်းမှုဖြစ်၏။
- ဥမံ၊ ဤဘုရားသည် သစ္စာကို စောင့်သူ သီရိအနုရုဒ္ဒဒေဝမင်းကြီး၏

ကုသိုလ်ဖြစ်၏

- ဤဘုရားဆင်းတုကို အနုရုဒ္ဒမင်းကြီးကိုယ်တိုင် ပြုလုပ်၏။ ဤ
 ကောင်းမှုကြောင့်

- မေတ္တယျဘုရားပွင့်သောအခါ နိဗ္ဗာန်ကို ရရပါလိ၏။
- ဤလောကနာထဆင်းတုကို သီရိအနုရုဒ္ဒဒေဝမင်းကြီး ပြုလုပ်သည်။

ဤဆုတောင်းမျိုးကို သူ၏ သားတော်၊ မိဖုရားနှင့် အခြားသူများလည်း
 အတူယူ၍ ရေးကြ၏။ ထိုခေတ်က လူများသည် အုတ်ခွက်ရာထောင်ချီ၍
 လှူကြ၏။ တောင်တွင်းကြီး၊ ဖိုဝင်းတောင်၊ အာလံမြို့မှရသော အုတ်ခွက်
 များတွင်ကား ရိုးရိုးပင် 'နမောဗုဒ္ဓါယ' ဟု ကျောဘက်တွင် ရေးသည်။

ရဟန်းတော်များလည်း အုတ်ခွက်အများ လှူခဲ့ကြ၏။ ရှစ်ခန်းဝင် ဗုဒ္ဓဝင်ပါသော အန္တကုကျောက်ပြားသည် ပုဂံဘာသာရေးအနုပညာအား မှတ်သားဖွယ် အားဖြည့်မှုဖြစ်၏။ ထိုကျောက်ပြားမျိုးကို အိန္ဒိယမှယူသည် ဟု ချီရှင်ဆယ်က ယူဆပြီး အနံ့အပြားလည်း တွေ့ရ၏။ သုမေဓပတ္တိတ မထေရ်သည် ကျန်စစ်သား၏ သားတော်ရာဇကုမာရနှင့်အတူ မြန်မာစာကို စ၍ ရေးခဲ့သူဖြစ်၏။

သံဗျင်စသလယနှင့် သံဗျင်ယဿကဲ့သို့သော အရာရှိများလည်း ပါဠိ သို့မဟုတ် မွန်ဘာသာဖြင့် ကျောက်စာများ ရေးခဲ့ကြ၏။ သူတို့က ဘုရားဆု ပန်ကြသည်။

ပျူအုတ်ခွက်နှစ်မျိုးနှင့် ကြေးပြားစာတစ်ခုကို ပုဂံတွင် တွေ့ရ၏။ ၎င်း တို့အပေါ်တွင် ဗုဒ္ဓနှင့် ဗောဓိသတ္တပုံများ ပါသည်။ မွန်စာဖြင့် ရေးထားသည်။ အချို့အလှူရှင်အမည်များမှာ ရှေးမြန်မာစကားဖြစ်၏။ နဝါး၊ ဗြဟ္မစင်၊ ယဿ၊ ဆစ်ဆင် ဘီဆာနာရက် စသည်။ သံဗျင် 'အသက်ရိယင်' မှာ 'အသက်ရှည်' ဟု ဆိုလိုသည်။

ထူးခြား၍ စိတ်ဝင်စားဖွယ်ကောင်းသည်မှာ (၁၉၂၆)ခုနှစ်က မောင်ချမ်း ၏ ယာကုန်းမှရသော အုတ်ခွက်(၁၀၀၀)ခန့်ဖြစ်၏။ ယခုတွေ့ရသမျှတွင် အစောဆုံး မြန်မာအရေးအသားများဖြစ်၏။ ထိုအုတ်ခွက်များတွင် သစ်သီး၊ ပန်းပွင့်၊ သစ်ပင်၊ သစ်သားစသည်တို့ကို ရေးမှတ်ထား၏။ ထိုအထဲမှ များစွာ သည် တိုင်းရင်းအပင်အသီးများမဟုတ်ဘဲ အိန္ဒိယ၊ အီရန်၊ ကမ္ဘာ၏ တောင် ဖျား၊ မြောက်ဖျားမှလာသော အရာများ ဖြစ်ကြ၏။ အချို့မှာ ဆေးဖက်ဝင် အသီးအပွင့်များဖြစ်ပြီး အချို့မှာ စားရသော သလဲသီး၊ ဖန်ခါးသီး၊ ဥသျှစ် သီး၊ ပန်းသီး၊ သရက်သီး၊ ငှက်ပျောသီး စသည် ဖြစ်၏။ ပါမောက္ခလုစ်က မှတ်ချက်ပြုခဲ့သည်မှာ -

“ချစ်စကုန်းအလှူစာရင်းသည် ပညာရှင်တစ်ယောက်က အိန္ဒိယ(ဆေး) ကျမ်းများကို လေ့လာပြီး စာရင်းပြုစုထားခြင်း ဖြစ်နိုင်သည်။” (၁၅)

သင်္ကေတများ၊ မုဒြာများ

ပျူနှင့် မြန်မာတို့သည် အဓိပ္ပာယ်ရှိသော သင်္ကေတများကို သုံးခဲ့ကြ၏။ ဥပမာ - ကြာပန်းပုံကို နေရာများစွာတွင် တွေ့နိုင်သည်။ ကြာပန်းသည် ရွံ့နွံ့ထဲတွင် ပေါက်ဖွားသော်လည်း ရေမျက်နှာပြင်ပေါ်ရောက်အောင် တက်လာပြီး ကြာပွင့်မှာလည်း သန့်ရှင်း၊ မွှေးကြိုင်၊ လှပသည်။ ကြာပန်းတွင် အရည်အသွေး များစွာ ရှိသည်။ သက်တမ်းလည်း ရှည်သည်။ ၎င်းက လူများအား အခက်အခဲကို ကျော်လွှားပြီး အောင်မြင်မှုယူရန် နှိုးဆော်နေ၏။

အခြားသင်္ကေတများမှာလည်း အဓိပ္ပာယ်ပြည့်ဝ၏။ မြတ်စွာဘုရားအား တရားအားထုတ်မှုကို စွန့်လွှတ်အောင် သွေးဆောင်ဖျားယောင်းကြသော မာရ်နတ်၏ သမီးသုံးယောက်ဖြစ်သည့် တဏှာ၊ ရာဂါ၊ အာရတီ တို့သည် လူ၏ လောဘ၊ ဒေါသ၊ မောဟကို ကိုယ်စားပြုသည်။

မြေကို လက်ထိဟန် (ဘူမိဗဿမုဒြာ) သည် ဘုရား၏ ပါရမီဖြည့်ကျင့်မှုကို သက်သေပြ၏။

စကြာသည် မြတ်စွာဘုရား၏ တရားဦးဓမ္မစကြာကို ညွှန်းသည့်ပြင် တက်သစ်စ၊ နေ ကိုလည်း ကိုယ်စားပြုသည်။

ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်များကို **ဓ၊ ဝ တစ်ရာ**တွင် စတင် ထုလုပ်ကြ၏။ ၎င်းအချိန်မတိုင်မီက ဘုရားအား သင်္ကေတများဖြင့် ကိုးကွယ်ကြသည်။ ထိုသင်္ကေတများမှာ -

(၁) ပဋိသန္ဓေနေခန်းအတွက် ဆင်ဖြူ။

(၂) ဖွားတော်မူခန်းအတွက် နွားလားဥဿာ၊ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် ဘုရားလောင်းအား မိဿရာသီတွင် ဖွားမြင်သောကြောင့်ဖြစ်၏။

(၃) တောထွက်ခန်းအတွက် မြင်း။

(၄) ဘုရားဖြစ်ခန်းအတွက် ခြင်္သေ့။

၎င်းကို လေးခန်းဗုဒ္ဓဝင် ဟု ခေါ်သည်။ မူကွဲတစ်မျိုးမှာ တောထွက်ခန်း အတွက် ခြေရာ၊ ဘုရားဖြစ်ခန်းအတွက် ပလ္လင် သို့မဟုတ် သစ်ပင်၊ ပရိနိဗ္ဗာန်စံ ခန်းအတွက် ထူပါပုံ ဖြစ်သည်။

ကလသာ (=အမြိုက်ရေ) အိုးသည် သားဆုပေးနတ်သမီး၊ သီရိသည် အောင်မြင်မှုနှင့် ကျက်သရေရှိခြင်းကို ကိုယ်စားပြုသော ဝိဿနိနတ်မင်း၏ ကြင်ယာတော် လကျမိး၊ သီရိဝစ္ဆသည် မွန်မြတ်သော အိမ်၊ ကိတ္တိမုခဘီးလူး သည် ဘေးရန်မှ ကာကွယ်သူ၊ သတ္တိသည် မခါတ် စသည် ဖြစ်၏။ **၎င်း သင်္ကေတများကို ဟိန္ဒူဘာသာမှ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့က ယူ၍ ဘုရားစေတီ များတွင် သုံးကြသည်။** ပုဂံစဉ်ကွင်းများ၊ ပန်းချီများတွင် အိန္ဒိယ အငွေ့ အသက် ထင်ရှား၏။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ပန်းချီ၊ ပန်းပု အနုပညာ များမှာ အိန္ဒိယမူရင်းကို အခြေခံလေသည်။ သီရိခေတ္တရာ အရှေ့မြောက်ရှိ ဘုရားမာတွင် ဂီတနှင့် ကချေသည်ငါးဦး အရုပ်များ ရခဲ့၏။ ကနေသူ နှစ်ယောက်၊ ပလ္လေမှတ်နေသူ တစ်ယောက်၊ လက်ခုပ်တီးနေသူ တစ်ယောက် ဖြစ်ပြီး၊ တစ်ယောက်မှာ လူရွှင်တော်ဖြစ်၏။ **ဒေါက်တာသန်းထွန်းက** ထိုအရုပ်ကလေးများကို အိန္ဒိယမှ ယူလာသည် ဟု ယူဆ၏။(၁၆)

ထိုခေတ်က အိန္ဒိယ၊ မြန်မာ၊ တရုတ် ဆက်သော ကုန်းလမ်းနှင့် မြန်မာ၊ လော၊ ကမ္ဘောဒီးယား၊ ထိုင်းနှင့် အင်ဒိုနေးရှားရေလမ်းများ ရှိ၏။ ထိုလမ်းများ တစ်လျှောက်တွင် ရွှေဒဂါး၊ ငွေဒဂါးများ တွေ့ရ၏။ ထိုဒဂါးများတွင် အထိမ်းအမှတ် သင်္ကေတများ ပါရှိရာ -

- (၁) သီရိဝတ္ထသည် အိမ်မွန်၊
- (၂) သင်္ခ(=ခရသင်း) သည် ကျက်သရေရှိသော အချိန်၊
- (၃) ဝဇီရာ(=မိုးကြိုး) သည် ရန်သူကို နှိမ်နင်းခြင်း၊
- (၄) သောတ္တိက(=စကြာ) သည် ဓနနှင့် အောင်မြင်မှု၊
- (၅) အရဏ(=အရဏ်) သည် ရန်သူကို အောင်ခြင်း၊
- (၆) စေတီ(=တူပါ) သည် ကိုးကွယ်ခြင်း၊
- (၇) ဘဒ္ဒပိဋ(=ပလ္လင်) သည် တည်ငြိမ်ခြင်း၊

အနုရုဒ္ဓဘုရင်သည် သူ၏ ဘုရားပုံများတွင် ဘူမိဗဿမုဒြာကို အမြဲပြုသည်။ အခြား မုဒြာများ မသုံးပေ။ ထိုမှစ၍ ဤမုဒြာသည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် အထူးပေါ်လွင်လာသည်။

ထူပါသည် ပရိနိဗ္ဗာန်စံခြင်းကို ပြသည်။ ဘူမိဗဿမုဒြာသည် ဘုရားဖြစ်ခြင်းကို ပြသည်။ အချို့သော သီရိခေတ္တရာတြိဗုဒ္ဓပုံများတွင် ဤနှစ်မျိုးကို ဘေးချင်းယှဉ်လျက်ပြထားရာ အောင်မြင်မှုနှင့် သေခြင်းကို ညွှန်းဆိုလေသည်။

ဘုရင်အနုရုဒ္ဓသည် ဘူမိဗဿမုဒြာပုံစံခွက်များကို မြောက်ပိုင်းအိန္ဒိယ အရှေ့ဘင်္ဂလားနှင့် မွန်တို့ထံမှ ရသည်။ ပျူတို့သည် ဂုတ္တပုံစံကို မကြာခဏ သုံးကြ၏။ ဘူမိဗဿပုံစံ ပုဂံအုတ်ခွက်အမျိုး (၃၀)ကျော် တွေ့ရ၏။ တကောင်း၊ သီရိခေတ္တရာ၊ တံတေး၊ ရန်ကုန်၊ ဘဦး စသည်များလည်း အုတ်ခွက်ဘုရားများ ပြုလုပ်ရာဌာနများ ဖြစ်ကြသည်။

ဓမ္မစကြာမုဒြာကို **ခ၊ ပ ဒုတိယရာစု**တွင် မထုရာနှင့် အမရဝတီနှင့် ငါးရာစုသာရနာထတွင် စ၍ ထုလုပ်ကြ၏။ ဤပုံသည် သီရိခေတ္တရာတွင် ရော၊ ပုဂံတွင်ပါ မြန်မာတို့အတုယူစရာဖြစ်လာ၏။ ဈာနမုဒြာကိုလည်း ထိုနှစ်နေရာစလုံး၌ တွေ့ရ၏။ ကျန်စစ်သား၏ နဂါးရံဘုရားတွင် ဈာနမုဒြာပုံ ကျောက်ဆစ်ရုပ်တု (၂၆)ဆူရှိသော်လည်း သူ၏ အာနန္ဒာဘုရားတွင်

ကား ဘူမိပဿအဆူ (၁၈၀)၊ ဓမ္မစက္က (၁၀)ဆူနှင့် ဈာန(၃၄)ဆူရှိလေသည်။

ရုပ်တော်မူ ဆင်းတုမှာ သီရိခေတ္တရာတွင် တစ်ဆူသာတွေ့ရသော်လည်း မွန်ဒေသတွင် အများအပြားရှိသည်။ ၎င်းတို့သည် ကျောက်ဆစ်ရုပ်တုများ မှာ ဂုတ္တပုံစံဖြစ်ပြီး ဒေသကံမြန်မာပြည်ကြေးရုပ်တုများမှာ အနုရုဒ္ဓမတိုင်မီ ခေတ်က ဖြစ်သည်။

ဝိတက္ကမုဒြာ(=ဆွေးနွေးဟန်)ရုပ်တုလေးဆူကို သီရိခေတ္တရာ၌ တွေ့ရ၏။ မတ်ရုပ်သုံးဆူ၊ ထိုင်လျက်တစ်ဆူ၊ ကြေးသုံးဆူ၊ ရွှေတစ်ဆူဖြစ်၏။ တံတေးတွင်လည်း အလားတူတစ်ဆူ တွေ့ရ၏။

အဘယမုဒြာ(=ဘေးမရှိဟန်)ဆင်းတုများ သီရိခေတ္တရာနှင့် ပုဂံတွင် တွေ့ရ၏။

၁။ ပ ဒုတိယရာစု တွင် ဗုဒ္ဓပါဒ(=ခြေတော်ရာ)ကို ဘာရွတ်ကျောက်တိုင် တွင် စ၍ ထုလုပ်ကြ၏။ ၎င်းကို စကြာနှင့် အမြဲယှဉ်တွဲ၍ပြ၏။ မြန်မာပြည် တွင် အနုရုဒ္ဓခေတ်မှ မျက်မှောက်ခေတ်အထိ ၎င်းကို သီးခြားထုလုပ်ကြ၏။ မင်းဘူးရွှေစက်တော်သည် ကျော်ကြားသော ဘုရားဖူးဌာနဖြစ်၏။ ထိုတွင် မြတ်စွာဘုရား ကိုယ်တော်တိုင် (၁၀၈)ကွက် စက်လက္ခဏာပါသော ခြေးတော်ရာကို ပေးသနားတော်မူခဲ့သည် ဟု အဆိုရှိသည်။ ကျန်စစ်သား၏ ရွှေစည်းခုံတွင် လည်း ခြေတော်ရာ လေးဆူရှိသေး၏။

ပုဂံရွှေစည်းခုံနှင့် ရွှေဘိုခရိုင် ဒီပဲယင်းမှရသော အန္တကူကျောက်တွင် ဇမ္ဗူပတိခေါ် မကိုဋ်ဆောင်းဆင်းတုပါရှိ၏။ **ဇမ္ဗူပတိသည် ထေရဝါဒစာပေ၌ မရှိ၊ မဟာယာနစာပေလာဖြစ်၏။** သီရိခေတ္တရာအပါအဝင်နှင့် အလားတူ ကြေးဆင်းတုခြောက်ဆူကို တွေ့ရသေး၏။ သီရိခေတ္တရာ အုတ်ခက်တစ်ခု တွင် သုံးဆူတွေ့ရ၏။ ဇမ္ဗူပတိဆင်းတုများကို မြန်မာမှာသာမက လော၊ ထိုင်း၊ အိန္ဒိယစသည်၌လည်း တွေ့ရသေးသည်။

ပန်းချီပုံများ

ဘုရားနံရံများတွင် ဆေးရေးပန်းချီဖြင့် ဘုရားဖြစ်တော်စဉ်ဇာတ်တော်များ ရေးခြယ်တန်ဆာဆင်ခြင်းအလေ့ကို **ခါ ပ ခြောက်ရာစု**တွင် အိန္ဒိယမှ ပျံ့နှံ့လာ၏။ ၎င်း၏ မူလစစ်မြစ်မှာ အာဇန္တဂူပန်းချီကားများဖြစ်၏။ အာဇန္တဂူကျောက်တောင်ကို ထွင်းထားသော စေတီရင်ပြင်များနှင့် ပန်းချီပန်းပုများသည် ဂုတ္တခေတ်၏ ပန်းချီ ဖန်တီးမှုဖြစ်၏။

ဤဂူများကို ခေတ်နှစ်ခေတ်တွင် တည်ဆောက်ခဲ့ကြ၏။ ပထမမှာ **ခါ ပ နှစ်ရာစုမှ ခါ ပ နှစ်ရာစုထိဖြစ်ပြီး ဒုတိယမှာ ခါ ပ ၅/၆ရာစုမှစသည်။** ဤဂူများထဲရှိ ပန်းချီကားများသည် ဗုဒ္ဓ၏ ဖြစ်တော်စဉ်နှင့် ဇာတ်တော်များကို ခြယ်မှုန်းပြသထားသည်။(၁၇)

ပျူပန်းချီကို မတွေ့ရသေးပါ။ ပုဂံတွင် အစောဆုံး နံရံပန်းချီမှာ ပုထိုးသားများဘုရား၌ တွေ့ရ၏။ ၎င်းသည် ပုဂံခေတ်အစောပိုင်းတွင် အလှပဆုံး ပန်းချီဖြစ်သည်။ ထိုဘုရားကို အနုရုဒ္ဓ၏ သားတော် **စောလူးမင်းက (ခါ ပ ၁၀၈၀)**တွင် တည်ခဲ့၏။ ထိုတွင် ရှစ်ခန်းဗုဒ္ဓဝင်ကို ပန်းချီဆွဲထားသည်။

ကျန်စစ်သား၏ နဂါးရုံဘုရားတွင် ကချေသည်များ၊ တီးမှုတ်သူများနှင့် ဇာတ်တော်ပုံများကို ရေးခြယ်ထားသည်။

(ခါ ပ ၁၀၉၀)တည် ကျန်စစ်သား၏ အပယ်ရတနာတွင်လည်း ဟိန္ဒူ၊ တန္တရနှင့် မဟာယာနနတ်ပုံများကို တွေ့နိုင်သည်။ ၎င်းဘုရားပန်းချီများသည် ပုဂံတွင် အကောင်းဆုံး ဖြစ်နိုင်သည်။ ၎င်းတို့သည် “ဘင်္ဂလားနယ်မှ တန္တရမဟာယာနဂိုဏ်းဆိုင်ရာများဖြစ်ပြီး ဝေဒနှင့် နှောင်းခေတ်ဟိန္ဒူ အထူးသဖြင့် သီဝပုံများ ဖြစ်ကြသည်” (လုစ်)(၁၈)

ဇာတ်တော်များကို ဘုရားနံရံများပေါ်တွင် ရေးဆွဲပြီး ပါဠိစာဖြင့် ကမ္မည်းထိုးထားသည်။ စီးတော်ယာဉ်များပါသော ဟိန္ဒူနတ်ဘုရား (၁၈)ပါး ပါ၏။ ဗောဓိသတ္တပုံ တစ်ရာကျော်ပါ၏။ ဘုရားလောင်းတို့သည် ခရုသင်း၊ ဓားမြှောင်၊ စက်၊ ချိတ်၊ ကြာရိုး၊ လှံ၊ သုံးခွခက်ရင်း၊ ဓားရှည်၊ မိုးကြိုးသွား လက်နက်များ ကိုင်စွဲထားကြ၏။ လက်ဟန် (မုဒြာ) (၁၀)မျိုး၊ ခြေဟန် (အာသန) (၂) မျိုး၊ ပလ္လင် (၂) မျိုးပါ၏။ ဓမ္မစက္ကမုဒြာကို အများဆုံး သုံး၏။

ပန်းချီပုံနှင့် ဇာတ်တော်စဉ်ကွင်းများတွေ့ရသော ဘုရားများမှာ -

- ၁။ အာနန္ဒာ (ခန့်မှန်း ၈၊ ၀ ၁၁၀၀)
- ၂။ အရှေ့နှင့် အနောက်ဖက်လိပ် (၈၊ ၀ ၁၆၀၀ခန့်)
- ၃။ မြင်းကပါကူပြောက်ကြီး (၈၊ ၀ ၁၁၁၃)
- ၄။ နဂါးရုံ၊
- ၅။ အပယ်ရတနာ၊
- ၆။ ဖြတ်စရွေ့နှင့်
- ၇။ မင်္ဂလာစေတီ တို့ ဖြစ်ကြ၏။

အမှန်အားဖြင့် ဇာတ်တော်(၅၄၇)ဇာတ်သာရှိသော်လည်း ဖက်လိပ်စေတီတွင် (၅၅၀) ပြည့်အောင် -

- ၁။ ဝေဠာမဇာတ်
- ၂။ မဟာဂေါဝိန္ဒဇာတ်နှင့်
- ၃။ သုမေခါပဏ္ဍိတဇာတ်တို့ကို ဖြည့်ထားကြ၏။

လှိုင်းရှေ့ပူဇ် ရှစ်ခန်းဗုဒ္ဓဝင်ကို ရေးဆွဲထား၏။ ရှစ်ခန်းကား -

- ၁။ ဖွားတော်မူခန်း
- ၂။ ဘုရားဖြစ်ခန်း

- ၃။ တရားဦးဟောခန်း
- ၄။ ယမိုက်ပြာဠိဟာ (တန်ခိုး)ပြခန်း၊
- ၅။ နာဠာဂီရိဆင်ချွတ်ခန်း
- ၆။ တာဝတိံသာမှ ဆင်းသက်ခန်း
- ၇။ ပလလေယျတော၌ စံနေခန်းနှင့်
- ၈။ ပရိနိဗ္ဗာန်ပြုခန်း တို့ ဖြစ်သည်။

အာနန္ဒာနှင့် မင်းနန်သူလေးမျက်နှာဘုရားပန်းချီများမှာ ကံမကောင်းစွာဖြင့် ထုံးဖြူသူတ်ကြခြင်းကြောင့် ဖျက်လေပြီ။

မြင်းကပါဂူပြောက်ကြီးတွင် အကြီးဆုံး လက်ဆယ်ဘက်ပါ ဘုရားလောင်း အားသတ္တိ (ကြင်ယာ) နှစ်ပါး ခြံရံလျက်တွေ့ရပြီး အခြားဗောဓိသတ္တနှစ်ပါးကို ဝင်ပေါက်ဆားမှာ တွေ့ရ၏။ မှန်ဝတွင် လက်ခုနစ်ဘက်ပါ ပုံငယ်များ ဆွဲထား၏။

(၈၊ ပ ၁၁၀၀)နှင့် (၁၁၂၅)အတွင်း တည်ဆောက်သော လောကထိပ်ပန်၌ ဇာတ်တော်ပန်းချီပုံများ အတန်းလိုက် ဆွဲထားပြီး အပေါ်တွင် မွန်စာ၊ အလယ်တွင် မွန်နှင့် မြန်မာစာ၊ အောက်ဆုံးတွင် မြန်မာစာဖြင့် ကမ္မည်းထိုးထားသည်။ ပန်းအလှပုံများလည်း တွေ့ရ၏။ မျက်နှာကြက်တွင် ခြေတော်ရာတစ်ဆူ ဆွဲထား၏။

(၈၊ ပ ၁၁၅၀)အလိုပြည့်ဘုရား၌ ဝိမာနဝတ္ထုကို မွန်စာပါပုံများဖြင့် လည်းကောင်း၊ ဝက်ကြီးအင်းဂူပြောက်ကြီး၌ မွန်စာပါ ဘုရား (၂၈) ဆူ စာရင်းကို လည်းကောင်း တွေ့ရ၏။

စူဠာမဏိနှင့် ထီးလိုမင်းလိုဘုရားများတွင်လည်း ပန်းချီကားများ ရှိသည်။ နန္ဒမညား (၈၊ ပ ၁၃ ရာစု)သည် တန္တရပုံများဖြစ်၏။ သမ္ဘူလ ဘုရားကို (၈၊ ပ ၁၁၅၅)တွင် ကျန်စစ်သား၏ မိဖုရားကြီး **ကြီးလောကဝဋ် သကာ**တည်သည်။ ထိုဘုရားနံရံပန်းချီများကို ကောင်းစွာ ထိန်းသိမ်းထားသည်။

ဘုရားပန်းချီများကို ဘာသာတရား ကိုင်းရှိုင်းသော်လည်း မသိ
နားမလည်သော ပုဂ္ဂိုလ်များနှင့် ဘုရားဂေါပကများက ထုံးသုတ်ကြခြင်းကြောင့်
ပျောက်ပျက်မည့်အန္တရာယ်ရှိနေသည်။ ဤအချက်နှင့်ပတ်သက်၍ ဒေါက်တာ
သန်းထွန်း၏ မှတ်ချက်မှာ မှတ်သားလောက်၏။

“နံရံဆေးရေးပန်းချီများမှာ တစ်နိုင်ငံလုံးတွင် ဘာသာရေးကြည်ညိုသူ
များက ဘုရားဂေါပကများ၏ အားပေးမှုဖြင့် ထုံးသုတ်ခြင်း မှန်စီခြင်းကြောင့်
မကြာမီအားလုံး လုံးဝ ဆုံးရှုံးရပေတော့မည်။” (၁၉)

နောက်တစ်ခုမှာ သူခိုးဘေးဖြစ်သည်။ သူခိုးတို့သည် ပုဂံမှအဖိုးတန်
အနုလက်ရာ များစွာကို ခိုးသွားကြပြီ။ နာမည်ဆိုး အကျော်ဆုံးကား
ဒေါက်တာစရစ်စံဇော်နှင့်တူလင်း ဖြစ်၏။ သူသည် မင်္ဂလာစေတီ၊ စိုးမင်း
ကြီး၊ နတ်လှောင်ကျောင်းနှင့် အခြားဘုရားများမှ အကောင်းဆုံး ဇာတ်တော်
စဉ်ကွင်းများ ပန်းပုများ၊ ကျောက်ဆင်းတု၊ ကြေးဆင်းတုများ၊ ရုပ်ကြွများ၊
အမျိုးပေါင်း (၂၀) ကျော် ခိုးသွား၏။ ထိုပစ္စည်းများ ယခု ဘာလင်ပြတိုက်
တွင် ရှိသည်။

(၁၉၉၉)က ဒေါက်တာဆိုသူထောမန်နှင့် အကူခြောက်ယောက်တို့သည်
ဝက်ကြီးအင်းဂူပြောက်ကြီးနှင့် ဘုရားငယ်လေးဆူမှ ရုပ်ကြွများကို ခိုးသွား
ကြ၏။ ၎င်းတို့ကို လွှဖြင့် တိုက်ဖြတ်ပြီး ယူသွားကြသည်။

ပုဂံမှအခိုးခံရသော အနုပညာပစ္စည်းများမှာ (၃၀၀)ကျော်ရှိပြီး နံရံ
ဆေးရေးပန်းချီများ အာနန္ဒာမှ ရုပ်ကြွအင်္ဂုတေပုံများ၊ ကျောက်စာပုံများ၊
ပိုးထည်ပေါ်ရေးထားသော မြန်မာ့နန်းတွင်းရှုခင်းများ၊ ပုံဆွဲထားသော
ပုရပိုက်များ၊ ယွန်းသေတ္တာများ၊ ရုပ်သေးရုပ်များပါလေသည်။(၂၀)

စေတီများဖြစ်ပေါ်လာခြင်း

ထူပါသည် စေတီ၏ မူလပုံစံဖြစ်သည်။ ယခင်အခန်း၌ ဖော်ပြပြီးသည့် အတိုင်း ထူပါသည် ဝေဒခေတ်က သင်္ချိုင်းဂူဖြစ်သည်။ ကာလကြာသော အခါ ဘုရင်နှင့် ဆရာသံခင်များအတွက် ထူပါထိပ်တွင် ထီးတင်လာကြသည်။ ဆန်ချီထူပါ (၈၊ ၈ ၁၅၀)သည် ပျူထူပါများ၏ မူလပုံစံဖြစ်သည်။

(၁၉၂၆-၇)က သီရိခေတ္တရာ (မှော်ဇာ) ခင်ဘကုန်းမှရသော ဓါတ်တော် ကြိုတ်အပုံးကျောက်ပြားနှစ်ချပ်သည် အရေးကြီးသော တွေ့ရှိမှုဖြစ်၏။ ထိုတွင် ပျူဘုရားများ၏ မူလပုံကို တွေ့ရသည်။ (ပုံများကို ကြည့်ပါ) အစောဆုံး ပျူဘုရားမှာ ဘောဘောကြီးဖြစ်၏။ ၎င်းသည် ပေ (၁၅၀) အမြင့် ရှိ အုတ်ထုလုံးကို အင်္ဂတေကိုင်ထား၏။ မှန်နန်းရာဇဝင်က ၎င်းကို ဒုတ္တပေါင် မင်းကြီးတည်ကြောင်းဆိုသည်။ သီရိခေတ္တရာရှိ ဘုရားကြီးနှင့် ဘုရားမာတို့ သည် ရှည်မျောပုံမျိုးဖြစ်ပြီး ၈၊ ၀ ငါးရာမှ ဖြစ်၏။ ခင်ဘကုန်းကျောက်ပြားမှ ပုံ၌ ထူပါပေါ်တွင် ဟာမိကခေါ် သေတ္တာပုံပါပြီး ၎င်းအပေါ်တွင် ထီးပါသည်။ ဘုရားအခြေတွင် လိုက်မုခ် ငါးခုပါပြီး ဈာနမုဒြာပုံ ဆင်းတုတော်တစ်ဆူစီ ကိန်းဝပ်နေသည်။ ၎င်းသည် မြန်မာပြည်တွင် တွေ့သမျှ အစောဆုံးပုံဖြစ်၏။ ထိုပုံသည် (၈၊ ၀ ၃ ရာစု) မထုရာနှင့် အမရဝတီမှ ပုံများနှင့် တူနေကြောင်း မှတ်သားသင့်သည်။

သီရိခေတ္တရာမှစ၍ ပုဂံဘုရားများ၏ ပြောင်းလဲဖြစ်ပေါ်လာပုံကို နမူနာ ပြုရလျှင်

- လောကနန္ဒာ၊ သီရိပစ္စယာ၊
- ရွှေဆံတော်၊ ပုဂံ၊
- ရွှေစည်းခုံ၊ ညောင်ဦးနှင့်
- ရွှေတိဂုံ ၊ ရန်ကုန် တို့ ဖြစ်သည်။ (ပုံများကြည့်ပါ)

သီရိဓမ္မရာဘုရားမှ စတ္တဝလိ (ထီး) သည် ပုဂံဘုရားများတွင် ဖောင်းရစ် ဖြစ်လာသည်။ (ပုံကိုကြည့်ပါ) ဗူးဘုရားမှတစ်ပါး ပစ္စယာများပေါ်အတက် နတ်လှေကားများ ထည့်လာကြသည်။ (ပုံကိုကြည့်ပါ)

ဗူး၊ ငက္ခဲနားတောင်းနှင့် မြင်းကပါစေတီများသည် ပျူဗိသုကာမှ ပုဂံ ဗိသုကာသို့ ကူးပြောင်းလာပုံကို ပြသည်။

သုဇာတာဆိုနိက ခေတ်သုံးခေတ်မှ ပုဂံဘုရားသုံးမျိုးကို ပြခဲ့၏။

အစောပိုင်းခေတ်

၁။ ငက္ခဲနားတောင်း

အလယ်ခေတ်(ရှေးနှောပုံစံ)

၁။ ဗူး

၂။ လောကနန္ဒာ၊

၃။ မြင်းကပါ

နှောင်းခေတ်(ခေါင်းလောင်းပုံ)

၁။ ရွှေဆံတော်

၂။ ရွှေစည်းခုံ

၃။ မင်္ဂလာစေတီ (၂၁)

ပုဂံခေတ်ဗိသုကာလက်ရာများကို အမျိုးအစားခွဲလျှင် -

- ၆ ဓာတ်တော်ကြုတ်ပုံဘုရား (ဗူးဘုရား)
- ၇ ဝူပုံဘုရား (လောကနန္ဒာ၊ ရွှေစည်းခုံ၊ ရွှေဆံတော်၊ မင်္ဂလာစေတီ)
- ၈ သီရိလင်္ကာပုံဘုရား (ဆပုဒ၊ ပေပင်ချောင်)
- ၉ မြောက်အိန္ဒိယပုံဘုရား (အာနန္ဒာ)
- ၁၀ အလယ်အိန္ဒိယပုံဘုရား (မဟာဗောဓိ)

- ၆ တောင်အိန္ဒိယပုံဘုရား (ဂေါတော့ပလ္လင်၊ စူဠာမဏိ)
- ၇ လိုဏ်ဘုရား (ကျောက်ဂူဥမင်၊ ကျန်စစ်သားဥမင်)
- ၈ သိမ် (ဥပါလိသိမ်)
- ၉ ပိဋကတ်တိုက် (၂၂)

အစောခေတ် ပျူ၊ မွန်၊ ရခိုင်၊ မြန်မာတို့တွင် အိန္ဒိယအဋ္ဌေအသက် ထင်ရှားသည်။ နောက်ပိုင်းတွင်ကား မြန်မာတို့သည် ကိုယ်ပိုင်ဟန်နှင့် အဆင့်အတန်းကို ထူထောင်နိုင်ခဲ့ကြလေသည်။

အနီး (၅) ကိုးကားချက်များ

- ၁။ Gokhale - Buddhism and Asoka , p. 243
- ၂။ Soni , Sujata - Evolution of Stupas p . 24
- ၃။ The Image of the Buddha , David L. Snellgrove , General Editor UNESCO 1978, p . 48
- ၄။ Coomaraswamy , A . K . - History of Indian and Indonesian Art , 1972 , p . 60
- ၅။ သန်းထွန်း၊ ဒေါက်တာ - ပျူ ၊ မြန်မာ ၊ မွန်၊ ရခိုင်တွေ့ရဲ့ မြာဟူထာနဲ့ ဗုဒ္ဓကိုယ်စားတော်၊ သန်းထွန်း ရှစ်ဆယ်ပြည့် ၊ ၂၀၀၃ (စာ - ၂၃)
- ၆။ The Image of the Buddha - p . 145
- ၇။ Ibid - p . 146
- ၈။ Ibid - p . 147
- ၉။ သန်းထွန်း၊ ဒေါက်တာ Ibid , p . 26
- ၁၀။ Ibid, p . 29
- ၁၁။ Ibid . p . 31-32

၁၂။ အေးလှ၊ ဒေါ်-ပုဂံခေတ်ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်များ၊

မြန်မာသမိုင်းသုတေသနစာစောင်၊ အမှတ် (၁)၊ ၁၉၉၅၊ (စာ- ၁၇)

၁၃။ Luce , G.H - Old Burma Early Pagan, vol .I. 1969, p.97

၁၄။ Ibid , p - 97

၁၅။ Ibid, p - 103

၁၆။ သန်းထွန်း၊ ဒေါက်တာ - ဗျူတွေ ဘယ်ပျောက်သွားသလဲ ၂၀၀၆၊
(စာ-၃၆)

၁၇။ Come to the Buddha , Government of India

၁၈။ Than Tun , Dr.- Buddhist Art and Architecture,2002

(စာ-၃၆)

၁၉။ Ibid, p - 52

၂၀။ Nai Pan Hla - Devastation of Priceless Cultural Treasure-
The Working People's daily, 11.6.1984

၂၁။ Soni, Sujata - op, cit . p. 35

၂၂။ Pictorial Guide to Pagan, The Director of Archaeological
Survey, Burma, Introduction, 1971.

အခန်း (၆)

မြန်မာဓမ္မသတ်များ

ပျူတို့၏ ဥပဒေစာအုပ်ကို မကြားဖူးပါ။ သို့သော် တရုတ်မှတ်တမ်းများ အရ ပျူတို့သည် သဘောကောင်း၍ ယဉ်ကျေးကြကြောင်း၊ အကြမ်းဖက်မှုကို မနစ်မြို့ကြကြောင်း၊ အငြင်းပွားမှုများအား မိမိ၏ စိတ်ကို ဆင်ခြင်၍ ဖြေရှင်းကြကြောင်း၊ ကြီးလေးသော ပြစ်ဒဏ်မပေးတတ်ကြောင်း ပါရှိလေရာ ပျူတို့တွင် ဥပဒေနှင့် တရားစီရင်ရေးစနစ်တစ်မျိုးရှိကြောင်း ဤအချက်က ပြနေသည်။

သို့ရာတွင် မှန်နန်းရာဇဝင်၌ကား ပျူဥပဒေကျမ်းများအကြောင်း အရိပ်အမြွက်ဖော်ပြ၏။ ဥပမာ ဒွတ္တပေါင်မင်းကြီးသည် ရဟန္တာ (၃၀၀၀) နှင့် ညှိနှိုင်းပြီး ဓမ္မသတ်ကျမ်းကိုပြု၏။ ထိုကျမ်းကို 'ပျူဓမ္မသတ်' ဟု ခေါ်လေသည်။

ဗုဒ္ဓသာသနာသက္ကရာဇ်(၄၂၄)ခုတွင် သီရိရာဇ်မင်းနှင့် ပညာရှိ(၆)ယောက်သည် ရာဇဝင်နှင့် ဗေဒင်ကို ပြုကြသည်။

ထိုသက္ကရာဇ်(၅၃၈)တွင် ဘုရင့်ညီတော်ဆာရိန္ဒသည် တက္ကသိုလ်သို့ သွားပြီး ဆေး၊ ဗေဒနှင့် မန္တန်အတတ်များ သင်ယူခဲ့လေသည်။

ဗုဒ္ဓကျမ်းပြု ရှင်ဗုဒ္ဓဃောသအား သိကြားမင်းက ပုဂံနှင့် ရာမညဒေသ (=မွန်) သို့ သွားရန် တိုက်တွန်း၏။ သူသည် ကျမ်းစာများကို ယူဆောင်ပြီး မြန်မာပြည်သို့ ရောက်လာခဲ့၏။ သူ့အား သုဓမ္မဝတီခေါ် သထုံမှ ဝမ်းသာ လှိုက်လှဲရွာ ကြိုဆိုကြလေသည်။ ဒေါက်တာတော့ဓမ္မာက သူသည် သီရိလင်္ကာနှင့် အိန္ဒိယမှ ဥပဒေကျမ်းများကို ယူဆောင်လာခဲ့သည် ဟု ယူဆ၏။(၁)

ပျူစာထီး (=ပျူတို့၏ဘုရင်)သည်လည်း ဂဝံပတိ၊ ရသေ့(?)၊ သိကြား တို့နှင့် တိုင်ပင်ပြီး ‘ဓမ္မသတ်’ ကျမ်းကို ပြုလေသည်။(၂)

ဤသည်တို့မှာ ပျူဥပဒေများအကြောင်း ရာဇဝင်အထောက်အထားဖြစ်၏။ ၎င်းတို့ကို ယနေ့မတွေ့ရသော်လည်း ရှိခဲ့သည် ဟု ယူဆနိုင်သည်။ ဤအကြောင်းကို ပါမောက္ခလှအောင်ရေးခဲ့သည်မှာ -

“ဤအချက်များကိုထောက်၍ ၈၊ ၉ ငါးရာစု ဒုတ္တပေါင်မင်းလက်ထက်က ဓမ္မသတ်ကျမ်းတစ်စောင်ရှိခဲ့သည်ဆိုခြင်းကို မဖြစ်နိုင်ဟု မဆိုနိုင်ပေ။ ထိုဓမ္မ သတ်၏နောက်တွင် ၈၊ ၉ ဒုတိယရာစုက အတိတျာဓမ္မသတ်၊ ၈၊ ၉ သုံးရာစုက ပျူမင်းထီး ဓမ္မသတ်များ ပေါ်လာသည် ဟု အဆိုရှိသည်” (၃)

အိန္ဒိယသားတို့သည် ၈၊ ၉ သုံးရာစုတွင် ကုန်းလမ်း၊ ရေလမ်းဖြင့် ပြည်တွင်းသို့ဝင်လာပြီး သထုံ၊ ပြေ၊ ဘဂိုးနှင့် ရန်ကုန်တွင် အခြေချ နေထိုင် ကြသည်။ သူတို့နှင့်အတူ ဘာသာရေးနှင့် တရားဥပဒေကျမ်းများ ပါလာရာ ‘မနုသမိတီ’လည်း ပါလာမည်မှာ သေချာ၏။ ဂျေ၊ အက်စ်၊ ဇာနီဗယ်က ရေးခဲ့သည်မှာ -

ပညာရှင်တို့က “မွန်မနု ဓမ္မသတ်” ဟု ခေါ်ကြသော မနကျမ်းအား မွန် ဗုဒ္ဓဘာသာသို့ ပြောင်းလဲအသုံးပြုနေပြီဖြစ်၏။

အမှော်ရထာ(=အနုရုဒ္ဓ)ဘုရင်သည် (ခ၊ ပ ၁၀၄၄)တွင် နိုင်ငံကို စည်းလုံး ခဲ့၏။ သူ၏မြေးတော်အလောင်းစည်သူ၏ အဆုံးအဖြတ်များကို ‘အလောင်း စည်သူ ဖြတ်ထုံး’ ဟု ခေါ်သည်။

(ခ၊ ပ ၁၁၇၃)တွင် ပုဂံ၌ နရပတိစည်သူ နန်းတက်၏။ သူ၏ လက်ထက်တွင် သာရိပုတ္တရာခေါ် ပညာတတ်မွန်ရဟန်းတော်သည် ‘ဓမ္မ ဝိလာသဓမ္မသတ်’ ကို ပြုသည်။ ၎င်းကို ‘မွန်ဗုဒ္ဓဘာသာဓမ္မသတ်’ တွင် အခြေခံထားသည်။ ၎င်းသည် အစောဆုံး မြန်မာဥပဒေကျမ်းဖြစ်သည်။ ဟိန္ဒူဒဏ္ဍာရီတွင် မနုသည် လူတို့၏ဖခင်ဖြစ်ပြီး၊ ပထမဆုံး ဥပဒေပြုသူ ဖြစ်၏။ (ခရစ်ယာန်ဓမ္မဟောင်းကျမ်းလာ) နောဧ ကဲ့သို့ သူသည်လည်း ရေကြီးခြင်းဘေးမှ လွတ်ခဲ့သူဖြစ်၏။ ‘ဓမ္မဝိလာသဓမ္မသတ်’ တွင်မူ မနုသည် သာမန်နွားကျောင်းသားကလေးဖြစ်ပြီး သူ၏တရားဆုံးဖြတ်မှု မှန်ကန်ခြင်း ကြောင့် မဟာသမ္မတမင်းက သူ့အား တရားသူကြီးခန့်လေသည်။(၉)

ဒေါက်တာထင်အောင်က မနုနှင့် ဓမ္မဝိလာသတို့၏ ဥပဒေတစ်ဆယ့်ရှစ် မျိုးခွဲပုံကိုလည်းကောင်း(၁၀)၊ သားအမျိုးအစားခွဲပုံကိုလည်းကောင်း(၁၁)၊ နှိုင်းယှဉ်ပြခဲ့၏။

မြန်မာမင်းများက မနုဓမ္မသတ်အား အရေးထားပုံမှာ ထင်ရှား၏။ **သာလွန်မင်းသည် (ခ၊ ပ ၁၆၃၇) နှင့် (၁၆၃၉)၌ အဆုံးအဖြတ်ပြုရာတွင် တရားသူကြီးများအား -**

“မနုဓမ္မသတ်ကို ကိုင်၍ ဆုံးဖြတ်ရန်၊ ၎င်းမရှိလျှင် မနောသာရရွေမျဉ်း လေးတွဲဖြင့် ဆုံးဖြတ်ရန်၊ ၎င်းမရနိုင်လျှင် ကိုင်းစားမနုရာဇာ၏ အဆုံး အဖြတ်ကို လိုက်နာရန်” ညွှန်ကြားခဲ့လေသည်။(၁၂)

ကင်းဝန်မင်းကြီးဦးကောင်းက ဓမ္မသတ်များဖြစ်ပေါ်လာပုံကို “မြန်မာ ဗုဒ္ဓဘာသာဥပဒေအတွဲ (၁)”တွင် ရှင်းပြထားသည်မှာ -

(၁) မနု၊ မနော၊ မနုသိကဓမ္မသတ်များကို ဈာန်ရ ရသေ့များက စီရင်ပြီး မဟာသမ္မတမင်းအား ပေးအပ်ခဲ့သည်။

(၂) ထိုဓမ္မသတ်များကို အခြေခံပြီး နှောင်းခေတ်မင်းများလက်ထက်တွင် ဓမ္မဝိလာသ၊ ရွှေမျဉ်း၊ မနုကျယ်များကို ပညာရှိရဟန်းပုဂ္ဂိုလ်၊ လူပုဂ္ဂိုလ်များက ရေးကြသည်။

(၃) ထိုဓမ္မသတ်များကို မင်းအဆက်ဆက်တွင် လက်ကိုင်ထား အသုံးပြုခဲ့ကြသည်။

ဦးကောင်း၏ အဆိုအရ ဓမ္မသတ်များ၏ ဂုဏ်တို့ကား -

- ၁။ ကောက်သည်ကို ဖြောင့်စေသော မျဉ်းကဲ့သို့၊
- ၂။ လိုရာသို့ ပိုဆောင်သော သိန္ဓောမြင်းကဲ့သို့၊
- ၃။ အမှုအားလုံးကို ငြိမ်းစေသော သိကြားမင်း၏ ဝရဇိန်လက်နက်ကဲ့သို့၊
- ၄။ အမှောင်ကို လင်းစေသော လမင်းကဲ့သို့၊
- ၅။ အမှောင်ကို ပယ်ဖျက်သော နေမင်းကဲ့သို့၊
- ၆။ ရန်သူကို ချေမှုန်းတတ်သော ဆင်စွယ်ကဲ့သို့၊
- ၇။ အခန်းထဲရှိ လိုရာရတနာကို ရွေးချယ်ယူနိုင်စေသော မီးရောင်ကဲ့သို့၊
- ၈။ အကောင်းအဆိုးကိုကြားနိုင်သောနားကဲ့သို့၊
- ၉။ အကောင်းအဆိုးကို မြင်နိုင်သော မျက်စေ့ကဲ့သို့၊
- ၁၀။ ဆန္ဒအားလုံးကိုပြည့်စေသော စကြဝတေးမင်း၏ ပတ္တမြားရတနာကဲ့သို့၊
- ၁၁။ သားသမီးတို့၏ ချမ်းသာကိုဆောင်သော မိခင်ကဲ့သို့ ဖြစ်၏။

မြန်မာဓမ္မသတ်ချားစာရင်း

စဉ်	အမည်	မြန်မာသက္ကရာဇ်
၁	မနောသာရ	
၂	မနုသိက	
၃	ယျှမင်း	၈၉
၄	ဓမ္မဝိလာသ	၄၅၅
၅	ဝါရူ	၆၄၃
၆	ဓမ္မသတ်ကွန်ချာ	၇၈၃
၇	ကိုင်းစားရွှေမျဉ်း	၉၉၁
၈	မဟာရာဇသတ်	၉၉၁
၉	မြင်ကွန်း	၁၀၁၂
၁၀	ဓမ္မသတ်ကျော်	၁၀၉၅
၁၁	ဓမ္မဝိနိစ္ဆယ	၁၁၁၄
၁၂	မနုကျယ်	၁၁၁၄
၁၃	ကန်တော်ပကိဏ္ဍက	၁၁၂၀
၁၄	ရှင်တေလောသာရရွှေမျဉ်း	၁၁၂၂
၁၅	ဝဏ္ဏဓမ္မရွှေမျဉ်း	၁၁၂၃
၁၆	မနုဝဏ္ဏနာ	၁၁၂၆
၁၇	မနုရင်း	၁၁၂၉
၁၈	ဝိနိစ္ဆယရာသီ	၁၁၂၉
၁၉	ဝိနိစ္ဆယပကာသနီ	၁၁၃၃
၂၀	မနုဝဏ္ဏနာ	၁၁၃၄
၂၁	ဝိနိစ္ဆယပကာသနီ	၁၁၃၈

စဉ်	အမည်	မြန်မာသက္ကရာဇ်
၂၂	မဟာဝိစ္ဆေဒနီ	၁၁၃၉
၂၃	ရာဇဗလ	၁၁၄၂
၂၄	ဆုံထားမနု	၁၁၄၃
၂၅	မနု	၁၁၄၃
၂၆	ပန်ပက်ဏ္ဍက	၁၁၄၃
၂၇	အမိန့်တော်တမ်းကြီး	၁၁၄၈
၂၈	ဝိနိစ္ဆယကွန်ချာ	၁၁၆၅
၂၉	ဓရာဇဒီပနီ	၁၁၇၃
၃၀	ဝါရူ	၁၁၈၄
၃၁	ဓမ္မသာရမဇ္ဈ	၁၂၀၇
၃၂	အမွေပုံ	-
၃၃	မနုစိတ္တရ	-
၃၄	ရှင်သာဘ	-
၃၅	ကြက်ရိုး	-
၃၆	ကျမ်းနက်	-

မနုသမိတီသည် ဇာတ်ခွဲစနစ်ကို အခြေခံသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာတွင် ဇာတ်စနစ် မရှိပေ။ သို့အတွက် မြန်မာဥပဒေပညာရှင်တို့က ကမ္မနိယာမကို အခြေခံပြုကြသည်။ ကမ္မနိယာမဆိုသည်မှာ ပြုလုပ်မှုတိုင်းတွင် အကျိုး သက်ရောက်မှုရှိသည်ဆိုသော သဘောဖြစ်သည်။ မြန်မာဓမ္မသတ်များက လူလူချင်း တန်းတူညီမှုကို ရှေ့တန်းတင်သည်။

ဟိန္ဒူဥပဒေနှင့် မြန်မာဥပဒေတို့တွင် ခြားနားချက်များရှိသည်။ သို့သော် မြန်မာဓမ္မသတ်များသည် ဟိန္ဒူမနုသမိတီကို စံထားခဲ့ကြောင်းကိုကား မှတ်သားသင့်ပေသည်။

အခန်း ၆ ကိုးကားချက်များ

- ၁။ Hla Aung – Law and Justice in Myanmar , 2008 (စာ - ၆)
- ၂။ မှန်နန်းမဟာရာဇဝင်တော်ကြီး အတွဲ - ၁။
- ၃။ Hla Aung – op.cit., (စာ - ၆)
- ၄။ Furnivell, J.S. – Manu in Burma, J.B.R.S. .
- ၅။ Maung Maung – Law and Custom in Burma and the
Burmese Family, 1963 , (စာ - ၆)
- ၆။ Hla Aung, op. cit., (စာ - ၉)
- ၇။ Hla Aung, op. cit., (စာ - ၉)
- ၈။ Hla Aung, op. cit., (စာ - ၁၀)
- ၉။ Maung Htin Aung – Burmese Law Tales, 1962 (စာ - ၁၁)
- ၁၀။ I bid, (စာ - ၁၁ ၊ ၁၂)
- ၁၁။ I bid, (စာ - ၁၃ ၊ ၁၅)
- ၁၂။ Hla Aung, op. cit., (စာ - ၁၅)

အခန်း (၇)

စကြဝတေးမင်းအယူအဆ

•စကြဝတေးမင်းအယူအဆသည် အိန္ဒိယမှ စသည်။ ဤအယူအဆမှာ-
ဤကမ္ဘာတွင် ဘုရားများအဆူဆူပွင့်သကဲ့သို့ ကမ္ဘာလောကအား တရား
မျှတ၍ ရမ်းသာအောင် အုပ်စိုးမည့် စကြဝတေးမင်းများလည်း ပေါ်လာတတ်
၏။ ဤသည်မှာ ဝေဒခေတ်ယုံကြည်မှုဖြစ်ပြီး နောက်ပိုင်းတွင် ဟိန္ဒူ၊ ဗုဒ္ဓနှင့်
ဂျိန်းအစဉ်အလာတွင်လည်း ပါဝင်လာလေသည်။

စကြဝတေးမင်းအယူအဆသည် သမိုင်းတစ်လျှောက်တွင် မြန်မာမင်းများ
အတွက် စံပြုစရာဖြစ်ခဲ့၏။ မြန်မာ့ဂန္ထဝင်သီချင်းကြီးများတွင် မြန်မာဘုရင်များ
အားစကြဝတေးမင်းနှင့် နှိုင်းတတ်ကြသည်။(၁)

ဟိန္ဒူတို့၏ လင်္ကာရှည်ကြီးများနှင့် မနုကျမ်းတွင် ဤအယူအဆ အထူး
ပေါ်လွင်သည်။ မနုကျမ်းတွင် -

“ကမ္ဘာလောကသည် မင်းမဲ့၍ အကြောက်တရားများ နေရာတိုင်း၌

လွမ်းမိုးနေစဉ် လူတို့အား ကာကွယ်ရန် ဘုရားသခင်က ဘုရင်တစ်ပါးကို ဖန်ဆင်းတော်မူသည်။ ဘုရားသည် သူ့အား မိုး၊ လေ၊ သေခြင်း၊ နေ၊ မီး၊ လ၊ ဓန စသော ထာဝရ ဓာတ်များဖြင့် ဖန်ဆင်းထားသည်။” (၂)

အိန္ဒိယသမိုင်းတွင် မောရိယခေတ်မှ ဂုတ္တခေတ်များအတွင်း၌ မင်းမဲ့၊ တရားမဲ့မှုကြီးစိုးနေလေရာ ထိုခေတ်မျိုးတွင် တွေးခေါ်ပညာရှင်တို့သည် လူ့လောကအား ငြိမ်းချမ်းခြင်း၊ ကြီးပွားခြင်း၊ တရားမျှတခြင်း ရှိအောင် စွမ်းဆောင်မည့် 'တရားမင်း' တစ်ပါးကို မျှော်လင့်ခဲ့ကြ၏။ ထိုမင်းသည် စကြဝတေးမင်းပင်ဖြစ်၏။

ဗုဒ္ဓကျမ်းစာများတွင်လည်း ဤအယူအဆကို အကျယ်တဝင့်ပြထားသည်။ မဟာဝဂ္ဂပါဠိတော်၊ မဟာသုဒဿနသုတ်တွင် စကြဝတေးမင်း၌ ရတနာ ခုနစ်ပါး ရှိကြောင်း၊ ထိုရတနာများကား -

- ၁။ စကြာရတနာ၊
- ၂။ ဆင်ရတနာ၊
- ၃။ မြင်းရတနာ၊
- ၄။ ပတ္တမြားရတနာ၊
- ၅။ မိဖုရားရတနာ၊
- ၆။ သူဌေးရတနာနှင့်
- ၇။ သားကြီးရတနာ တို့ ဖြစ်ကြောင်းပါရှိသည်။ ထိုရတနာခုနစ်ပါး တွင် တန်ခိုးများ ရှိလေသည်။

စကြဝတေးမင်းသည် လက်အောက်ခံမင်းများအား -

- ၁။ သူ့အသက်ကို မသတ်ရန်၊
- ၂။ သူ့ဥစ္စာကို မခိုးယူရန်၊
- ၃။ သူ့သားအိမ်ယာကို မပစ်မှားရန်၊

၄။ မုသားစကားမပြောရန်၊

၅။ သေရည်အရက်မသောက်စားရန် ဆုံးမလေသည်။

စကြဝတေးမင်းသည် -

၁။ ရုပ်အဆင်းလှပသည်၊

၂။ အသက်ရှည်သည်၊

၃။ အလွန်ကျန်းမာသည်၊

၄။ ဗြာဟ္မဏများနှင့် သူဌေးသူကြွယ်များက အလွန်ချစ်ခင်ကြသည်။

ယခင်ဘဝများက ပြုခဲ့သော ဒါန (=ပေးစွန့်ခြင်း)၊ ဒမ (=မိမိကိုယ်ကို ထိန်းသိမ်းသော အကျင့်ရှိခြင်း)၊ သီလသံယမ (=ကိုယ်ကျင့်တရားရှိခြင်း) တို့ကြောင့် စကြဝတေးမင်းသည် တံနခိုးများ ရလာ၏။ သူ့တွင် မရေမတွက် နိုင်သော စည်းစိမ်ဥစ္စာများ၊ မိဖုရားများ၊ သူဌေးသူကြွယ်များ၊ ပတ္တမြားများ၊ ယာဉ်ရထားများ၊ အဝတ်အထည်များ စသည်တို့ ရှိသည်။ သူသေသောအခါ တွင်လည်း ဗြဟ္မာ့ပြည်သို့ ရောက်လေသည်။

မြန်မာ့သမိုင်းတွင် ရဟန်းတော်များနှင့် ပညာရှိများက 'စကြာမင်း' အကြောင်း ဟောပြောကြပြီး မင်းများကလည်း စကြာမင်းဖြစ်လိုကြသည်။ ဤသည်မှာ မြန်မာတို့၏ နိုင်ငံရေးအတွေးအခေါ်အပေါ်၌ ဟိန္ဒူ၊ ဗုဒ္ဓ အယူ အဆ လွှမ်းမိုးမှု၏ သာဓကပေတည်း။

အခန်း (၇) ကိုးကားချက်များ

၁။ မဟာဝိတပေါင်းချုပ်။

၂။ Basham, A.L. - The Wonder that was India ,1954,
(စာ ၈၄-၈၅)

၃။ မဟာဝဂ္ဂပါဠိတော် ၊ မြန်မာပြန်။

အခန်း (၈)

မြန်မာ့စွဲလမ်းယုံကြည်မှု

လူ့စွဲလမ်းယုံကြည်မှုဆိုသည်မှာ နိုင်ငံတိုင်း ၊ လူမျိုးတိုင်းတွင် တွေ့ရသော အချင်းအရာတစ်ခုဖြစ်၏။ ရှေးခေတ်ကတည်းကပင် လူများအား ကောင်းကျိုး၊ ဆိုးကျိုးမှုကို ဖန်တီးတတ်သော မမြင်ရသော တန်ခိုးရှင်များ ရှိသည် ဟု ယုံကြည်ခဲ့ကြ၏။ ထိုတန်ခိုးရှင်များအား ထိန်းချုပ်နိုင်သော လောကီပညာ တတ်သူများ ရှိသည် ဟုလည်း ယုံကြည်ကြ၏။

မြန်မာဝေါဟာရတွင် ထိုပုဂ္ဂိုလ်မျိုးကို 'ဆရာ' ဟု ခေါ်ကြသည်။

- ၁။ ဆေးဆရာ၊
- ၂။ နတ်ဆရာ၊
- ၃။ မှော်ဆရာ၊
- ၄။ ပယောဂဆရာ၊

- ၅။ ဗေဒင်ဆရာ၊
- ၆။ အောက်လမ်းဆရာ၊
- ၇။ အထက်လမ်းဆရာ၊
- ၈။ စုန်းဆရာ၊
- ၉။ လက္ခဏာဆရာ၊
- ၁၀။ အဂ္ဂိယတ်ဆရာ၊

အချို့မြန်မာများသည် ယနေ့တိုင်ပင် နတ်၊ တစ္ဆေ၊ စုန်း၊ ဗေဒင် နှင့် မှော်ပညာတို့ကို ယုံကြည်ကြဆဲဖြစ်၏။ သို့သော် သိပ္ပံပညာနှင့် ဆေးပညာ တိုးတက်လာမှုကြောင့် ယုံကြည်သူ နည်းသွားပြီ။

နတ်ဆိုသည်မှာ သေသူ၏ ဝိညာဉ်ဖြစ်၏။ နတ်အမျိုးမျိုးရှိသည်။ သစ်ပင်စောင့်နတ်၊ အိမ်စောင့်နတ်၊ မြစ်စောင့်နတ်၊ မိုးနတ်၊ လေနတ်၊ ကိုယ်စောင့်နတ် စသည် ဖြစ်၏။ သူတို့က လူများအား ဖမ်းစားနိုင်သည် ဟု လည်းကောင်း၊ လူများအား အောင်မြင်မှု၊ ဓနဥစ္စာ၊ ကျန်းမာရေးရရှိ အောင် မ၊တတ်သည် ဟု လည်းကောင်း ယုံကြည်ကြ၏။ ထို့ကြောင့် နတ်များအား ပသကြပြီး နတ်ဝင်ပူးသူမှတဆင့် ရှေ့ဖြစ်ကို 'မေး' ကြ၏။ ဗုဒ္ဓကျမ်းစာများကလည်း နတ်ရှိကြောင်း အတည်ပြုသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာ၏ စကြဝဠာအစီအစဉ်၌ သုံးဆယ့်တစ်ဘုံရှိ၏။ ၎င်းဘုံများမှာ -

- (၁) နတ် = ၆ ဘုံ
- (၂) ဗြဟ္မာ = ၂၀ ဘုံ
- (၃) လူ = ၁ ဘုံ
- (၄) တိရစ္ဆာန် = ၁ ဘုံ
- (၅) ငရဲ = ၁ ဘုံ
- (၆) ပြိတ္တာ = ၁ ဘုံ

(၇) အသုရကဏယ် = ၁ ဘုံ
ပေါင်း = ၃၁ ဘုံ

လူနှင့် တိရစ္ဆာန်မှတစ်ပါး ကျန်(၂၉)ဘုံသည် ဝိညာဉ်လောကဖြစ်၏။

‘နတ်ပွဲ’သည် ဆူညံလှ၏။ လူတွေ အရက်သောက်ကြ၊ သီချင်းဆိုကြ၊ ကခုန်ကြ၏။ နတ်တွေကို ပသကြ၏။ ဤနည်းဖြင့် နတ်တွေက သဘောကျပြီး မ၊စ ကြသည် ဟု ယူဆကြ၏။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် (၃၇) မင်း နတ်များမှာ လူသိများသည်။

စုန်းကို လူတွေ ကြောက်ကြ၏ အချို့ရွာများတွင် စုန်းတတ်သည်ဆိုသူတွေ ရှိကြ၏။ သူတို့က လူတွေကို နေမကောင်း ထိုင်မသာဖြစ်အောင် ပြုစားတတ်၏။ လူတွေ သူတို့ကို ကြောက်ပြီး ရှောင်ကြဉ်ကြ၏။

တစ္ဆေတွေက ညအခါမှာမှ ထွက်သည် ဟု ထင်ကြသဖြင့် ညမှာ တစ်ယောက်တည်း မသွားရဲကြပေ။ တစ္ဆေတွေသည် သင်္ချိုင်းများ၊ သစ်ပင်ကြီးများ၊ ဘုရားပျက်များတွင် နေသည် ဟု ဆိုကြသည်။

နတ်ဆရာတွေသည် နတ်နှင့် အဆက်အသွယ် ရှိကြ၏။ မှော်ဆရာ သို့မဟုတ် ပယောဂဆရာများသည် နတ်များကိုနိုင်သည် ဟု ယုံကြည်ကြ၏။ လူတစ်ယောက် နေမကောင်းလျှင် ဆွေမျိုးတွေက ရောဂါကုသပေးရန် ဆရာတွေအား ပင့်ကြ၏။ ဆရာက နေမကောင်းသူအား ပူးဝင်နေသော မကောင်းဆိုးဝါးအား မောင်းထုတ်ရန် ဂါထာမန်းမှုတ်ခြင်း၊ ဆေးကျွေးခြင်းများ ပြုလုပ်၏။

မှော်ဆရာ သို့မဟုတ် ပယောဂဆရာသည် အထက်လမ်းနှင့် အောက်လမ်း နှစ်မျိုးရှိသည်။ အောက်လမ်းဆရာများသည် ယုတ်မာသူများဖြစ်ပြီး၊ သေသူ၏ အစိတ်အပိုင်းများ၊ မသန့်သော အဝတ်များ၊ သင်္ချိုင်းမြေများ စသော ညစ်ညမ်းသော အရာများဖြင့် ဆေးဖော်ကြ၏။ မန္တာန်စုပုံခြင်း၊

အင်းချခြင်း၊ ဆေးဖယောင်းတိုင်ထွန်းခြင်းများကိုလည်း ပြုလုပ်ကြ၏။

အထက်လမ်းဆရာများသည် သူတော်ကောင်းများ ဟု ယူဆကြ၏။ သူတို့သည် အသားစားခြင်း၊ အရက်သောက်ခြင်း ရှောင်ကြ၏။ ပုတီးစိပ်ကြ၏။ ဝတ်ဖြူစင်ကြယ်ဝတ်ကြ၏။ ဘုရားရှေ့တွင် ဆုတောင်းကြ၏။

ဗေဒင်ဆရာက ဇာတာကို ကြည့်၍လည်းကောင်း လက္ခဏာဆရာက လက်ဖဝါးကို ကြည့်၍လည်းကောင်း ရှေ့ဖြစ်ကို ဟောကြပြီး လူတွေက ဒုက္ခကြုံရသောအခါဖြစ်စေ၊ ကြီးပွား တိုးတက်ချမ်းသာလိုသောအခါဖြစ်စေ၊ ဗေဒင်လက္ခဏာမေးကြ၏။ အလှူပြုကျင်းပရန် ရှိသောအခါမှာလည်း နေ့ကောင်းရက်သာကို မေးကြ၏။

အင်္ဂုယတ်ဆရာမှာ နှစ်မျိုးရှိသည်။ တစ်မျိုးက သတ္တုကို ရွှေဖြစ်အောင် လုပ်ရန်၊ အခြားတစ်မျိုးက အသက်ရှည်ရန် ရည်မှန်းကြ၏။ အင်္ဂုယတ်အောင်လျှင် ဝိဇ္ဇာ၊ ဇော်ဂျီ ဖြစ်သွားပြီး တန်ခိုးတွေ ရကြ၏။ ဝိဇ္ဇာ၊ ဇော်ဂျီတို့သည် တောမှာသာ နေပြီး မြို့၊ ရွာထဲသို့ မလာကြ ဟု လူတို့ယုံကြည်ကြသည်။

မြန်မာသည် စိုက်ပျိုးရေးနိုင်ငံဖြစ်သဖြင့် လယ်သမားတို့သည် ကောက်ပဲသီးနှံအောင်မြင်စေရန် 'ပုမ္မကျိနတ်သမီး' ကို ပသကြ၏။ တပေါင်း လပြည့်နေ့တွင် အိမ်လုပ် မုန့်ဖြူ၊ မုန့်နီများဖြင့် နတ်တင်ကြ၏။(၁)

နဂါးကိုးကွယ်မှု မရှိတော့သော်လည်း အချို့လူတို့သည် နဂါးခံတွင်းကျသော အရပ်သို့ မသွားကြပေ။ ထိုအရပ်ကို ဗေဒင်ဆရာနှင့် နက္ခတ်ဆရာတို့က သတ်မှတ်ကြသည်။

နက္ခတ်ဆရာများသည် ဂြိုဟ်နက္ခတ်တို့၏ အသွားအလာကို ကြည့်ပြီး ရှေ့ဖြစ်ကို (အထူးသဖြင့် ဘုရင်၊ အစိုးရ၊ နိုင်ငံ၏ ရှေ့ဖြစ်ကို) ဟောကြ၏။

ရှင်ပြုပွဲမလုပ်မီ အကြိုနေ့တွင် ရှင်လောင်းအား ‘နတ်ပြ’ ရ၏။
ရှင်လောင်းအား မင်းညီမင်းသားလို ဝတ်ပြီး အခမ်းအနားဖြင့် နတ်စင်သို့
ခေါ်လာကာ နတ်ကို ရှိခိုးရသည်။

ဗုဒ္ဓဘာသာ မြန်မာတို့က အလှူပွဲကို မာရ်နတ်က မိုး/လေတိုက်ပြီး
ဖျက်တတ်သည် ဟု ယုံကြည်ကြလေရာ ၎င်းကို ကာကွယ်တားဆီးနိုင်သော
ရှင်ဥပဂုတ်အား ပူဇော်ကြ၏။

တစ္ဆေ၊ စုန်း၊ နတ်တို့ကို ဆေးဥပါဒ်ပေးတတ်သည် ဟု ကြောက်ရွံ့ကြ၏။
သူတို့သည် -

(၁) ကလေးသူငယ်များအား

- ငိုခြင်း၊
- မိုက်နာခြင်း၊
- ဖျားခြင်း၊
- ကိုယ်ပူခြင်း၊ ကိုက်ခဲခြင်း၊

(၂) လူကြီးများအား

- မျက်စိကျိန်းခြင်း၊
- အသက်ရှူကြပ်ခြင်း၊
- အစားပျက်ခြင်း၊
- မိုက်နာခြင်း၊
- ရူးခြင်း၊
- လျှောက်သွားခြင်း၊
- သတိလစ်ခြင်း၊
- ဆဲဆိုခြင်း၊
- ကြမ်းတမ်းခြင်း၊

မတော်တရော်ပြုခြင်း၊

တက်ခြင်း၊

ကြောက်ခြင်း၊

သေခြင်းများ ဖြစ်စေတတ်သည် ဟု ဆို၏။

အခြားသော စွဲလန်းယုံကြည်မှုများမှာ -

(၁) 'လက်ဖွဲ့'သည် အဆောင်ဖြစ်ပြီး ဘေးအန္တရာယ်မှ ကာကွယ်တတ်သည် ဟု ယုံကြည်ကြ၏။

(၂) သေသူ၏ 'လိပ်ပြာ' ကို အိမ်မှ မထုတ်လျှင် အိမ်ထဲမှာ နေပြီး ခြောက်လှန့်တတ်သည် ဟု ထင်၍ ရဟန်းတော်များအား ပင့်ဖိတ်၍ ပရိတ်ရွတ်ကြ၏။

အစိုးရဝန်ထမ်းများ သေလျှင် မိမိ၏ အလုပ်ကို စွဲလန်းတတ်သဖြင့် အရာရှိက 'အမိန့်တော်' ပြန်ပေးရ၏။

(၃) အဂ္ဂိယတ်ဆရာသည် ဓါတ်လုံးထိုး၍ အောင်လျှင် ကြီးပွားချမ်းသာခြင်း၊ အသက်ရှည်ခြင်း ရရှိကြသည်။

(၄) 'အင်း'သည် စက္ကူ သို့မဟုတ် သတ္တုပြားပေါ်မှာ ရေးထားသော အရုပ်များ၊ ဂဏန်းများ၊ အက္ခရာများဖြစ်၏။ တစ်ခါတစ်ရံ အင်းကို အသားထဲ မြှုပ်ကြပြီး တစ်ခါတစ်ရံ အရေပြားပေါ်တွင် မင်ကြောင်ထိုးကြသည်။ အင်းက ဘေးအန္တရာယ်မှ ကာကွယ်ပေးသည် ဟု လူတို့ ယုံကြည်ကြသည်။

(၅) 'သူရဲထုတ်' သည်မှာ မီးများဖိုပြီး အသံဆူညံအောင် ရရာကို တီးကြရသည်။

အော်ဟစ်ကြရသည်။ သူရဲတွေ ကြောက်ပြီး ပြေးရန်ဖြစ်၏။

(၆) လူတွေ အပြင်မှ ပြန်လာသောအခါ 'ဖွဖွ' ဟု ဆိုကြခြင်းမှာ မကောင်းဆိုးဝါးတွေ ရွာထဲ၊ အိမ်ထဲ မဝင်နိုင်အောင် ဖြစ်၏။ လူအချို့မှာ ယနေ့တိုင် ထိုအကျင့်ရှိ၏။

(၇) နတ်တွေကို ကြောက်ကြသော်လည်း သမ္မာဒေဝနတ်ကောင်း နတ်မြတ်များကိုတော့ ယုံကြည်ကြသည်။ သူတို့သည် ဗုဒ္ဓသာသနာတော်အား စောင့်ရှောက်ပြီး လူတွေကို ကူညီသည်။ အချို့ဘုရားများတွင် နတ်ရုပ်များ ရှိရာ လူတွေက ရှိခိုးပူဇော်ကြ၏။ အုန်းငှက်ပျောစသော သက်သက်လွတ် အစားအစာများဖြင့် တင်သကြ၏။ ၎င်းကို မြန်မာလို 'ကန်တော့ပွဲ' တင်သည် ဟု ခေါ်သည်။ ရှင်ပြုပွဲ၊ မင်္ဂလာလက်ထပ်ပွဲ၊ ဘုရားပွဲ စသည်များ တွင် ကန်တော့ပွဲ တင်ကြသည်။

ရှေးအလွန်ကျသော ခေတ်ကပင် စွဲလန်း ယုံကြည်မှုများ ရှိခဲ့၏။ နောင်တွင်ကား ဟိန္ဒူ၊ မဟာယာန၊ ထေရဝါဒ၊ တန္တရာယာန၊ မန္တရာယာန၊ နဂါးကိုးကွယ်မှုများ ရောယှက်ကုန်သည်။ ထေရဝါဒဗုဒ္ဓဘာသာက အား မပေးသော်လည်း ဤယုံကြည်မှုသည် မြန်မာပြည်တွင် ပုံစံအမျိုးမျိုးဖြင့် တည်ရှိနေလေသည်။

အခန်း(၈) ကိုးကားချက်များ

၁။ Htin Aung , Maung -Folk Elements in Burmese Buddhism,
 (စာ - ၁၂၂)

၂။ Spiro , Melford E. - Burmese Supernaturalism, 1967,
 (စာ - ၁၄၆)

အခန်း (၉)

မြန်မာဘာသာစကား

ရှေး ဗျူ၊ မွန်၊ ရခိုင်ခေတ်များတွင် အုတ်ခွက်များနှင့် ကျောက်စာများကို သက္ကတဘာသာသုံး၍ ရေးထိုးကြသည်။ သို့သော် ထေရဝါဒဗုဒ္ဓဘာသာ ထွန်းကားလာခြင်းနှင့်အတူ ပါဠိကို အသုံးများလာသည်။ ယနေ့ခေတ် မြန်မာပြည်ရှိ ဘုန်းတော်ကြီးကျောင်းများတွင် သံဃာတော်များအား ပါဠိကို အဓိကထား သင်ပေးကြ၏။

ပါဠိနှင့် သက္ကတစကားလုံးများကို အရပ်ထဲမှ လူများပင် သုံးတတ်ကြ၏။ ၎င်းတို့ကို လူတွေက မြန်မာစကားကဲ့သို့ပင် သုံးကြ နားလည်ကြသည်။

ဒေါက်တာလှဖေက သူ၏ 'မြန်မာ' အမည်ရှိစာအုပ်တွင် ပါဠိသက်၊ သက္ကတသက် ဝေါဟာရများကို ခေတ်သုံးခေတ်ခွဲပြသည်။

(၁) ဘုရင်ခေတ် = ၁၀၄၄ မှ ၁၈၈၆

(၂) ပထမဘုရင်လွန်ခေတ် (၁၈၈၆ မှ ၁၉၆၂)

(၃) ဒုတိယဘုရင်လွန်ခေတ် (၁၉၆၂ မှ ယနေ့အထိ)(၁)

ဒေါက်တာလှစေက ထိုဝေါဟာရမျိုးတွေကို ဖော်ပြခဲ့ရာ -

ကေရာဇ်

ပဒေသရာဇ်

ဇေယျသူရ(=စည်သူ)

သီရိ

သုဓမ္မာ

အဓိပတိ

နာယက

သမ္မတ

ဥက္ကဋ္ဌ

အမတ်

အာဏာ

ဌာန

ဓမ္မသတ်

ရာဇသတ်

ဥပဒေ

ဆန္ဒ

ဂိုဏ်း

ဂန

သဘာပတိ

သမဂ္ဂ

ဝါဒ

ဝံသာနု (၂) - စသည်။

ဆရာလှသမိန်ကလည်း 'ပါဠိ၊ သက္ကတ၊ မြန်မာဆက်သွယ်မှု' စာအုပ်ကို ရေးခဲ့သည်။

ပါဠိစကားလုံးများစွာကို မြန်မာတို့ နေ့စဉ်သုံးနေကြ၏။ ဥပမာ -

လောဘ

ဒေါသ

မာန

မောဟ

စေတနာ

မေတ္တာ

သောက

ကရုဏာ

အာယာတ

တဏှာ - စသည်။

ဆရာလှသမိန်က မြန်မာတို့ သုံးနေကြသော ပါဠိဝေါဟာရများကို အမျိုးအစားခွဲပြခဲ့ရာ - ဥပမာအားဖြင့် -

(၁) ပါဠိ

အနိစ္စ

သီလ

နာယက

သုခ - စသည်။

(၂) ဝါဠိသတ်

စိတ်(စိတ္တ)

နိဗ္ဗာန်(နိဗ္ဗာန)

သံယောဇဉ်(သံယောဇန)

နိပါတ် (နိပါတ) - စသည်။

(၃) ဝါဠိ+ဖြန့်စာ

ရက္ခ+စိုး

ကြယ်+တာရာ

လာတ်+လာဘ

ဆင်းရဲ+ဒုက္ခ

တပည့်+သာဝက - စသည်။

(၄) ဝါဠိ+ဝါဠိ

ရက္ခ+လေဒ

ဗုဒ္ဓ+ဘာသာ

လောက+ဓာတ်

ဖြန့်စာတို့ မကြာခင် သုံးတတ်သော ဝါဠိစကားလုံးများကား

ရဟန်း (အရဟန္တ)

ဘုရား (ပူဇာရဟ)

ကထိန် (ကထိန)

ထေရ် (ထေရ)

နိကာယ် (နိကာယ)

ပရိယာယ် (ပရိယာယ)

မေထုန် (မေထုန)

- သက္ကန် (သက္ကန)
- ကေရာဇ် (ကေရာဇ)
- ဝိညာဉ် (ဝိညာဏ)
- ပစ္စည်း (ပစ္စယ)
- ဝိနည်း (ဝိနယ)
- သာမန် (သာမည)
- ယာဉ် (ယာန)
- ဟင်္သာ
- နတ် (နာထ)
- ပုဒ် (ပဒ)
- ကိုယ် (ကာယ)
- အာဂုံ (အာဂမ)
- စက် (စက္က)
- နိမိတ်(နိမိတ္တ)
- ဝဋ် (ဝိဋ)
- ဇော်ဂျီ (ယောဂီ)
- ဝိမာန် (ဝိမာန)
- ဗေဒင် (ဗေဒ)(၃)

အလားတူ ဥပမာများစွာ ပြနိုင်ပါသည်။

သက္ကတ ပါဠိဝေါဟာရများစွာကို 'မြန်မာပြု' လိုက်သည်ကို မှတ်သား ဖွယ်ဖြစ်သည်။ လူတွေက ပါဠိ၊ သက္ကတမှန်း မသိဘဲ သုံးနေကြ၏။ မြန်မာ ဘာသာ စကားအပေါ်တွင် ၎င်းတို့၏ သက်ရောက်မှုသာကေပင်။

အခန်း(၉) ကိုးကားချက်များ

- ၁။ Hla Pe - Burma , 1985, စာ(-၁၃၀)
- ၂။ I bid, (စာ ၁၃၅-၁၃၈)
- ၃။ လှသမိန်-ပါဠိ-သက္ကတ-မြန်မာနှီးနှောဆက်သွယ်မှုစာတမ်း၊ ၁၉၉၇။

အခန်း (၁၀) မြန်မာနိုင်ငံပါဠိတပေ

ဗုဒ္ဓဘာသာ မြန်မာနိုင်ငံသို့ ရောက်ရှိခြင်းအတွက် အိန္ဒိယနိုင်ငံအား များစွာ ကျေးဇူးတင်ဖွယ်ဖြစ်၏။ ဗုဒ္ဓဘာသာထွန်းကားလာသဖြင့် ပါဠိသည် ဘာသာရေးစာပေတွင် အသုံးပြုသော ဘာသာဖြစ်လာရာ သံဃာတော်များ ပါဠိသင်ကြရသည်။

မြန်မာရာဇဝင်များအရ အနော်ရထာ(=အနုရုဒ္ဓ)သည် (ခ၊ ဝ ၁၀၅၇) တွင် သထုံအား အောင်နိုင်ပြီး ပုဂံသို့ ပိဋကတော်များ ယူဆောင်လာ၏။ ထိုပိဋက အစုံသုံးဆယ်ကို ခမ်းနားသော ပြာသာဒ်တွင် ထားပြီး ရဟန်းတော်များ လေ့လာ ကြ၏။(၁)

ထိုမျှဖြင့် မတင်းတိမ်ဘဲ အနော်ရထာသည် သီရိလင်္ကာမှလည်း ပိဋကတော်များ တောင်းယူပြီး သံဃာတော်များအား လေ့လာစေ၏။(၂)

စင်စစ်သော်ကား မြောက်ပိုင်း၊ တောင်ပိုင်း ဗုဒ္ဓဘာသာနှစ်ခုစလုံးသည် အနော်ရထာအရင် စောစွာကပင် မြန်မာနိုင်ငံသို့ ရောက်ခဲ့ပြီးဖြစ်၏။ (ထွင် အစန်းများကြည့်ပါ) သို့ဖြင့် ရခိုင်၊ မွန်၊ ပျူနှင့် ပုဂံခေတ်အစောပိုင်း၌ ပါဠိ၊ သက္ကတ သုံးစွဲမှု ခေတ်စားလာသည်။

မှော်ဇာပျိုးခင်းကြီးကုန်းကျောက်စာတွင် အဘိဓမ္မာမှ -

“ကုသလာဓမ္မာ

အကုသလာဓမ္မာ

အဗျာကတာဓမ္မာ” ကို အိန္ဒိယတောင်ပိုင်းအက္ခရာဖြင့် ရေးထားသည်။ ဤသည်မှာ မြန်မာနိုင်ငံ ပါဠိစာပေအစ၏ သဲလွန်စ ဖြစ်လေသည်။(၃)

မောင်ကန်ရွှေပြားစာများ

(၁၈၉၇)တွင် ဒေါက်တာတော့ဓမ္မာသည် မောင်ကန်ရွာမှ ရွှေပြားနှစ်ချပ် ရခဲ့၏။ ပထမချပ်တွင် ‘ယေဓမ္မာဂါထာ’ ကို ဗြာဟ္မီအက္ခရာဖြင့် ရေးထားပြီး ဒုတိယအချပ်တွင် ဗုဒ္ဓ၏ ဂုဏ်တော်ကိုးပါးကို ရေးထား၏။ ဤအချက်က ပျူတို့ ပါဠိပိဋက ကျွမ်းကျင်ပုံကို ပြသည်။

ဟောဟောကြီးကျောက်ပြားစာ

၎င်းကို (၁၉၁၁)တွင် ရှေးဟောင်းသုတေသနဌာနမှ ဓမ္မတာတော်စိန်နိုက် တွေ့ခဲ့ပြီး ပြင်သစ်ပညာရှင်ဝါဇာထွဏ်ဇောက ဖတ်ပြ၏။ ၎င်းစာများသည် ပိဋကလာ ဝိဘင်္ဂပါဠိတော်ဖြစ်၏။

ခင်ဘကုန်းရွှေပေများ

၎င်းတို့ကို (၁၉၆၂)ခုနှစ်က ဓောင်ခင်ခင်၏ ယာကုန်းမှ ရသည်။ ၎င်းတို့တွင် အောက်ပါ ကျမ်းစာကောက်နုတ်ချက်များ ပါဝင်သည်။

- (၁) ပဋိစ္စသမုပါဒ်ဒေသနာ၊
- (၂) ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂနှင့် အဘိဓမ္မ သင်္ဂဟပါဠိ၊
- (၃) ဒီဃနိကာယ၊ မဇ္ဈိမနိကာယ၊ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ နှင့် ဥဒါန ပါဠိတော်၊
- (၄) မူလပစ္စာသနှင့် အင်္ဂုတ္တရပါဠိတော်၊
- (၅) ခုဒ္ဒနိကာယ၊
- (၆) ဓမ္မပဒပါဠိ၊
- (၇) ဝိနယမဟာဝဂ္ဂပါဠိ၊
- (၈) ၎င်း
- (၉) ဒီဃနိကာယမှ မဟာပရိနိဗ္ဗာနသုတ်လာ ဘုရားဂုဏ်တော်တိုးပါး (ဒုတိယမောင်ကန်ရွှေချပ်တွင်လည်း ပါသည်)

ဤပုစ္ဆာများကို ကြည့်၍ ကောက်ချက်ဆွဲနိုင်သည်မှာ -

(ထ) (၈၊ ၈ ၅)ရာစုမှာပင် ပုစ္ဆာဒေသ၌ ထေရဝါဒ ဗုဒ္ဓသာသနာ ထွန်းကားနေခြင်း၊

(ဇ) ပုစ္ဆာတို့သည် ပိဋကကောက်နုတ်ချက်များကို ကျောက်သို့မဟုတ် ရွှေပြားပေါ်တွင် ရေးထိုးတတ်ခြင်း၊

(ဇ) သူတို့သည် မြန်မာနိုင်ငံ၌ ဗုဒ္ဓသာသနာနှင့် ပါဠိစာပေကို အုတ်မြစ်ချခဲ့ခြင်း။(၄)

ပုဂံခေတ်အစောပိုင်း

‘ယေဓမ္မာဂါထာ’ သည် ဗုဒ္ဓဘာသာ၏ အခြေခံဖြစ်၏။ ၎င်းကို မောင်ကန်နှင့် ခင်ဘကုန်း(ပျူ)၊ ကျောက်တော်ရွာနှင့် ဝေသာလီ(ရခိုင်) နှင့် ပရပထုံ (ထိုင်း) စသည်ဖြင့် အနံ့အပြား တွေ့ရ၏။

အနော်ရထာသည် သူ၏ အုတ်ခွက်အချို့တွင် မူလ ‘ခေဝါဒီမဟာသမဏော’ အစား ‘ခေဝါဒီ သီရိအနုရုဒ္ဓဒေဝ’ ဟု ရေးထိုးသည်။

ထို့ပြင် **အနော်ရထာ**သည် ‘လောကနာထ’ (=ဘုရားလောင်း) ပုံပါ အုတ်ခွက်တစ်ခုလည်း လှူခဲ့၏။ သို့ဖြစ်၍ ပညာရှင်အချို့က သူသည် ထေရဝါဒ ကိုရေး၊ မဟာယာနကိုပါ ကိုးကွယ်ဆည်းကပ်သည် ဟု ထင်မြင်ကြသည်။(၅)

ရာဇကုမာရကျောက်စာ

ကျန်စစ်သားမင်း၏ သားတော်သည် ပါဠိ၊ မြန်မာ၊ မွန်၊ ပျူလေးဘာသာ ဖြင့် ကျောက်စာရေးထိုးခဲ့၏။ ပညာရှင်တို့က ထိုကျောက်စာသည် ပထမဆုံး မြန်မာကျောက်စာနှင့် နောက်ဆုံး ပျူကျောက်စာဖြစ်သည် ဟု ဆုံးဖြတ်ကြ သည်။ ထိုကျောက်စာက ပညာရှင်များအား ကြီးစွာ အထောက်အကူပြု၏။ ခေတ်ဦး မြန်မာတို့ ပါဠိဘာသာ ကောင်းစွာ ရေးတတ်ကြောင်းပြသည်။

ရွှေကူကြီးကျောက်စာ

အလောင်းစည်သူမင်းကြီးသည် ပုဂံရွှေကူကြီးဘုရားတွင် ပါဠိ ကျောက်စာတစ်ချပ် ရေးထိုးခဲ့၏။ ပါမောက္ခ(များ) **ဖေမောင်တင်**နှင့် **လှစ်** တို့က ဤကျောက်စာ၏ ပါဠိအရေးအသားကို ချီးကျူးကြ၏။(၆)

ထိုကျောက်စာ၌ အလောင်းစည်သူ မင်းကြီးသည် နိဗ္ဗာန်ကို ဆုမတောင်းဘဲ ဘုရားဆုကို ပန်ခဲ့လေသည်။

ပုဂံပါဠိကျမ်းများ

ပထမဆုံး မြန်မာလက်ရာကျမ်းမှာ သဒ္ဒါကျမ်းဖြစ်သော 'ကာရိကာ ဖြစ်၏။ ထိုကျမ်းကို (၁၀၈၄)ခု ကျန်စစ်သားလက်ထက် အာနန္ဒာကျောင်းတိုက်မှ ရှင်ဓမ္မသေနာပတိပြုသည်။ ရှင်ဓမ္မသေနာပတိသည် အခြားသော ကျမ်း နှစ်စောင်ဖြစ်သည့် 'ဣတိမသာမိဒီပနီ' နှင့် 'မနောဟရ' ကိုလည်း ရေးခဲ့သေးသည်။

(၁၁၅၄)တွင် ပိဋကသဒ္ဒါဆိုင်ရာဖြစ်သော 'သဒ္ဒနီတိ' ကျမ်းကို ရှင်အဂ္ဂဝံသပြု၏။ ထိုကျမ်းကြောင့် မြန်မာတို့၏ ပညာသည် ယနေ့တိုင် ကျော်ကြားလေသည်။

ထိုကျမ်းကို ဥတ္တရဇီဝထေရ်က သီရိလင်္ကာသို့ ယူဆောင်သွားရာ အထူးချီးကျူးခံရပြီး သီရိလင်္ကာပညာရှင်များ ရေးသော ကျမ်းထက်ပင် ကောင်းသည် ဟု ဆုံးဖြတ်ကြလေသည်။(၇)

ထေရဥတ္တရဇီဝနှင့်အတူ သူ၏ တပည့်ဆပဗ္ဗသည် သီရိလင်္ကာသို့ လိုက်ပါသွား၏။ သီရိလင်္ကာမှအပြန်တွင် အိန္ဒိယသဒ္ဒါဆရာ ကစ္စါယာန၏ သဒ္ဒါကျမ်းအဖွင့်ဖြစ်သော 'သုတ္တနိဒ္ဒေသ' ကို စီရင်သည်။ သူသည် 'သင်္ခေပဝဏ္ဏနာ' နှင့် အခြား ပါဠိကျမ်းများလည်း ရေးခဲ့သေးသည်။

အခြားနာမည်ကျော်သဒ္ဒါကျမ်းတစ်စောင်မှာ ဝိမလဗုဒ္ဓိရေးသော 'နျာသ' ဖြစ်သည်။ 'သံပျင်ဋီကာ' ကို နရပတိစည်သူလက်ထက် ဘုန်းကြီးလူထွက် တစ်ယောက်ရေးသည်။ နရပတိစည်သူ၏ မြေးတော်ကျဇ္ဇာဘုရင်ကလည်း 'သဒ္ဒဗိန္နု' နှင့် 'ပရမတ္ထဗိန္နု' ကို ရေးခဲ့သည်။ သူ၏ သမီးတော်ကလည်း

‘ဝိဘတ္တယတ္ထ’ ခေါ် ပါဠိဝိဘတ်ကျမ်းငယ်ကို ရေးသေး၏။

ပုဂံခေတ်ကရေးခဲ့သော ပါဠိကျမ်းများမှာ -

- (၁) အဂ္ဂပဏ္ဍိတရေး “လောကုပ္ပတ္တိ”
- (၂) သုဘုတစန္ဒနရေး “လင်္ကတ္ထဝိဝါရန”
- (၃) ဉာဏသာဂရ၏ “လင်္ကတ္ထဝိဝါရန ပကာသက”
- (၄) ဥတ္တမရေး “လင်္ကတ္ထဝိဝါရနဋီကာ”
- (၅) ဓမ္မဒဿီရေး “ဝါစာဝါစက”
- (၆) သဒ္ဓမ္မနန္ဒီရေး ၎င်းဋီကာ၊
- (၇) သဒ္ဓမ္မသီရိရေး “သဒ္ဓတ္ထဘောဒစိန္တာ”
- (၈) ထေရအဘယရေး “မဟာဋီကာ”
- (၉) သာဂရရေး “မုခမတ္တသာရ”
- (၁၀) သဒ္ဓမ္မဉာဏရေး “စန္ဒောသာရတ္ထဝိကာသနိ”
- (၁၁) မင်္ဂလာရေး “ဂန္တတ္ထိ”

ပုဂံခေတ်သည် (၁၂၀၇)တွင် ဟာတာတိုက်ခိုက်မှုကြောင့် နိဂုံးချုပ်ခဲ့၏။

နောက်တစ်ခေတ်ဖြစ်သော ဝင်းယခေတ်တွင် လူရှင်ရဟန်းတို့သည် ပါဠိကျမ်းအချို့ကို ရေးခဲ့ကြသည်။

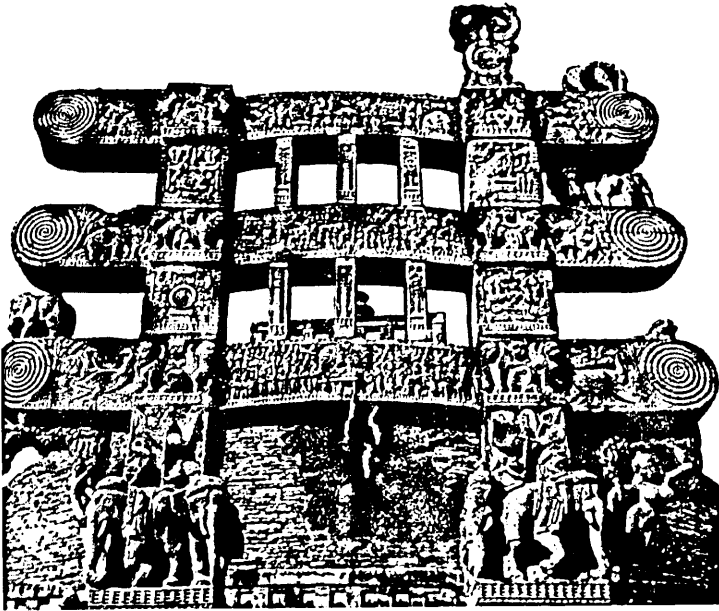
အင်းဝ၊ တောင်ငူ၊ ကုန်းဘောင်ခေတ်များတွင် စစ်နှင့် ဆူပူမှုများ ရှိသော်လည်း ပညာရှိများသည် ပါဠိဘာသာ၊ မြန်မာဘာသာဖြင့် ကျမ်းများ ရေးကြသည်။ အင်းဝနှင့် ကုန်းဘောင်ခေတ်များတွင် မြန်မာကဗျာ အထူးထွန်းကား၏။ အဓိကအားဖြင့် ဘုရားဟောဇာတ်တော်များအကြောင်း ဖြစ်သော်လည်း လောကီရေးဖြစ်သော ဥပဒေ၊ ဆေးပညာ၊ နက္ခတ်ပညာ၊ နိတိ၊ ဘာသာစကား၊ ဗေဒင်၊ အုပ်ချုပ်ရေး၊ ထီးသုံးနန်းသုံး၊ ကဗျာ၊ ပြဇာတ်၊ ဝတ္ထု၊ ရာဇဝင် စသည်များကိုလည်း ရေးကြသည်။

ယနေ့ခေတ် မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဘုန်းတော်ကြီးကျောင်းများတွင် ပါဠိကို အဓိကဘာသာအဖြစ် သင်ပေးကြသည်။ တက္ကသိုလ်များတွင်လည်း ပါဠိ ဌာနများ ရှိလေသည်။

အခန်း (၁၀) ကိုးကားချက်များ

- ၁။ မှန်နန်းမဟာရာဇဝင်တော်ကြီး၊ ပထမတွဲ၊ ၁၉၉၂ (စာ - ၂၄၉)
- ၂။ Bode, Mabel Haynes - The Pali Literature of Burma, 1965, (စာ - ၁၅)
- ၃။ ကို၊ ဦး - မြန်မာပြည်ပါဠိစာပေခေတ်ဦး၊ ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံစာပေနှင့် လူမှုရေးသိပ္ပံဂျာနယ်၊ အတွဲ-၁၊ အမှတ်-၁၊ ၁၉၆၈ (စာ-၂၃)
- ၄။ Ibid -(စာ - ၂၅)
- ၅။ မြ၊ဦး - ရှေးဟောင်းအုတ်ခွက်ရုပ်ပွားဆင်းတုတော်များ၊ ဒုတိယတွဲ၊ ၁၉၆၁၊ (စာ - ၆-၇)
- ၆။ ပါမောက္ခဦးဖေမောင်တင်နှင့် ပါမောက္ခလုစ် သမိုင်းတံခွန်၊ အတွဲ-၁၊ စာစောင်-၁။
- ၇။ Bode, op. cit. (စာ - ၁၇)

five of the seven Buddhas

from - "The Image of the Buddha"

Veneration of a stupa

from - "The Image of the Buddha"

Stupa venerated by elephants

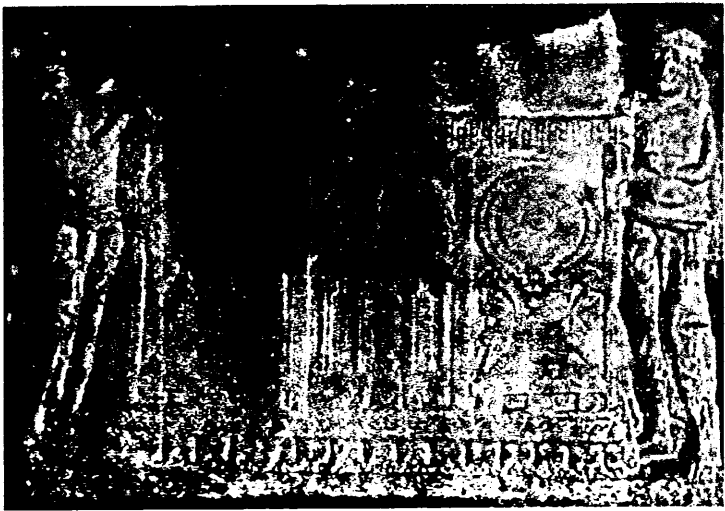
from - "The Image of the Buddha"

The Enlightenment, first Sermon and Entry into Nirvana

from - "The Image of the Buddha"

The Enlightenment, first Sermon and Entry into Nirvana

from - "The Image of the Buddha"

Figure-1

from - "The Image of the Buddha"

Figure-2

from - "The Image of the Buddha"

Figure-3

from - "The Image of the Buddha"

Figure-4
The Eight scenes

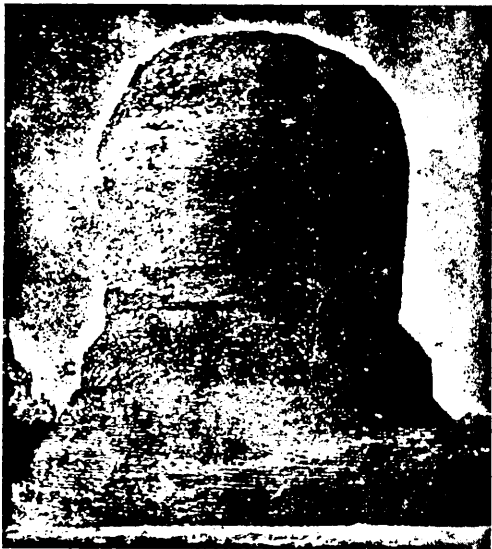
from - "Old Burma, Early Pagan" by G.H.Luce

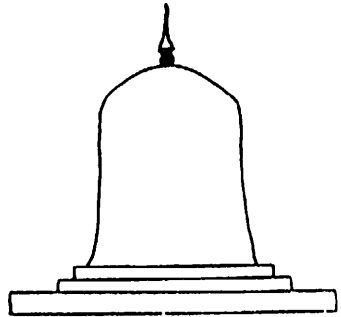
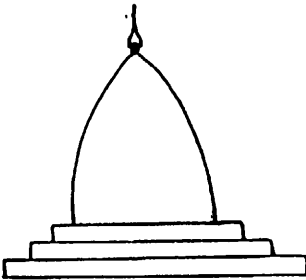
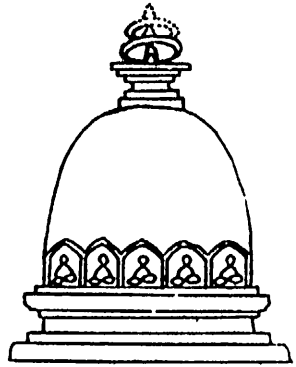
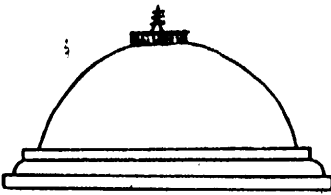
from - "Old Burma, Early Pagan" by G.H.Luce

from - "Old Burma, Early Pagan" by G.H.Luce

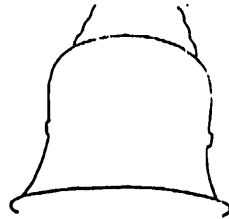
from - "Old Burma, Early Pagan" by G.H.Luce

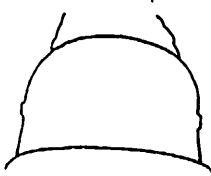
from - "The Evolution of Stupas"-by Sujata Soni

Bhū Bhurā (Pagan)

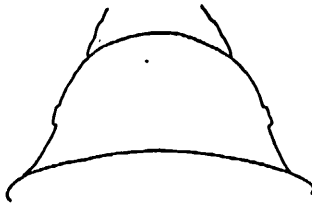
Lokanandā (Sīripaccayā)

Rhwechamtoau (Pagan)

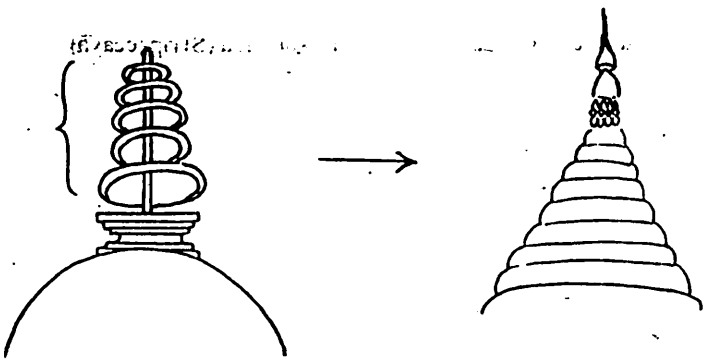

Rhwecaff: khum (Ñoni-ū:)

Rhwedagum (Rangoon)

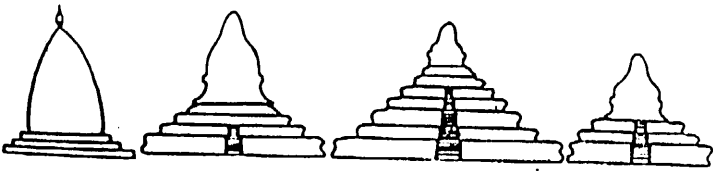
from - "The Evolution of Stupas"-by Sujata Soni

Architectural Evolution of Sattavali into Tapering Spire

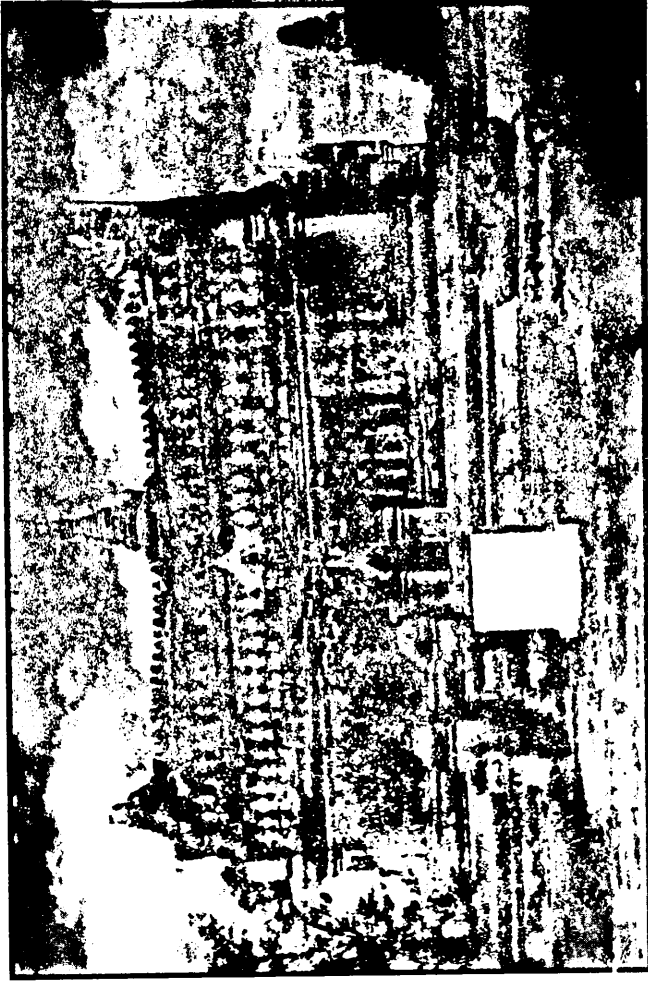
from - "The Evolution of Stupas"-by Sujata Soni

inscriptions of the stupas - 2000 to 1000 B.C.

Bhura:krī Lokanandā Rhwechamtoau Rhwecañ:khum

from - "The Evolution of Stupas"-by Sujata Soni

Upāli Simā

Nat Hlaung Kyaung

19 Outskirts of Vaisali: Lichchhavi Prince, Lichchhavi Buddha and Ananda
(from - "Bihar through of the ages" by R.R.Diwakar)